

לקוטי מוהר"ן

עם ביאורים
לפורים

תורה י ואלה המשפטים
תורה עד תנינא

יו"ל ע"י

מכון תפארת התהלה

לתגובות והערות ולהצטרפות לרשימת התפוצה

025080b@gmail.com

תוכן ענינים

- א. תורה עד תנינא
- יז. לקוטי תפילות
- כז. תורה י

לקוטי מוהר"ן

עם ביאורים
לפורים

תורה עד תנינא

תורה עד תנינא - פורים*

אחר פורים קורין פְּרַשֶׁת פְּרָה, שְׁהִיא הִכְנָה לְפֶסַח. פִּי פְּרַשֶׁת
פְּרָה קוֹרִין פְּדֵי שְׁיֵהִיו נְזָהָרִין לְטָהָר מִטְּמֵאֵת מֵת^ג, פְּדֵי שְׁיֵהִיו
טְהוֹרִין לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח.

— ציונים והערות —

אשר מי שנופל לטומאה זאת אי אפשר לו להטהר כי אם על ידי הצדיק האמת שיודע להמשיך עליו חסד חנם מהאוצר מתנת חנם שהצדיק מקבל משם בעת שבטל מן התורה כנ"ל. וזהו בחינת התורה הנעלמת בכל הדברים שבעולם כנ"ל. וזהו בחינת סוד פרה אדומה שכל מעשיה בחוץ שהיא בחינת תורה הנעלמת שהיא מטהרת מטומאת מת הנ"ל. ע"כ.

ובליקוטי תפילות כאן (ח"ב לז): רבנו של עולם מחיה מתים, אלהים חיים ומלך עולם רחם עלינו והחינו וקימנו, וקדשנו וטהרנו מטומאת מת שהיא אבי אבות הטומאה, שהם הרהורי נאוף שהתגברו והתפשטו בעולם מאד, עד אשר "טבענו בין מצולה ואין מעמד" באנו במעמקי מים ושבלת שטפתנו. ע"כ.

ומה שכתב 'שהתפשטו וכו', עיין ליקו"מ סי' רמב. ועיין ליקו"מ קמא

א. נאמרה בשנת תק"ע.

ב. ז"ל אבודרהם (סדר הפרשיות וההפטרות): ופרשת פרה אדומה להודיע לעם שהם טמאי מתים שיטהרו באפר פרה לפי שבראש חודש ניסן מתחילין הרחוקים לעלות לירושלים ולפיכך אין מפסיקין בין פרשת פרה אדומה לפרשת החודש. ע"כ. [ועיין להלן את שייכות עניין פורים ופרה לסוד העיבור].

ג. ומובן ג"כ כי גם בפנימיות יש בחינה של טומאת מת, המפריעה לקדושת פסח. ועיין לקו"ה הל' מתנה (הל' ג, יב): ועל כן הפרה מטהרת מטומאת מת שהוא ראש לכל הטומאות, כי הוא אבי אבות הטומאה, שזהו בחינת עמלק שהוא זהמת הנחש שהביא מיתה לעולם, שהוא בחינת תאות נאוף, שהוא סטרא דמותא, כמו שכתוב, ואחריתה דרכי מות. וכמו שכתוב ומוצא אני מר ממות את האשה וכו'.

ולכן על פי הפשט היא הכנה לפסח, וכעת יבאר בפנימיות
מדוע פרשת פרה היא הכנה לפסח.

וּבַתְּחִלָּה הוּא בְּחִינַת פּוֹר, פִּי פּוֹרִים עַל־שֵׁם הַפָּרִי (אסתר ט, ועין
בכוונות האריז"ל בסוד הפיל פור ובסוד פרה אדמה), וְאַחֲרֵי־כֵן נַעֲשֶׂה פָּרִי הַיָּנִי.

— ❖ ציונים והערות ❖ —

העולים פ"ר ואם תחבר עמהם אות ה'
שהיא בבניה יהיו בגי' פרה. ע"כ.
ובדרושי העמידה דרוש ה' וגם פ"ר
ניצוצין אלו גם הם צריכין להמתק ע"י
שרשם שהם ה' גבורו' עליונים למעלה
ואז נעשין פרה כענין ש"ך ושכ"ה פ"ר
ופר"ה ואז נמתקי' וכוונת מיתוקם הוא
בתיבת אדני והוא כשתצייר ציור א'
בציור יו"ר שהוא רי"ו ותחברנו עם ג'
אותיות האחרות שהם דין יעלו פ"ר
שהם פ"ר ניצוצין והרי נרמזו הפ"ר
דינין. ואמנם אופן כונת מיתוק' הוא
כך כי תכוין אל מה שנודע שהנוקב'
בהיותה בפני עצמה נק' אדני. ובהיותה
נכללת עם י"ס האצילות הנכללים בשם
יהוה כנודע תהיה הנקבה נרמזת באות
ה' אחרונה של ההויה הנז' ונמצא כי
זהו מה שתכוין שתמשיך הארת ה'
אחרונה הנז' אל שם אדני המורה בציורו
הנ"ל אל פ"ר דינין הנז' ואז יהיה פרה
והרי נתמתקו ב' בחי' הדינים הנזכרים.

ו. וביאר מוהרנ"ת שהפור הוא הגורל,
שהוא כנגד הגורל של יום הכיפורים

ס' ה' שחמץ הוא בחינת המחשבות
רעות, עיי"ש.

ד. פרי עץ חיים פורים פ"ו: דע, כי
שורש המן היה מן הקליפות, שכנגד
ז"א דבריא. ואות ה' מורה כח ה"ג
דמנצפ"ך, ואותיות מ"ן מורה על ב'
הראשונים היותר קשות וכו' והוא חשב
להשחית את מרדכי, שהיה מיסוד אבא
ומתפשט בזעיר אנפין, ע"י ע"ץ גבוה,
ולזה היה גבוה חמישים אמה, רמוז
לה"ה דאמא, אשר יסוד אבא עובר
דרך שם כלול בהם:

והפיל פור, פי' - שנעץ ו'. הרמוז לו'
בין אותיות פ"ר, גי' מנצפ"ך, כדי
לסבבו בגבורתו. והוא לא ידע, כי ב'
פעמים קמ"ג יש באמא מימינא
ומשמאלא, עולין ג"כ פור, ע"כ קראו
לימים אלה פורים, כי אותיות מ"י
שבבניה נשתתפה לז"א, להפוך הקללה
לברכה ע"י אסתר, שהיא יסוד דאמא.

ה. שער הכוונות ראש השנה (דרוש ו):
והענין הוא כי ה"ג הם במנצפ"ך

— ❦ ציונים והערות ❦ —

פורים שהוא על שם הפו"ר עד שנעשה מזה בחינת פרה אדומה שמעשיה בחוץ ומסתכלים לפנים וכו' שהוא עיקר בחינת אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני שעל ידי זה עיקר התיקון וכו"ל [-שעיקר מה שמדבר הרב עם כל אחד ואחד ומאיר בו דעת להצילו מעוונות וכו' העיקר הוא שמבאר לו שיבין מרחוק שיש חכמות אמתיות והשגות נפלאות בתורה כדי שיתחזק אמונתו עד שיכול לבוא לבחינת בטול אל האין סוף בחינת הארת הרצון, אבל תיכף כשרוצה להבין ולהכניס בדעתו הוא פוגם בזה וצריך לברוח מזה מאד בחינת במופלא ממך אל תדרוש וכו']. ליקו"ה (הל' נט"י לסעודה הל' ו, ז).

ב. שעל ידי הפור רצה לפגום בהגורל של יום הכפורים, שעל ידו נכנס הכהן הגדול לבית קדש הקדשים להמתיק כל הדינים, שעל ידי זה עיקר התגלות ההעלמה. כי כל העלמות על ידי הדינים שמהם כח הסטרא אחרא והיצר הרע המעלים האמת. והמן על ידי שהפיל פור, הוא הגורל בכשפיו העצומים, רצה לפגום בגורל דקדושה של יום הכפורים, שנתן אהרן על שני השעירים גורל אחד לה', וגורל אחד לעזעזל.

על שני השעירים, ופרה מכפרת כמו השעיר לעזאזל. וביאר זאת כמה אופנים בכ"מ [ונביא את עיקרי דבריו, והרוצה לעמוד על מתכונתם, ירווה צמאונו במקור הדברים].

א. כי המן הפיל פור הוא הגורל ורצה לפגום בהגורל של יום הכפורים שנתן הכהן על שני השעירים אחד לה' ואחד לעזאזל שהוא סוד פרה אדומה שמעשיה בחוץ כמובא. והשני שעירים הם בחינת שערות הנ"ל, בחינת הן עשו אחי איש שעיר שהיה מלא שערות וכו' [-כי השערות הם מותרי מחין ובקדושה הם גבוהים מאד, כי על ידם עיקר ההתבוננות שמאיר הרבי האמתי לתלמידיו וכו', אבל כשמתרבים יותר, בפרט כשיש פגמים חס ושלום, אזי נאחזים בהם הדינים וצריכין לגלחם]. אבל בהשערות בעצמם, שהם בחינת שני השעירים, יש שתי בחינות כנ"ל בחינת לב חכם לימינו וכו' כנ"ל. ואי אפשר להשיג זאת. על כן צריכין להטיל גורל איזה לה' וכו'.

והמן כפר בזה ואמר שהוא ימשיך הגורל בכשפיו כרצונו להתגבר על מרדכי וכל ישראל חס ושלום, וה' יתברך ברחמיו הפך הדבר עד שתלו אותו ואת זרעו וכו' על ידי זה ונעשה

 ❖ ציונים והערות ❖

עד לחוץ ממש לטהר כל המונחים בחוץ ממש מטומאתם החזקה, שהוא טומאת מת, שהוא אבי אבות הטומאה, לטהרם מטומאה זאת.

ועל כן באמת מעשה פרה נמשך משכל גבוה ועמוק מאד מאד, כי הוא חוקת התורה בחינת אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, בחינת עמוק עמוק מי ימצאנו, שזה הסוד והשכל - אינו יודע כי אם בחינת משה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל לך גליתי ולאחרים חוקה. כי הוא עיקר כלל כל ספרים הקדושים של התורה הקדושה, כי כולם נקראו על שמו. כי כבר נתגלה לו בסיני כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ולחבר ספר אמתי. ועל כן רק הוא יודע להמשיך המתקה וטהרה ושכל כזה שיאיר עד לחוץ ממש.

שזהו גם כן בחינת מעשה הגורל של יום כפור, שעל ידי שנכנס הכהן הגדול בדם השעיר הנעשה בפנים, על ידי זה המשיך שכל והמתקה, עד שהכניע ובטל כל עונות ישראל על ידי שעיר המשתלח לעזאזל, כי בגודל השכל העליון הנ"ל הכניע כל הרע שבחוץ ממש, שעל ידי זה המשיך סליחה לכל עונות ישראל.

כי זה עיקר תוקף כחו של הצדיק, שהוא בבחינת משה, שהוא זוכה לבחינת עיל

על כן כשזכו להכניעו ונעשה פורים על שם הפור, זוכין אחר כך לטהרת הפרה אדומה, כי פרה אדומה ושעיר המשתלח הם בבחינה אחת, כי שניהם מעשיהם בחוץ (כמובן בספרים), ועל ידם דיקא עיקר טהרת וסליחת עוונות, כי עיקר מעשה פרה הוא שצריכין לשחטה נוכח פתח אהל מועד שהוא קדש קדשים להמשיך ההמתקה משם, מקדש קדשים. עד שבתוקף גודל כח הצדיק הממתיק הדינים יהיה נמשך השכל העליון שהוא ההמתקה עד לחוץ ממש. שיהיה נמשך משם עצות נפלאות עד שכל העומדים בחוץ ממש יהיה להם תקוה לבל יאבדו לגמרי על ידי התגברות אבי אבות הטומאה, חס ושלום, שהוא טומאת מת, שהוא מעלים האמת מאד מאד בכמה מיני ההעלמות והסתרות בלי שעור וערך, אבל הצדיק האמת נכנס למקום שנכנס כנ"ל, כי הוא בחינת משה, שכל תיקון מעשה פרה שעשו כל הכהנים גדולים הכל על ידו דיקא, כמו שאמרו רבותינו ז"ל כולם יקראו על שמך, וצריכין לקדש כולם מאפר פרה של משה, כי אין מי שיוכל לתקן מעשה פרה כי אם בחינת משה שיקר מלפני ולפנים כנ"ל, שנכנס למקום שנכנס וכו', עד שממשיך המתקה של השכל העליון

— ציונים והערות —

ירצו סלה". ואמרו שם, כי החלב שעל הכליות מכסה עליהם, כי כליות יעצות והיו יכולים לקבל עצות אמתיות מהכליות, אבל החלב שהם שמנונית ותאוות עולם הזה מחפה עליהם ומסתיר ומעלים האמת וכנ"ל.

אבל הצדיק האמת בחינת משה בחכמתו העמוקה ממשיך השכל ממקום גבוה ודק מאד מאד, עד שמגלה ההעלמה ומאיר האמת בכל העומדים בחוץ ממש. ומאיר גם בהם עצות אמיתיות איך להציל נפשם שלא יאבדו לגמרי על כל פנים, חס ושלום. שם (הל' שחיטה הל' ה, יז יח).

ג. כי המן רצה לפגום על ידי הפור והגורל שלו, בהגורל של יום הכפורים שנתן הכהן גדול על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל כדי לכפר עוונות ישראל על ידי זה דיקא, כי כל העוונות נמשכין מעץ הדעת טוב ורע שהוא זהמת הנחש שעל ידו נמשך מיתה לעולם, כי עיקר הבחירה שיש לאדם הוא מחמת שיש טוב ורע, אבל שורש הטוב והרע מהיכן נמשך זה אי אפשר לדעת בשכל אנושי בשום אופן, רק אנו מאמינים שה' יתברך

ונפיק בתכלית שלמות העליון, שהוא זוכה לכנס למקום שנכנס לשכל נעלם וגבוה מאד מאד, וממשיך המתקה נפלאה משם. ועיקר החידוש ביותר הוא; שיודע איך לצאת ולהוציא שכל כזה לחוץ ממש, להאיר על ידי זה השכל עצות אמתיות לכל המונחים בחוץ ממש, לגלות גם להם האמת להוציאם מההעלם אל הגלוי, להודיעם בכל מקום שהם האמת לאמתו, שהעולם הזה הבל הבלים אין בו ממש. אף על פי שהם משוקעים במה שהם משוקעים, אף על פי כן האמת הוא אמת; שהעולם הזה הוא הבל וריק.

כי באמת הכל יודעים שהעולם הזה הבל, צל עובר. כי איך אפשר להכחיש זאת שהאדם היום בכאן ומחר בקבר וכו'. אך מגודל התאוות המעלימין העולם, אין יודעין לתת עצות בנפשם איך למלט נפשם מני שחת. ומחמת זה הם מסיחין דעתם מזה וכרוכים אחר הבלי העולם, כי אומרים מה אפשר לעשות, כי כבר נלכדנו במה שנלכדנו, וכיוצא בזה סברות הרבה של שקר שאומרים העולם, וכמו שנאמר "זה דרכם כסל למו", כמו שפירש רש"י 'שמא תאמר שכחה היא מהם, תלמוד לומר 'ואחריהם בפיהם

 ❖ ציונים והערות ❖

ואחר כך נתחלקין זה לה' לפני ולפנים וזה לחוץ לגמרי לעזאזל, אבל אנו מאמינים אף על פי שאי אפשר להבין זאת בשכל, אנו מאמינים שהכל מאת ה' צבאות יצאה, כי בחיק יוטל הגורל ומה' כל משפטו שהגורל יוצא מאת ה' מי לה' ומי לעזאזל כפי דרכיו הנפלאים ועל ידי זה דיקא נתברר בחינת עץ הדעת טוב ורע שאי אפשר להשיג מהיכן נמשך הטוב ורע וכו"ל.

אבל המן רצה לפגום בזה, כי הוא כפר ואמר שהגורל במקרה חס ושלום, והיה מכשף גדול. ואמר שיכול בכשפים ובשמות הטומאה להמשיך הגורל כמו שהוא רוצה, כי אמר שהרוח חיים יכול כל אחד להמשיך כרצונו לכל מה שהוא רוצה שזה היה בחינת חטא העגל שהצליח מעשה שטן והיה בו רוח חיים, כמו שפירש רש"י שם, הינו כי זה היה עיקר הפגם שבגודל הכשפים של הערב רב היו יכולים להמשיך הרוח חיים לכל מה שרצו אפלו לדוממים וצומחים, כי הרוח חיים של הסטרא אחרא גדול בשעתם מאד בבחינת רוח סערה רוח הטומאה עד שיש להם כח להמשיך הרוח חיים לכל מה שרוצים לפי שעה, כי ה' יתברך נתן להם כח כזה בשביל הבחירה, כמו שכתוב 'כי מנסה ה' אליכם אתכם וכו"'. ומגודל

שהוא כולו טוב צמצם עצמו, כביכול, בחכמה נפלאה בצמצומים נפלאים ושונים עד שנתהווה שורש הדין שהוא שורש הרע. כדי שיהיה בחירה לאדם, כי אי אפשר להכיר ולידע ממנו יתברך כי אם על ידי זה דיקא כידוע, אבל להבין בשכל איך נמשך זאת אי אפשר להבין בשום אופן. ואדם הראשון שרצה לכנס לדעת זאת ואכל מעץ הדעת טוב ורע על ידי זה פגם מאד וגרם מיתה לדורות. ומיתה היא היפך הרוח חיים שנמשך על ידי הצדיק האמת שהוא בחינת עץ החיים (...) ואי אפשר לקבל משם כי אם על ידי תפלה ותחנונים שהוא בחינת אמונה ואז זוכין להמשיך מעיין החכמה משם לברר פסק ההלכה שעל ידי זה דיקא מבררין עץ הדעת טוב ורע, דהינו שמבררין הטוב מהרע המותר מהאסור וכו', כי עיקר הבירור הוא על ידי אמונה דיקא שהוא תפלה וכו"ל.

וזה בחינת הגורל של הכהן גדול ביום הכפורים שנתן על שני השעירים שהיו שניהם שוים בקומתם ובמראיהם וכו', כמו שאמרו רבותינו ז"ל, ואי אפשר לבררם לידע מי לה' ומי לעזאזל כי אם על ידי גורל שהוא למעלה מהשכל, כי בהשכל אי אפשר להבין כלל מהיכן נתחלקין הטוב והרע שהם בחינת שני השעירים שבתחלה שניהם שוים לגמרי

ש'פור' הוא מורה על הדינים, ועל ידי קרושת הפורים ה'פור' נהפך לפרה, ואדרבא על ידה נטהרים מטומאת מת, ולכן קוראים פר' פרה אחרי פורים.

פִּי גַם פּוֹרִים הוּא פְּוֵדָאֵי הַלּוּף וְדָרְךָ לְפֶסַח.

ולכן על ידי הפורים זוכים לטהרת הפרה ארומה, שהיא הכנה לפסח, וכל זה בגלל שגם הפורים הוא דרך והילוך אל הפסח.

וְזֶהוּ בְּחִינַת (שיר השירים ה) 'שְׁפֹתַי שׁוֹשְׁנִים נְטָפוֹת מִזֶּרַע עֵבֶר',
'שְׁפֹתַי' זֶה בְּחִינַת פֶּסַח - פֶּה סָח" (כמובא) [ולכן זה כנגד

❖ ציונים והערות ❖

שדיקא על ידי הצנור שלהם מכניעין אותם כנ"ל. שם (הל' העושה שליח לגבות חובו הל' ג, כו).

ז. אפש"ל שכוונתו לרמז על בחינת נה"י, שהם הרגלין שכידוע שפורים הוא בנצח.

ח. שער הכוונות פסח (דרוש י): גם בזה תבין למה חג המצות נק' פסח והענין הוא פ"ה ס"ח, כי בחג הזה יוצא אור המקיף בסוד דיבור ושיחה מן הפה ולחוץ ע"י ספ"י העומר הנספר במוצא הפה. ובזה תבין טעם מצוה לספר ביציאת מצרים בליל פסח כי פסח ר"ל פ"ה ס"ח שהם בחי' אור המקיף היוצא מן הפה בבחינת שיחה ודיבור לכן צריך לספר ביציאת מצרים.

כחם הרע להמשיך הרוח חיים לכל דבר - הם כופרים לגמרי כאלו הם ברשותם ויכולים לעשות כל מה שירצו ולמלאות כל שרירות לבם הרע, שזה כל כונתם הרעה בכל העבודה זרה שלהם ובכל מיני כפירות שלהם.

ופרה אדומה מכפר על כל זה, כי בזה אנו מראין שיש כח לישראל לברר הרוח חיים מתוקף הסטרא אחרא שיונק מתוקף הדין שהוא בחינת אדומה תמימה, בחינת עשו אדמוני, כי הצדיק בחינת משה יכול להוריד את עצמו גם לשם ולשבר הצנור הרע שלהם שהוא בחינת טומאת מת ולשברו ולהכניעו ולטהר את ישראל על ידי זה דיקא, כי דיקא פרה אדומה מטהרת מטומאת מת, הינו כנ"ל

השפתיים]. 'שׁוֹשְׁנָה' הִיא אֶסְתֵּר (כמובא בזוהר הקדוש ובכתבי האריז"ל,

— ❖ ציונים והערות ❖ —

דאתדבקת במלכא עלאה, נטלא תרי שושנים, כמה דאת אמר, (שיר השירים ה, יג) שפתותיו שושנים, ובגין כך אמרה כנסת ישראל, (שם א, ב) ישקני מנשיקות פיהו, (כמה דאת אמר בראשית מא, מ) ועל פיך ישק כל עמי, בגין דאתכלילת בשושנים, בתרי שפון דיליה. ע"כ.

ועיין בשער מאמרי רשב"י (שם): והיינו שפתותיו שושנים תרין והיינו שפתותיו נצ"ח והוד איהי אתקשרת בהוד ואיהו אתקשר בנצח והשתא קאמר דשושנה סתם היא כנסת ישראל שהיא מלכות בהיותם למעלה בחיק דודה ישראל סבא והיא אז נקראת פ"ה ובחינה זו זכה משה לה וזמ"ש פה אל פה אדבר בו כו' וזמ"ש ר' אבא בפ' ויקרא כלת משה דא כנסת ישראל ונקראת צלע וזו היא (דף ה' ע"א) שכינת' עלאה הנז' בתקונין ונקרא' בינה בחינה זו העליונה כי בעלה עולה בחכמה בסוד ישראל עלה במחשבה והיא בבינה הנקראת פומא ולפיכך נקראת בינה בהיותה בחיק אמה ולז"א חז"ל שמששה זכה לבינה כי זכה למלכות בהיותה למעלה בבינה בסוד פה. ובסוד נשיקין.

ע"כ. ועיין פרי עץ חיים (ספירת העומר פ"ג), בעניין הה"ג הנ"ל, והבן.

ט. עיין שער מאמרי רשב"י פר' בראשית: ועוד יש למלכות בחינת שנית והיא חיצונה ותחתונה וכו', ושם הקליפות סובבים אותה וסמוכים לה ונקראת שושנה בין החוחים, כי החוחים סמוכים לה, וזו נקראת מלכות בדרך כלל, ובבחינה זו נקראת אסת"ר שהיא בגמטריא שושנה, וזהו 'ותלבש אסתר מלכות', ונקראת שושנה מפני שמשנתית פעם לדין פעם לרחמים פעם לטב פעם לביש, מפני הקליפות הסמוכים לה כנזכר בספר הזוהר בפר' ויחי. ע"כ.

וכ"ה בפע"ח פורים: אסתר גי' שושנה, גם אסתר גי' תרע"א פחות י', והוא סוד נקודה עצמה פנימית המסתתרת, וזה סוד י' של אדנ"י, כי אדנ"י במלואו גימטריא תרע"א. ע"כ.

והנה צריך עדיין להבין שאם אמנם היא נקראת שושנה, אבל מדוע כתוב בפסוק שושנים.

אך עיין זוהר (ח"ג רפז): רבי יצחק אמר, באן אתר אתכלילת כנסת ישראל בשושנה, באינון נשיקין דרחימותא,

ושושנה גימטריא אסתר). 'נְטָפוֹת מִזֶּה עֵבֶר' זֶה בְּחִינַת מְרַדְכֵי
[שאמרו חז"ל (חולין קלט:): שהוא רמוז במילים] 'מֶרְדֵּךְ', [ו'דרור' הוא]
לְשׁוֹן חֵירוֹת^ט, בְּחִינַת חֵירוֹת שֶׁל פֶּסַח.

וְעַל-כֵּן צְרוּף שֶׁל פִּוְרִים מְרַמֵּז בְּפֶסַח, בְּפֶסוּק (שמות כ"ג)

— ציונים והערות —

שאז מאיר אור מרדכי שהוא אור
החירות, ומאיר אל פסח שנוכל
להמשיך אז את אור החירות אור
היובל, שהציאה ממצרים נמשכה
משם כמבואר בזוהר [הובא להלן
בהערות], ועיין לקמן שם נתבאר עוד
בעניין זה.

ועפ"י דברי רביה"ק יובן ג"כ הקשר
בין מרדכי למור דרור, ולמרי דכיא,
שהוא טהור ועליון כ"כ עד שהוא
ממשיך את אור הבינה אור החירות.

ועיין בליקו"ה (הל' העושה שליח
לגבות חובו הל' ג, יב): שזה הצדיק
הוא כולו קדש בחינת מרדכי מר-דרור
- מרי דכיא, זך וטהור לגמרי בלי שום
אחיזת הזהמא כלל, שעיקר החיות
והקדושה על-ידו דיקא.

וע"ע בליקו"מ סי' נא שדרגת הטהרה
היא בדרגת הלויים, וכידוע הלוי הוא
בדרגת הבינה (זוהר ח"ג קעא).

י. עיין פרי עץ חיים פורים (פ"ה): והנה
בחינת מרדכי, הוא סוד הארת יסוד
אבא המתגלה בהיותו ברחל, כי מרדכי
בא מאותו הבחינה, ומשם יונק שורש
נשמתו, וזה סוד מרדכי, מרא דכיא, מר
טהור, שהוא זך ונקי וב"ר, מצד אשר
הוא היסוד דאבא. וזה סוד ואצבעותי
מור עובר, והמבין יבין בסוד אצבעות
שהוא מר עובר, כי הם עוברים ויוצאים
לחוץ, על כפות המנעול, והבן זה.

יא. ראש השנה ט: [על הפסוק הנאמר
ביובל (ויקרא כה, י) 'וקראתם דרור
בארץ']: דכולי עלמא דרור לשון
חירות מאי משמע דתניא אין דרור
אלא לשון חירות אמר רבי יהודה מה
לשון דרור כמדדיר בי דיירא [מי-
שהוא ברשותו לגור בכל מלון שירצה.
רש"י (ד"ה כמדדיר)] ומוביל סחורה
בכל מדינתא. ע"כ.

ולכאורה מרמוז בזה על אור היובל
שהוא אור הבינה, שהוא נמשך מפורים

שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת יָבֵן פְּאָשֶׁר צְוִיתָךְ לְמוֹעֵד חֲדָשׁ
הָאָבִיב י, כִּי בֹ יֵצֵאת מִמְצָרִים וְלֹא יֵרְאוּ פְּנֵי רִיקָם. מִמְצָרִים
וְלֹא יֵרְאוּ פְּנֵי רִיקָם - רְאֵשֵׁי-תְבוֹת פּוֹרִים, כִּי פּוֹרִים הוּא
דְּרָךְ לְפֶסַח ט, שְׁיֵהוּ יְכוּלִים לְהִיֹּת נְזַהְרִין מִחֲמִץ ט: (ופסק
באמצע הענין ולא גילה יותר).

— ציונים והערות —

טו. וזה שאמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין
יב:) ביום פורים מתחילין לשאל
ולדרש בהלכות הפסח, כמבאר בשלחן
ערוך (אור"ח סי' תכט ס"א) לענין
שואלין ודורשין בהלכות פסח שלשים
יום קדם וכו', ומתחילין ביום הפורים
בעצמו (באר היטב שם ס"ק ב), כי
על-ידי פורים נכנסין לפסח כנ"ל.
ליקו"ה (הל' ברכת הריח הל' ד, כה).
טז. וכל הקדושות של פסח ושלש
רגלים שהם בחינת בטול מלכות
הרשעה, בחינת עבדי ה' ולא עבדי
פרעה, כל קדושה זאת לא היינו יכולים
להמשיך עלינו עתה בגלות הזה שמלכי
העכו"ם מושלים עלינו כי אם דיקא
על ידי תוקף הנס של פורים שמגלה
לנו שגם עתה בגלות הזה מלכותו בכל
משלה ועל כן אנו יכולים להמשיך
עלינו קדשת פסח שהוא יציאת מצרים
וכן קדשת שאר הרגלים שכולם הם
זכר ליציאת מצרים. ועל כן פורים

יב. ז"ל הפסוקים (יג-ט): 'ובכל אשר
אמרתי אליכם תשמרו ושם אלהים
אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך:
שלש רגלים תחג לי בשנה: את חג
המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות
כאשר צויתך למועד חדש האביב כי
בו יצאת ממצרים ולא יראו פני ריקם'.
יג. תאכלו מצות. י"ל דהיינו שמירה
מחמץ, כי הרי אין חיוב לאכול מצות
שבעת ימים, ורק בא להזהיר מחמץ.
וזה כמבואר להלן שבכח קדושת פורים
זוכים לשמירה מחמץ.
יד. הנה חז"ל (סנהדרין יג:) דרשו מזה
שצריך לעבר את השנה, שפסח יחול
באביב של תקופה. וי"ל לפי דברי
רביה"ק שסוד העיבור הוא שייך לסוד
של פורים, ועל כן נזכר באותו הפסוק
בו נרמז פורים ופסח. ועיין בליקו"ה
(הל' נט"י לסעודה הל' ו, י) שם ביאר
את קשר העניין של פורים לפסח,
וענין סוד העיבור הקשור לזה.

פי בתחלה היו כל ההתחלות מִפְּסַח, וְעַל-פֶּן כָּל הַמְצוּוֹת הֵם זָכָר לְיִצְיַאת מִצְרַיִם י"ו. וְעַכְשָׁיו י"ח, (ולא י"ט סיים ב').

— ציונים והערות —

קבלו התורה למעלה והגופים כנגדן למטה, זה לעומת זה ואלו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, עדיין אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים ולא קבלו התורה, ומי הגורם לקבלת התורה יציאת מצרים למעלה ולמטה נמצא אם כן יציאת מצרים יסוד התורה והמצות, והכל לזכר יציאת מצרים עליונה ותחתונה וסבה ראשונה והגורם הגדול ליציאת מצרים למטה ולקבלת התורה הנה היה התפשטות המחשבה העליונה בגלוי הכבוד העליון, וזה סוד יציאת הכל ממצרים העליונה נמצא זה אם כן סבת נתינת התורה והמצות וראוי אם כן שיהיה הכל זכרון ליציאה ההיא ולהתפשטות ההוא.

יח. כי עכשו ההתחלה של הגאולה ותיקון כל העולמות הוא מפורים, כמו שמובן מרמזי דבוריו הקדושים של רבנו ז"ל בעת שאמר התורה על פסוק ממצרים ולא יראו פני ריקם, שהוא ראשי תבות פורים, שאמר אז כי מתחלה היו כל ההתחלות מפסח שהוא יציאת מצרים, ועכשו וכו', ופסק באמצע ולא

הכנה לפסח, כמו שמבאר בסימן ע"ד בלקוטי תנינא. ליקו"ה (הל' בכור בהמה טהורה הל' ד, כה).

יז. כמו שאמרו בתיקונים שיציאת מצרים היתה מאור הבינה, וגם התורה יצתה מאור הבינה, ז"ל התיקוני זוהר (דף עו:): אמר ליה רבי שמעון הכי הוא ודאי, אבל הכא לא משבח קודשא בריך הוא גרמיה דאפיק לון מן גלותא, אלא חמשין זמנין אדכיר באורייתא יציאת מצרים, לאשתמודעא בדרגא דאפיק לון דאיהו יובלא, דאתמר ביה יובל היא שנת החמשים שנה, ואינן חמשין תרעין דבינה דאתמסרו למשה מסיני בר חד דלא אתמסר ליה, ובגין דא אדכיר חמשין זמנין באורייתא יציאת מצרים. אמר הא ודאי אתישב דעתאי. ע"כ.

ועיין בספר עבודת הקודש (למהר"ם גבאי, ח"ד פל"ה) שביאר כן שהתורה יצאה מאותה הבחינה שיצאו ממצרים, ז"ל: ולזה נזכרה יציאת מצרים חמשים פעמים בתורה ואחר צאתם ממצרים, לחמשים יום קבלו התורה הכלולה מחמשים שערי בינה, הנה הנשמות

 ❖ ציונים והערות ❖

תוקף הנס המשיכו הארה נפלאה בעולם, שהיא ההארה הנמשכת מגאולה האחרונה שאז יהיה גמר מחית עמלק, וכמובא בכתבי האר"י ז"ל (פע"ח פורים פ"ה) ובדברי רבותינו ז"ל (תיקוני זוהר תיקון כא, נז:). מגודל ההארה הנפלאה שבפורים.

ועל-ידי ההארה הזאת שהאיר עלינו ה' יתברך קודם בנין בית שני וחורבנו על-ידי זה יש לנו כח עכשו להתקיים בגלות המר הזה אשר ירדנו פלאים. כי בנין בית שני לא היה גאולה שלמה כמו שאמרו רבותינו ז"ל (זוהר פקודי רנח:), כי היינו משועבדים למלכי פרס, על-כן מאז נחשב ימי הגלות, וכמובן מפירוש רש"י על פסוק ושבעים שבעים וכו' (דניאל ט, כה) ובצוק העתים, עין שם. על-כן הקדים ה' יתברך הרפואה על-ידי ההארה הנפלאה הנמשכת על-ידי הנס של פורים בכל שנה ושנה, עד אשר עכשו כל ההתחלות מפורים שהוא בחינת גאולה האחרונה שהיא מחית עמלק כנ"ל. ואפילו מצות פסח להיות נזהרין מחמץ אין אנו יכולין לקיים בשלמות כי אם על-ידי פורים, כמו שכתב שם רבנו ז"ל שעל-ידי מצות פורים יכולין

סים דבריו. ומתוך דבריו הבנתי שעכשו ההתחלה מפורים שהוא מחית עמלק שהיא עיקר הגאולה של משיח, כי ראשית גוים עמלק (במדבר כד, כ), ומלחמה לה' בעמלק מדר דר (שמות יז, טז) - עד דורו של משיח, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (תנחומא כי תצא יא).

וזה בחינת מה שכתבתי לעיל שה' יתברך מקדים רפואה למכה, כי ה' יתברך ראה שבגלות האחרון המר הזה שהיא גלות אדום שהוא עמלק, לא היה לנו קיום חס ושלום, אם לא שימשיך עלינו הארה נפלאה ועצומה מקץ האחרון שהוא גאולה אחרונה של משיח, כי כל מה שהחולה גדול ביותר צריכין להחיותו ברפואות וחיות יקרים ביותר (ליקו"מ סי' ל), על-כן בנפלאותיו הגדולים הקדים רפואה למכה ועשה עמנו נפלאות ונוראות גדולות בימי מרדכי ואסתר כשעמד עליהם המן הרשע שהוא גזע עמלק ימח שמו - וחשב מחשבות להאביד אותנו לגמרי חס ושלום, וה' יתברך הפך מהיפך אל היפך, והשיב לו מחשבתו בראשו, ולא די שנצולו ישראל בעזרתו יתברך, אף גם היה מחית עמלק ימח שמו, עד שעל-ידי

— ציונים והערות —

יט. ועיין בזוהר שמות (פג): תאנא אמר רבי שמעון, ההוא יובלא אפיק לון לישראל ממצרים. ואי תימא דיובלא ממש, אלא מסטרא דיובל. ע"כ. ועיין בפע"ח חג המצות פ"ז מ"ש בזה. ועיין בליקו"ה המובא להלן.

כ. וזה ידוע (ראה פרי עץ חיים ראש השנה פרק ב ועוד) ששער החמשים אין מי ששיג כי אם משיח צדקנו, ואפלו משה רבנו עליו השלום לא השיג כי אם מ"ט פנים, כמו שכתוב (תהילים ח, ו) ותחסרהו מעט מאלקים, כמו שאמרו רז"ל (ר"ה כא:). כי משה בכחו הגדול היה יכול לירד לתוך כל המ"ט שערי טומאה שמשם ינקו פרעה ומצרים ושבר כל הצנורות רעים שלהם ועל-ידי זה הוציא את ישראל מגלותם בגשמיות וברוחניות, כי הוציא אותם מבחינת מ"ט שערי טומאה והכניסם במ"ט שערי קדושה כידוע, והכל בכח השער החמשים, כמו שכתוב (שמות יג, יח) 'וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים', וחמשים פעמים נזכר יציאת מצרים בתורה, כי 'מסטרא דיובלא נפקו' שהוא בחינת שער החמשים בחינת (ויקרא כה, יא) 'שנת החמשים' (זוהר בשלח פג:), כי אף-על-פי שמושה רבנו עליו השלום לא השיג שער

להיות נזהרין מחמץ בפסח עין שם. ליקו"ה (הל' ברכת הריח הל' ד, כה). ובמכתבי תלמידו ר"נ בר"י ביאר בשמו שפורים הוא ההתחלה של כל ההתחלות, ומובן גם שהיינו שכיום לא שייך להמשיך את גאולת מצרים שמשם נמשכת כל התורה וכנ"ל, כי אם על ידי בחינת פורים, וז"ל: כי [צריכים אנן] להיות עוסקים כמו שעשה אדמו"ר מוהרנ"ת זצוק"ל — שתיכף אחר חנוכה [היה] עוסק בענין פורים; כי לפי דברי רבנו ז"ל עתה הוא התחלה מכל התחלות. ולמען ה' תבקשו מאד מאת ה' יתברך — ותכריחו מאד עצמכם על שמחת פורים; וה' יתברך יזכה אותי גם-כן שאקבל הפורים בשמחה גדולה. ע"כ.

ובמכתב אחר כתב: ואני אשלח לכם בעצמכם משלוח מנות — דבור אחד ששמעתי מאדמו"ר רבי נתן זצוק"ל מענין פורים, שאמר רבנו ז"ל: מתחלה היו כל התחלות מפסח ועכשו וכו' — ולא סים, ושמעתי ממנו ז"ל שאמר: ועכשו יש רבנו ז"ל — שכל התחלות מאתו, שאי-אפשר להתחיל לכנס בעבודת ה' יתברך כי אם על-ידי ספרי רבנו ז"ל. וכל מי שיתמיד יותר בהם — בודאי יכנס בשלום ויצא בשלום.

 ❖ ציונים והערות ❖

אבל ה' יתברך חמל על עמו בזכות אבותינו 'ולא דבר ה' למחות שם ישראל' (מלכים-ב יד, כז), ונתן בלב מרדכי בחינת הצדיק האמת להתגבר כנגדו. כי 'מרדכי ידע את כל אשר נעשה' (אסתר ד, א) עד היכן הדבר מגיע, וראה שאין עצה ותחבולה לעמוד כנגד קליפה קשה וחזקה כזאת מכל הצדדים כי אם על-ידי רבוי תפלה ותחנונים וצעקות וזעקות ושועות, ומיד 'ויצא בתוך העיר ויזעק ויעקה גדולה ומרה וכו' (שם) וכן 'בכל עיר ועיר וכו' (שם ח, יא). כי כנגד קליפת המן-עמלק שהיא בחינת אריכות הגלות של עכשו שנקרא גלות אדום - אין חכמה ואין תבונה ואין עצה כי אם להרבות בתפלה ותחנונים וצעקות ושועות וזעקות בלי שעור עד ישקיף וכו'. כי תפלה למעלה מהכל וכולל כל החמשים שערים, שתפלה היא בחינת עדן עין לא ראתה (ראה ברכות לד:), שהוא שורש התורה שמשם שורש כל המעיינות החכמה של התורה הקדושה, כי התפלה היא בבחינת 'נתיב לא ידעו עיט' (איוב כח, ז), בחינת שער החמשים שאין מי שהשיג אותו. הינו מי שעוסק בתפלה ומתחזק בכל עוז להרבות בתפלה ושיחות בינו לבין קונו

החמשים, אף-על-פי-כן בעצם כוחו וקדושתו המשיך החירות והקדושה משם לכל המ"ט שערים שכולם מקבלים משם ועל-ידי זה נתוסף בהם אור גדול והתגברו כנגד מ"ט שערי טומאה ושיברו אותם והכניעום, ועל-ידי זה הוציא את ישראל משם וקבלו את התורה בשבועות ביום החמשים אחרי שספרו מ"ט ימי הספירה וכנ"ל כי פרעה ומצרים עיקר כחם ויניקתם היה מ"ט שערי טומאה ועל-כן תיכף כשהמשיך משה הארה משער החמשים, התגברו המ"ט שערי קדושה והוציא את ישראל מהגלות.

אבל המן ימח שמו, שהוא עמלק, הוא בבחינת שער החמשים של הטומאה, ששם נאמר (איכה א, ט) 'ותרד פלאים', שהוא בחינת הגלות האחרון הזה שהקץ סתום ונעלם מאד וסבר המן שיתגבר כנגד מרדכי בכל החמשים שערי טומאה ועל-כן נתיעץ לעשות עץ גבוה חמשים אמה ולתלות את מרדכי עליו, שרצה להשליכו ולהפילו חס ושלום על-ידי התגברות הסטרא אחרא של שער החמשים, שמשם ינק המן שלשם אין מי שירד לשבר הצנור הרע הזה שכולל כל הצנורות רעים של כל הסטרין אחרנין שכולם יונקים משם (...)

— ❖ ציונים והערות ❖ —

וכנ"ל. וכמו שכתוב (הושע יד, ג) 'קחו עמכם דברים ושובו אל ה' - 'איני מבקש מכם אלא דברים', כמו שאמרו רז"ל (שמות רבה לח, ד). וכמובא בכל הספרים מגודל מעלת התפלה עד אין קץ. ע"כ.

ובעלים לתרופה מכתבי רנ"ט: ותנועת הנגון ברמיזות העינים והידים הקדושים והנוראים שהיה מראה לנו תלמידו הקדוש מו"ר מו' הרב רבי נתן זצוק"ל גם כן אי אפשר לבאר אפילו פנים אל פנים, מכל שכן בכתב. ובפרט מה שהתחיל אחר כך בקול רם וחזק, בתחלה היה כל התחלות מפסח ועל כל כל המצוות הם זכר ליציאת מצרים, "און היינט" ומשך בקול נעימה "און היינט" כמה רגעים ונשאר בשתיקה. מה נאמר ומה נדבר אשרינו שאזנינו זכו לשמע כל זאת.

ובפרט איך שגילה לנו מרן מורנו הרב רבי נתן ז"ל עד היכן שמתנוצץ בלבו הזך כל זאת בכמה צרופים, ואחר כך תיכף גילה התיקון של היוד מזמורים בפרטיות, והזהיר אז לדורות בהבטחה גדולה בעדים נאמנים שיעמוד בעזרתנו סלה תמיד כל מי שיבוא על קברו הקדוש והנורא וכו', ואחר כך תיכף סיפר המעשה הנוראה ביראה

- הוא מעורר עדן העליון שהוא בחינת שער החמשים בחינת נתיב לא ידעו עיט, כי אין שום שכל שיוכל להשיג ולהבין עד היכן מגיע הכח של תפלות ישראל אפלו של הפחות שבפחותים, בפרט מה שמתפלל כל אחד על צרת נפשו שהוא רחוק מה' יתברך, כי אפלו המלאך הקדוש שמקבל תפלות מישראל וקושר מהם כתרים לרבו - אינו יודע להיכן להעלות הכתר הנורא הזה, רק הוא משביע אותו שיעלה מעצמו וישב בראש קונו כשרז"ל (חגיגה יג: עיין שם בתוספות).

ועל-כן תפס מרדכי בחינת הצדיק האמת שבכל דור אומנות אבותינו לצעוק אל ה' הרבה זעקה גדולה ומרה ולהרבות בתפלות ובתחנונים, ועל-ידי זה התגבר גם כנגד קליפת המן-עמלק והשיב לו גמולו בראשו ותלה אותו ואת בניו על העץ שזכה להכניע ולהשפיל עדי ארץ את כל הרב דקליפה וכל אלופי עשו וברבי עשו, כי התגבר כנגדם על-ידי תפלה ותחנונים שהם בבחינת שער החמשים של הקדושה וכנ"ל.

ועל-כן בגאולה האחרונה כתיב (ירמיה לא, ח) 'בבכי יבאו ובתחנונים אובלים', כי עיקר הגאולה השלמה העתידה לבוא הוא על-ידי תפלה

 ❖ ציונים והערות ❖

טוב להודות לה' על אשר זכינו לידע מכל זה ולהתנוצץ בלבבנו איזה מעט כמציץ מן החרכים, ולבאר כל זאת אי אפשר בכתב, אך מעוצם אהבת אמת שמשורש בלבבנו מנעורינו לא יכלתי להתאפק ליקח עטי ועתי בידי לרשום על כל פנים מה שהוא, כי ההזכרה בעצמה מחיה ומשיב נפשותינו העיפות והחלושות, מי יתן שנזכה עוד לראות פנים אל פנים בחיים חיותינו לדבר כל זה פנים אל פנים אך הכלל הוא אשרינו און אשרינו וכו' וכו'.

עלאה דעלאה של הזיין בעטלירס, ואחר כך תיכף אחר פסח נסע לאומאן, וכל זאת גילה רמזים מו"ר מו' הרב רבי נתן ז"ל שהכל אחד והכל קשר אחד וכלול בהדבור און היינט. ובהמשכה הקדושה שמשך תבת און היינט באריכות נועם. און היינט צריכין לגלות המזמורים בפרטיות ולהבטיח הבטחה הנ"ל. און היינט צריכין לספר המעשה הנ"ל ולסיים און איך הייל זיא. און היינט צריכין לנסוע לאומאן ולנטוע מקום קדשתו לדורות עולם באומאן.

ליקוטי תפילות

על תורה ער תנינא (ח"ב תפילה לז)

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, עוֹשֵׂה נִסִּים וְנִפְלְאוֹת בְּכָל דּוֹר וְדוֹר, הָרַב אֶת רִיבֵנוּ וְהִדָּן אֶת דֵּינֵנוּ וְהַנּוֹקֵם אֶת נַקְמַתֵנוּ, וְהַמְשַׁלֵּם גְּמוּל לְכָל אוֹיְבֵי נַפְשֵׁנוּ וְהַנּוֹפֵרֵע לָנוּ מִצָּרֵינוּ. שֶׁתִּרְחַם עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים וְתַעְזֹר לָנוּ בִּישׁוּעָתְךָ וְנִפְלְאוֹתֶיךָ הַנוֹרְאוֹת, שֶׁנִּזְכֶּה לְקַבֵּל ו"לְקַיֵּם אֶת יְמֵי הַפּוּרִים הַקְּדוּשִׁים בְּזִמְנֵיהֶם" כְּרָאוּי, שֶׁנִּזְכֶּה לְקַיֵּם כָּל הַמִּצְוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הַנוֹהֲגוֹת בַּפּוּרִים בְּקִדְשָׁהּ וּבִטְהָרָה גְּדוּלָּה, "בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבב", בְּגִילָה בְּרִנָּה בְּדִיצָה וְחֻדוּה רַבָּה וְעֲצוּמָה מְאֹד, עִם כָּל פְּרִטֵיהֶם וְדִקְדוּקֵיהֶם וְכֹנְנוֹתֵיהֶם וְתַרְי"ג מִצְוֹת הַתְּלוּיֹת בָּהֶם:

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם כָּבֵד גְּלִית אֲזַנֵּינוּ שֶׁכָּל הַנְּסִים וְהַנּוֹפְלְאוֹת שֶׁעָשִׂיתָ לְאֲבוֹתֵינוּ אֲשֶׁר עָלִיהֶם נִקְבְּעוּ הַיָּמִים טוֹבִים הַקְּדוּשִׁים, כָּלֵם נַעֲשִׂים וְנִתְגַּלִּים וּמְאִירִים בְּכָל דּוֹר וְדוֹר בְּכָל אָדָם וּבְכָל זְמַן, וְאֵנוּ צְרִיכִין לְהַמְשִׁיךְ קִדְשַׁת פּוּרִים וְקִדְשַׁת כָּל הַיָּמִים טוֹבִים, וְהָאֲרֵת הַנְּסִים וְנִפְלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ אָז, בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה בְּכָל דּוֹר וְדוֹר וּבְכָל אָדָם וְאָדָם בְּפְרִטִיּוֹת.

ובכּן באתי לפניך עושה נסים ונפלאות בכל דור ודור, ובכל
 יום ובכל עת ובכל שעה, למדני והורני וחנני וזכני שאזכה
 לשמחת פורים בשלמות באמת, שאזכה לשמח מאד מאד
 בכל לב ונפש בימי הפורים הקדושים בכל שנה ושנה בשמחה
 שאין לה קץ. עד שאזכה על ידי השמחה והקדשה של פורים
 להמשיך עלי ועל כל ישראל הקדשה והטהרה הנמשכת מהפרה
 אדמה שמתהרת מטמאת מת, אשר צוית עלינו לעסק בקריאת
 הפרשה הזאת של פרה אדמה אחר פורים, וגלית לנו שעל
 ידי פורים זוכין לטהרת הפרה אדמה, למען נזכה להיות טהורים
 לקבל קדשת הקרבן פסח בזמנו:

רבונו של עולם, אתה יודע שבעצם ירדתנו ונפילתנו בעמק
 הגלות המר הזה, ועצם ורבוני צרות הנפש שעוברים על כל
 אחד מישראל ועלי בפרטיות, ועצם ורבוני המצולות ים
 השוטפים עלי, ורודפים אותי מאד מאד מכל הצדדים, ובצרה
 גדולה אני מאד מאד בלי שעור וערה, ואיני יודע שום פתח
 תקוה לתקן ולהנצל מכל זה, הן על כל אלה אני צריך עתה
 נסים נפלאים וישועות גדולות ונוראות, כאשר עשית עם כלל
 ישראל לדורות עולם נסים נפלאים ונוראים אשר לא היו
 כמותם, בימי מרדכי ואסתר כשעמד עליהם המן הרשע ימח
 שמו וזכרו וכו', אשר נס זה של פורים גדול מכל הנסים

שְׁעִשִׁית עֲמָנוּ מֵעוֹלָם, כַּאֲשֶׁר הוֹדַעְתָּ לָנוּ עַל יְדֵי חֲכָמֶיךָ
הַקְּדוֹשִׁים זְכוֹרָנָם לְבִרְכָה, וְכָל הַמוֹעֲדִים יִהְיוּ בְטָלִים וַיְמִי
הַפּוֹרִים לֹא נִבְטְלִים. וּבִתְחִלָּה הָיוּ כָּל הַהִתְחַלּוֹת מִפְּסַח, כִּי כָּל
הַמוֹעֲדִים הֵם זֵכֶר לִיְצִיאַת מִצְרַיִם, וְעַכְשָׁיו וְכוּ':

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם מְרִיָּה דְעֲלָמָא כְּלָא, אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת מְצַמִּיחַ
יְשׁוּעוֹת, אֶתְּהָ יוֹדֵעַ הָאֱמֶת, שְׁכָּל הַנְּסִים וְהַנִּפְלְאוֹת שְׁעִשִׁית
עֲמָנוּ בִּיְצִיאַת מִצְרַיִם וּבְמִלְחַמַת עֲמֶלֶק בְּיַמֵּי מֹשֶׁה וּבְיַמֵּי מְרַדְכֵי
וְאַסְתֵּר, וְכָל הַנְּסִים וְנִפְלְאוֹת שְׁעִשִׁית עֲמָנוּ בְּיַמֵּי חֲנֻכָּה וּבְכָל
דוֹר וָדוֹר, עֵקֶר הַנֵּס וְהַיְשׁוּעָה הוּא יְשׁוּעַת הַנֶּפֶשׁ. כִּי עֵקֶר
הַקְּנָאָה וְהַשְּׁנָאָה, שֶׁל כָּל צָרֵינוּ וְרוֹדְפֵינוּ בְּגַשְׁמִיּוֹת וְרוּחָנִיּוֹת,
הוּא רַק עַל אֲשֶׁר אָנוּ מְאֲמִינִים בְּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, וּמִשְׁתַּוְּקָקִים
לִילְךָ בַּדְרָכֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים וְלִקְיָם מִצְוֹתֶיךָ הַנּוֹרָאוֹת, וְלִגְלוֹת
וּלְפָרֶסֶם אֱמֶתֶת אֱמוּנַת אֱלֹהוֹתֶךָ וְהַשְּׁגַחְתֶּךָ וּמִמְשַׁלְתֶּךָ בְּעוֹלָם,
אֲשֶׁר רַק בְּשִׁבִיל זֶה לֹא אֶחָד בְּלִבָּד עֵמֵד עֲלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ אֶלָּא
שְׁבָכָל דוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עֲלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
מְצִילֵנוּ מִיָּדָם. וְעַל כֵּן עֵקֶר הַנֵּס וְהַיְשׁוּעָה מְכַל הַצָּרוֹת הוּא
מֵה שְׂאֵתָה מְקַנָּא קְנָאְתֶךָ וְאֶתְּהָ עוֹשֶׂה נְסִים וְנִפְלְאוֹת, כְּדִי
לְקַיֵּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת לְבַל יִתְבַטְּלוּ מִן הָעוֹלָם חֵס וְשְׁלוֹם
כְּרִצוֹן הַשּׁוֹנְאִים וְהַכּוֹפְרִים יְמַח שְׁמָם, שְׁכַלְם הֵם מִסְטָרָא דְהֶמֶן
וְעֲמֶלֶק יְמַח שְׁמוֹ:

ועתה מה אומר לפניך יושב מרום, ומה אספר לפניך שוכן שחקים, אם אחרי כל הנסים והנפלאות האלה אני בעצמי רודף את עצמי יותר מכל השונאים, כי לא התגברתי נגד תאוותי, אף גם המשכתי עלי את היצר הרע, ועשיתי מה שעשיתי, עד אשר הבאתי עצמי בידיים בצרות האלה צרות נפשי, אשר הם קשים ומרים מכל הצרות כי אין צרה כצרות הנפש, כי זהו הרחמנות הגדול מכל הרחמנות להוציא נפש מישראל מעוונות ופגמים:

רבנו דעלמא כלא יחיד קדמון, "יהוה אלהים אמת", אתה לבד יודע להיכן נוגעים דברי אלה, כי באמת בער אני ולא אדע תקף הנס של פורים בגשמיות ורוחניות, ובפרט איך לזכות להמשיך עלי תקף הנס והישועה הזאת. אבל אתה לבד יודע הכל, ואתה מרמז לי מרחוק להתקרב אליך בכל עת, בכמה מיני התנוצצות ורמזים רבים בלי שעור, ואני בעצם קשיות ערפי עדין לא שבתתי מטעותי, אבל זאת נחמתי בעניי המר מה שעדין אני מתעקש עוד לדבר דבורים כאלה לפניך, ולצפצף אמרתי מעפר אליך, ולצפות עדין לרחמך וישועתך:

רבנו של עולם אתה לבד יודע תקף הנס שהיה אז בימי מרדכי ואסתר שזכו לנצח מלחמת המן עמלק, למחות שמם וזכרם מן העולם, ואיך זכו להמשיך על ידי זה הארה נפלאה

וישועה נוראה בכל דור ודור. ואיך עתה כל חיותנו ותקונתנו לצאת מגלותנו בגוף ונפש, הוא רק על ידי תקף הנס הזה. כי אנו עומדים ומצפים לישועתך כאשר עזרתם אז להכניע ולשבר קלפת המן עמלק לעקר ולבטל ולהכניע זהמתו הגדולה, ולגלות אמונת השגחתך בעולם, ולחזור ולקיים ולקבל מחדש קדשת תורתך הקדושה. פן תעמד בעזרתנו סלה בכל דור ודור, עד אשר תנצח המלחמה בשלמות למחות זכר עמלק לגמרי ולהעביר רוח הטמאה מן הארץ, ולהשיבנו אליך באמת ולהוציאנו מגלותנו המר מהרה. על כן באתי לפניך אדון הנפלאות שתשים לבך לגדל צרות נפשנו ותביט בענינו ועמלנו, ואל תביט במעללנו, ותעשה עמנו נסים נפלאים ונוראים, נסים של פורים, באפן שתסבב סבות לטובה, שנוזכה לשוב אליך בחיינו חיש קל מהרה, ולא נשוב עוד לכסלה:

רבוננו של עולם מחיה מתים, "אלהים חיים ומלך עולם". רחם עלינו והחיינו וקיימנו, וקדשנו וטהרנו מטמאת מת שהיא אבי אבות הטמאה, שהם הרהורי נאוף שהתגברו והתפשטו בעולם מאד, עד אשר "טבענו ביון מצולה ואין מעמד" באנו במעמקי מים ושבלת שטפתנו. זכנו בכח קדשת מצות פורים שנוזכה לקבל ולהמשיך עלינו קדשת וטהרת הפרה אדמה תמימה, לטהרנו באמת מטמאת מת בעולם הזה ובעולם הבא.

וּאֲזַכֶּה עַל יְדֵי זֶה לְקַבֵּל חַג הַפֶּסַח הַקָּדוֹשׁ, זְמַן חֲרוּתֵנוּ, בְּקִדְשָׁהּ
 גְּדוֹלָהּ וּבִשְׂמֹחָה רַבָּה וְעִצּוּמָהּ. וְנִזְכֶּה בְּרַחֲמֶיךָ לְקַיֵּם כָּל הַמִּצְוֹת
 שֶׁל פֶּסַח בְּקִדְשָׁהּ גְּדוֹלָהּ וּבִשְׂמֹחָה וְחֵדוּהָ רַבָּה. וְתַעֲזְרֵנוּ
 וְתוֹשִׁיעֵנוּ וְתִשְׁמְרֵנוּ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים, מִמִּשְׁהוּ שָׂאֵר וּשְׂאֵר שְׂלֵא
 יִמָּצֵא בְּגִבּוּלֵנוּ וּבִרְשׁוּתֵנוּ מִשְׁהוּ דְּמִשְׁהוּ שָׂאֵר וְחִמֵּץ כָּל יְמֵי
 הַפֶּסַח. כִּי גְלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ רַבּוֹנוּ דְּעַלְמָא כְּלָא, שְׂאֵי אִפְשָׁר
 לְבָשָׂר וְדָם בְּעִצּוּמוֹ לִהְיוֹת נִזְהָר מִמִּשְׁהוּ חִמֵּץ, אִם לֹא עַל יְדֵי
 יְשׁוּעָתְךָ וְרַחֲמֶיךָ.

רַחֵם עָלֵינוּ בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים, גּוֹאֵל חֶזֶק, רַחֲמֵן אֲמִתִּי, וְשִׁמְרֵנוּ
 וְהַצִּילֵנוּ מִמִּשְׁהוּ חִמֵּץ כָּל יְמֵי הַפֶּסַח הַקָּדוֹשִׁים, וְתַעֲזְרֵנוּ וְתִזְכְּנוּ
 לְצִאת מַעֲבָדוֹת לְחֲרוּת מִיָּגוֹן לְשְׂמֹחָה, מֵאֲבֵל לְיוֹם טוֹב מֵאֲפֵלָה
 לְאוֹר גְּדוֹל. וְנִזְכֶּה לְסִדֵּר הַסִּדֵּר שֶׁל פֶּסַח בְּהַתְּעוֹרְרוֹת גְּדוֹל
 וּבְהַתְּלֵהבוֹת נִפְלָא וּבִשְׂמֹחָה רַבָּה וְעִצּוּמָהּ. וְנִזְכֶּה שִׁיבּוֹאוּ עָלֵינוּ
 וְיֵאִירוּ בָּנוּ בְּהֶאֱרָה נִפְלָאָה כָּל הַמַּחֲנִין דְּגִדְלוֹת וְקִטְנוֹת הַמֵּאִירִין
 בְּפֶסַח בְּאוֹר גְּדוֹל וְנִפְלָא וְנוֹרָא.

מְלֵא רַחֲמִים, עֲזְרֵנוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ לְקַיֵּם הַמִּצְוֹת שֶׁל פּוּרִים בְּקִדְשָׁהּ
 וּבִשְׂמֹחָה גְּדוֹלָהּ כָּל כָּה, עַד שְׁנִזְכֶּה עַל יְדֵי זֶה לִהְיוֹת נִזְהָרִים
 בְּאֲמַת מִמִּשְׁהוּ חִמֵּץ בְּפֶסַח, וּלְקַיֵּם כָּל הַמִּצְוֹת הַנוֹרָאוֹת שֶׁל
 פֶּסַח בְּקִדְשָׁהּ גְּדוֹלָהּ וּבִשְׂמֹחָה נוֹרָאָה וְעִצּוּמָהּ.

רחם עלינו למען שמך, וזכנו עתה לפעל בקשתינו ברחמים
 אצלך, עזרנו והושיענו על פי התורה הזאת לשוב ולהתקרב
 אליך מהרה באמת, הושיענו מפח קדשת הנס והישועה
 הנפלאה של פורים, שנזכה להתהפך מעתה מרע לטוב, ונזכה
 לצאת מיגון לשמחה ומאפלה לאור גדול:

ועזרנו והושיענו להתענות תענית אסתר קודם פורים בקדשה
 גדולה, ולומר סליחות בכונה גדולה, ולצעק ולזעק אליך מאד
 מאד. ותפתח את לבבי שאזכה להרגיש כאב עוונותי באמת
 בלבי, ועצם צרת נפשי אשר אין לשער, עד שאזכה לזעק זעקה
 גדולה ומרה כראוי לי לזעק לפי רבוי עוונותי ופשעי העצומים,
 ופגמי הגדולים והרבים מאד, עד אשר יתעוררו רחמיך עלי
 באמת, ותמהר להושיעני ולגאלני ממני בעצמי, ותעשה את
 אשר בחקיך אלך ואת מצותיך אשמור באמת ובלב שלם.

אבי מלכי יוצרי ובוראי ועושי, הורני הדרך איך להתחיל
 מבחינת קדשת פורים, כאשר רמזת לנו על ידי חכמיך
 הקדושים, עזרני בדרך נס וישועה נפלאה ונוראה, בדרך חדוש
 נפלא ונורא, באפן שאזכה מעתה לשוב אליך בתשובה שלמה
 באמת. ואזכה להתחיל מחדש התחלה שלמה ואמתית בכל
 לב ונפש בעבודתך באמת, ותורני ותלמדני באמת ממה להתחיל
 ובאיזה דרך ועצה אזכה לשוב אליך באמת:

רבוננו של עולם, "גדל העצה ורב העלילה", תקנני בעצה טובה מלפניך, והושיעני מהרה למען שמך, באפן שאזכה מעתה לתשובה שלמה באמת כל ימי חיי, ולא אסור מעתה מרצונך ימין ושמאל. ואזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי [תלמוד] תורתך באהבה, ולקיים כל המצוות וכל הדברים שבקדשה, ולעשות כל דבר ודבר במועדו ובזמנו, והכל אעשה יפה בעתו בקדשה ובטהרה גדולה, ותחזקני בשמחה וחדוה תמיד. ואזכה בכח הצדיקים האמתיים לגרש ולבטל מזוני ומכל ישראל קלפת המן עמלק ימח שמו, ולהמשיך עלי קדשת הנס והישועה של פורים.

ותרחם עלינו בכל דור ודור ובכל שנה ושנה, שנוזכה לשמח מאד מאד בימי הפורים בשמחה גדולה וחדוה רבה ועצומה. ונזכה לקיים מצות קריאת המגלה בקדשה ובטהרה גדולה ובשמחה רבה ועצומה. ונזכה להתבונן גדל עצם הנס הנפלא והישועה הנוראה והעצומה הזאת, ולפרסומי נסא בפני כל עם ועדה.

ונזכה לקיים מצות "משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" ומצות סעודת פורים בשלמות גדול ובשמחה רבה ועצומה. ונזכה לקיים מצות השכרות של פורים כאשר צונו חכמינו זכרונם לברכה. ותעזרנו ותשמרנו שלא יזיק לנו השתיה

והשכרות של פורים כלל לא בגוף ולא בנפש, ולא נזיק שום אדם ולא שום דבר על ידי השכרות. רק נזכה על ידי השכרות של פורים לבא לתוך שמחה גדולה וחדוה רבה ועצומה מאד, לתוך שמחה של פורים, אשר אז מאיר הארה נפלאה ועצומה שהוא הארת מרדכי, אשר אין דגמתה בכל ימות השנה.

ואזכה להיות שמח בכל לב, ולשמח גם אחרים, לשמח כל ישראל עמך בשמחת פורים בחדוה רבה ועצומה מאד מאד, נגילה ונשמחה בישועתך בשמחה אמתית באפן שיהיה לך לנחת ולרצון, ותקבל שעשועים גדולים משתיתינו ושמחותינו בפורים הקדוש. ונזכה גם עתה בכל שנה ושנה להנס הגדול והישועה הנפלאה של פורים, להכניע ולגרש ולעקור ולבטל מאתנו קלפת המן עמלק וזהמתו הגדולה ולמחות שמו וזכרו מן העולם, ולטהר עצמנו מזהמתו בקדשה ובטהרה גדולה, ולהמשיך עלינו קדשת מרדכי ואסתר. ונזכה להמשיך שמחת פורים על כל השנה כלה, לשמח תמיד בך בשמחה וחדוה רבה באמת. ועל ידי זה נזכה לקדשת וטהרת הפרה אדמה, ולקדשת פסח באמת. ונזכה להיות בשמחה תמיד, ויקים בנו מקרא שכתוב: "כי בו ישמח לבנו כי בשם קדשו בטחנו.

יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יהוה צורי וגואלי"

לקוטי מוהר"ן

עם ביאורים

לפורים

תורה י

ואלה המשפטים

מהעניינים המתבארים במאמר:

- א. המתקת הדינים מעל ישראל ע"י ריקודין והמחאת כף (אות א).
- ב. גדולת השי"ת דווקא ע"י שהרחוקים מתקרבים אליו (אות ב).
- ג. עלית התפילה מבחינת הר ושדה לבחינת בית (אות ג).
- ד. עלית התפילה היא רק על ידי צדיקי הדור (אות ד).
- ה. עיקר התפילה - יודעים רק צדיקי הדור (שם).
- ו. יש בעלי גאווה הרוצים למלוך ואומרים שאינם צריכים לילך לצדיקים כדי להתפלל אליהם (שם).
- ז. תיקון בעלי הגאווה שהיא כע"ז - הוא על ידי הצדיקים (אות ה).
- ח. בריקודין והמחאת כף מתקנים ומטהרים מאחיזת הכפירות והע"ז, על ידי הרוח הקדושה שנמצאת בלב שהיא בחי' הצדיק (אות ו).
- ט. התורה היא גם בחי' הידים והרגלים שמנשב בה הרוח הקדושה (אות ז).
- י. המן הוא הע"ז, ומרדכי ואסתר הם בחי' הידים והרגלים, שמנשבת בהם רוחו של משה שמבטלת את הע"ז (אות ח).
- יא. עומר שעורים הוא בחי' קדושת הידים והרגלים, שעל ידו נצחו את המן (שם).

י - וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים*

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִׂים לְפָנֶיךָ וְכוּ' (שמות כא)

— ציונים והערות —

שיחזקו עצמן לשמח בימי שמחה, כגון פורים וחנכה וימים טובים או חתנה וכיוצא בזה כל מיני שמחה של מצוות, שיחזקו עצמן בשמחה גדולה, עד שיזכו להתעורר לרקודין והמחאת כף, ועל-ידי-זה ימתיקו הדינים.

כי כל דברי התורה, 'לא בשמים הוא לאמר' שאין מי שיכול לזכות לזה להמתיק הדינים על-ידי המחאת כף ורקודין - כי אם גדולים בני עליה, רק כל אחד מישראל יש לו כח הזה כשיקיים הדברים כפשוטן באמת ובתמימות. וכן בכל הדברים הנאמרים שם בהתורה הקדושה הנ"ל, וכן כל מה שנאמר בכל תורה ותורה, כי 'לא המדרש הוא העקר אלא המעשה' (אבות א).

ושים עינך היטב היטב ותסתכל יפה בכל תורה ותורה. ותשים לבך להבין בכל מקום, העבדות והעצות והמוסר וההתעוררות היוצאים משם על-פי פשוטן של דברים. ותבקש מהשם

א. אמירת התורה. מאמר משפטים סימן י נאמר קודם פורים תקס"ג, ובעת שכתבתי לפניו ז"ל זה המאמר, אמר לי, כך אמרתי, שעכשיו נשמעים גזירות חס ושלום על ישראל, והנה הולכים וממשמשים לבוא ימי הפורים האלה, ויהיו ישראל מרקדים וימחאו כף וימתיקו הדינים. וחזר וכפל דבריו ואמר בפה מלא, כך אמרתי.

וכוונתו היתה להעיר לבבינו שנדע ונבין שכל דברי תורתו הקדושה, אף על פי שיש בה עמקות גדול ונורא מאוד מאוד, ורזין עילאין וסודי סודות עמוקות ורחבים מני ים בכל דיבור ודיבור, אף על פי כן עיקר כוונתו שנשמע ונקבל דבריו הקדושים בפשיטות לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תורתו בפשיטות ובתמימות.

וכבר מבואר ענין זה בשלימות כמו למשל התורה הקדושה הזאת, שנאמר שם שעל-ידי המחאת כף ורקודין נמתקין הדינים, היתה כוונתו כפשוטו,

א. כְּשֵׁיֶשׁ חַס וְשָׁלוֹם דֵּינִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי רִקְוֹדִים
וְהַמְחָאת כַּף אֶל כַּף נַעֲשֶׂה הַמְתַּקַּת הַדֵּינִין.

ובעת יבאר את שרש הרברים כיצר על ידי הריקורין
והמחאת כף, על ידי זה נעשה המתקת הדינים.

ב. פִּי עֶקֶר גְּדֻלְתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הוּא שֶׁגַם הָעֶפְרוֹ"ם
יִדְעוּ שֵׁיֶשׁ אֱלֹקִים שֶׁהוּא שְׁלִיט וּמוֹשֵׁל בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כַּמּוֹכָא

— ❦ ציונים והערות ❦ —

במעלה בתכלית המעלה, וכן אפילו
הקטן והפחות בתכלית דיוטא
התחתונה יכול גם כן לשוב להשם
יתברך ולמצוא עצות לנפשו על-ידי
אותה התורה בעצמה. כי הם כלליות
נפלא מאד. שיחות הר"ן (אות קלא).

ב. כש"ש ח"ו דינים על ישראל. כפי
המתבאר להלן בתורה, הרי שעיקר
גדולתו של הקב"ה מתגלית דווקא על
ידי הכנעת צד הרע, שגם הוא יודה
בגדולת ה'. וכמו"כ י"ל שדווקא על ידי
שיש דינים על ישראל, כל מטרתם של
הדינים היא כדי שימתיקו אותם, ודוקא
אז תתגלה ביתר שאת גדולת ה' וחסדיו.

ג. שגם העכו"ם ידעו שיש אלוקים שליט
ומושל. רביה"ק נקט דווקא את השם
אלוקים, שהוא דרגה יותר נמוכה מאשר
שם הוי"ה כידוע. והיינו משום שהגויים
גם כאשר הם יזכו להכיר את הבורא,
הם יכולים להכיר אותו רק מצד שם

יתברך שיאיר עיניך לזכות לזה, להבין
הדברים היטב למעשה, כי כל דבריו
ז"ל, כלם נצרכים ומכרחים לעבודת
ועצות טובות לעבדו יתברך.

ואפלו בקצת מקומות אשר לפום ריהטא
בהשקפה ראשונה – אין מבינים היטב
איך נוגע הענין הזה לעבודה לפי מדרגתו.
אף על פי כן, באמת יש שם עצות נפלאות
והתעוררות נורא לשוב אליו יתברך
ממקום שהוא שם, ואם תשים עינך ולבך
שם היטב בודאי תמצא גם שם עצות
ודרכים טובים לפי מדרגתך.

כי כל דבריו ז"ל - הם כלליות גדול,
וכל תורה ותורה כלול מכל התורה
כולה. ומכל בני אדם שבעולם בכל
דרגה ודרגה, מן תכלית קצה העליון
עד תכלית קצה התחתון.

הינו שעם כל תורה ותורה ושיחה שלו
יכול לעבוד את השם יתברך הגדול

בְּזֵהָרִי (יתרו ט.ט.) כִּד אֲתָא יְתְרוֹ וְאָמַר (שמות יח, יא) 'כִּי עָתָה יִדְעָתִי כִּי גָדוֹל ה' וְכוּ', כִּדִּין אֲתִיקַר וְאֲתַעְלָא שְׁמָא עֲלָאָה"

— ציונים והערות —

הוא, כדין אתוסף יסודא דשרגא ואתתקף על כל עובדוי בחבורא חדא ושליט קודשא בריך הוא בלחודוי עילא ותתא.

כגוונא דא כל עלמא דחילו ואימתא נפל עלייהו מקמי קודשא בריך הוא, וכיון דאתא יתרו דאיהו כומרא עלאה דכל טעוון אחרנין כדין אתתקף ושליט יקרא דקודשא בריך הוא על כלא, בגין דכל עלמא כד שמעו שמע גבורתיה דקודשא בריך הוא זעו, וכלהו הוו מסתכלן ביתרו דאיהו חכים ורב ממנא דכל טעוון דעלמא, כיון דחמו דאיהו אתא ופלת ליה לקודשא בריך הוא ואמר 'עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים' כדין כלהו אתרחקו מפולחניהון וידעו דלית בהו ממשו, כדין אתייקר יקרא דשמא קדישא דקודשא בריך הוא בכל סטרין.

ה. כדין אתיקר ואתעלא שמא עלאה. לכאורה יש להתפלא גם בגוף המאמר של הזוהר הקדוש, כד אתי יתרו וכו' הנ"ל. כי למה באמת יתעלה בזה הבורא יתברך, יותר מעל ידי ההודאה והשיר של ששים רבוא נפשות ששררו אליו יתברך על ים סוף.

אלוקים ולא מצד השם הוי"ה. שהשם הוי"ה הוא מורה שהוא מהווה ומיה את הכל, וזה שייך יותר לבחנת בית הנזכר להלן, משא"כ שם אלוקים שמורה שהוא שליט ומושל כנזכר, אפשר לידע ממנו גם בבחינת הר ושדה.

וכפי המבואר בפרפראות לחכמה, שהעכו"ם אינם יכולים לזכות לשלימות התפילה שהיא בחינת בית, רק על ידי שישראל זוכים לבחינת בית, על ידי זה הם יכולים לזכות לבחינת הר ושדה, היינו שידעו ויכירו שיש אלוקים שליט וכו'.

ד. ז"ל הזוהר: וישמע יתרו וגו', פתח ואמר 'על כן אודך בגוים ה' ולשמך אזמרה' (תהלים יח, ג), דוד מלכא אמר דא ברוח קודשא בשעתא דחמא דהא יקרא דקודשא בריך הוא לא אסתליק בסליקו ולא אתיקרא בעלמא אלא מסטרא דשאר עמין. ואי תימא הא קודשא בריך הוא לא אתייקר בעלמא אלא בגיניהון דישראל, הכי הוא ודאי, דהא ישראל אינון הוי יסודא דשרגא לאנהרא, אבל כד שאר עמין אתאן ואודין ליה בשעבודא דיקרא דקודשא בריך

[כאשר יתרו בא ואמר 'כי עתה ידעתי' וגו', אזי התגדל והתעלה השם העליון], ששמו וגדולתו של הקב"ה מתעלים ביותר כאשר יתרו שעבד ע"ז, וגם הוא שיבח ופיאר את השי"ת, ורק אז התעלה ביותר שמו של הקב"ה, יותר מכל מה שהתגלה באותות ובמופתים¹ שהיו במצרים.

ומזה עולה כי עיקר גדולתו של הקב"ה היא על ידי הרחוקים ביותר כאשר הם מגדילים ומכירים את שמו ית'.

ג. וְלַעֲבוּדֵי אֵי אֶפְשָׁר לָהֶם לֵידַע גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּי אִם עַל יְדֵי בְּחִינַת יַעֲקֹב, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב² שֶׁלַעֲתִיד יֵאמְרוּ

❖ ציונים והערות ❖

ז. כדין אתיקר ואתעלא שמה עלאה. מובן מזה כי אין לשום אדם לייאש עצמו מלהתקרב להשם יתברך מחמת שנתרחק מאד מהשם יתברך על ידי שהרבה לחטוא לפניו, כי אדרבא, על ידו דייקא יתעלה וישתבח שמו יתברך.

אך אי אפשר לזכות לזה כי אם על ידי התקרבות לצדיקים אמתיים, שהם מודיעים היטב כי אין שום יאוש בעולם כלל. וזה שכתב באות ה: והעצה לבטל הגאווה שהיא ע"ז היא על ידי התקרבות לצדיקים. וכן כל עיקר התקרבות יתרו להשם יתברך שזכה לבטל מאתו הע"ז ואמר 'עתה ידעתי' וכו', הכל הוא על ידי שזכה להתקרב למשה רבנו עליו השלום. מי הנחל.

ח. ז"ל הפסוקים (ישעיה ב, ב-ה):

אבל יש להבין שענין גדולתו וגיאותו יתברך [שמתעלית כאשר באים הרחוקים ומודים], היא השכינה שהיא כביכול מדת גדולתו וגיאותו, ומתחילת הבריאה היא התמעטה [כמבואר בסוף התורה] וירדה לבין החיצונים, עד שרגליה ירדו מות, ומזה נאחזת העבודה זרה, שנאחזים ברגליה, והממשלה והמלכות שהיא השכינה הק' נהפכת לגאווה ר"ל.

ובזאת תבין מרחוק, גם בהפלאת לשונו הקדושה שעיקר גדולתו יתברך וכו', כי הוא סוד העלאתה מגלות העובדי עבודה זרה, שהיא בעצמה נסתרה כביכול ביניהם, ומאתה לבד, כל כוחם והתגבורתם. ע"פ ביאור הליקוטים (אות יג).

ו. כמבואר בזוהר הנ"ל, הובא בהערה לעיל.

לקוטי י - ואלה המשפטים מוהר"ן לא

הגוים^ט (ישעיה ב, ה) 'בית יעקב'^א לכו ונלכה^ב באור ה', שהם ירצו גם להתקרב אל ה', ויוכלו לעשות את זה רק על ידי בחינת יעקב. פי יעקב, הוא גלה בעולם את אלקותו של הקדוש ברוך הוא יותר משאר האבות, פי אמרו חז"ל (פסחים פח.) אברהם קרא למקום הביהמ"ק בהר הבית בשם הר, כמו שכתוב (בראשית כב, יד) 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה'.

— ציונים והערות —

על ידי יעקב, על ידי זה יכולים גם כל העמים לילך באור ה'. ביאור הליקוטים (אות מח).

יא. בית יעקב. הכתוב קורא לכל ישראל על שם בית יעקב. כי הוא בסיבת רוחו הקדושה שנמצא בלב כל זרעו ודורותיו, כמבואר לקמן על השראת רוח הצדיק בלב ישראל. ע"פ ביאור הליקוטים (אות ח).

יב. לכו ונלכה. כפי המבואר בתורה לקמן, כי על ידי שהבעלי גאווה מתקרבים אל הצדיק, על ידי זה הם גורמים שגם הגוים יכירו וידעו שהקב"ה שליט ומושל.

ובזה מדויק הלשון 'לכו ונלכה', שקודם הבעלי גאווה מישראל יתקרבו אל הצדיק [לכו], ועל ידי זה 'נלכה', שגם הגוים יוכלו להתקרב לאור ה'. ע"פ ביאור הליקוטים (ד"ה והאי רוחא).

והנה באחרית הימים נכון יהיה הר בית-ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל-הגוים: והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל-הר-ה' אל-בית אלהי יעקב וירגו מדרךיו ונלכה בארחתיו פי מציון תצא תורה ודבר-ה' מירושלם: ושפט בין הגוים והוכיח לעמים רבים וכתתו חרבותם לאתים וחקניתותיהם למזמרות לא-ישא גוי אל-גוי חרב ולא-ילמדו עוד מלחמה: בית יעקב לכו ונלכה באור ה'.

ט. רש"י שם: בית יעקב וגו' - האומות יאמרו להם כן והמקרא הזה הוא מוסב על והלכו עמים רבים וגו'.

י. בית יעקב. כפי המתבאר להלן שיעקב העלה את התפלה לבחינת בית, ועל ידי זה יכולים גם העכו"ם לידע את גדולת ה', ולפי זה מדויק לשון הפסוק 'בית יעקב', שדווקא על ידי שהתפלה עלתה לבחינת בית, שהוא

שהאבות הק', שעבודתם היתה לגלות את השי"ת בעולם, לאחר שכל בני העולם תעו מאחרי ה', ולא ידעו כלל מעבודתו ית'. ואברהם אבינו התחיל לגלות אותו, והוא העלה את גילוי אלוקותו ועבודתו^ט, ושאפשר להתפלל אליו. אבל כל הגילוי היה עריין בבחינת הר, שאינו מושג ואינו נצרך כ"כ לרוב בני האדם.

וְיִצְחָק קָרָא לְהַר הַבַּיִת בְּשֵׁם שְׁדָה^ט, שכאשר הלך להתפלל בהר הבית^ט נאמר בו (שם כד, סג) 'וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוּחַ בְּשְׁדָה', וְשְׁדָה הוּא יוֹתֵר מִשָּׁג [-ניתן להשגה ולהכרה] וְנִצְרָךְ לְהַעֲלֹם מֵהַר, כי הר הוא מקום שאינו ראוי לחרישה ולזריעה, ושדה הוא מקום חרישה וזריעה^ט.

שיצחק המשיך את עבודת השי"ת בגילוי יותר גבוה, ער שהתגלה כבר בבחינת שדה שיש לזה יותר קשר אל העולם.

— ❖ ציונים והערות ❖ —

טו. רש"י (פסחים פח. ד"ה הר המוריה). וגם לפי המפרשים האחרים שאינו הולך על מקום המקדש, מ"מ לכאורה הראיה היא מעצם התפלה שיצחק קראה בשם שדה. והרי עיקר מקום התפלה הוא בביהמ"ק, אם כן הכל הולך למקום אחד.

טז. עיון יעקב על העין יעקב (פסחים שם ד"ה לא כאברהם): הר הוא מקום שם שאינו ראוי לחרישה וזריעה, ושדה הוא מקום חרישה וזריעה וטוב יותר מהר, ויעקב קראו בית אל שהוא מקום דירת קבע.

יג. ע"פ ירח האיתנים.

יד. ז"ל הגמרא: ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב 'והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלהי יעקב' וגו', 'אלהי יעקב' ולא אלהי אברהם ויצחק. אלא לא כאברהם שכתוב בו הר, שנאמר (בראשית כב, יד) 'אשר יאמר היום בהר ה' יראה', ולא כיצחק שכתוב בו שדה, שנאמר (שם כד, סג) 'ויצא יצחק לשוח בשדה', אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר (שם כח, יט) 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל'.

ויעקב קראו"י להר הבית בשם בית"י, כמו שכתוב ביעקב כשהיה במקום הביהמ"ק (שם כח, יט) 'ויקרא את שם המקום ההוא בית-אל', שהוא מקום ישוב לבני אדם יותר משדה, הינו שיעקב קרא את מקום הבית המקדש שהוא מקום התפלה, בשם בית, שהוא מקום ישוב לבני אדם, פי יעקב העלה את התפלה מהר ושדה לבחינת בית"י, שיש בו תפיסה [-השגה והכרה] לבני אדם

— ציונים והערות —

שיצאו מהם ישמעאל ועשו שהם בבחינת פרוד - נקראים נפשות בלשון רבים כמו שפרש רש"י שם. ועל כן אברהם קראו הר ויצחק קראו שדה (פסחים פח.) - שאינו מקום שמקף מחצות ואין שם כניסה והתועדות והתחברות יחד, אבל יעקב ששם בחינת האחדות על כן קראו בית בחינת התועדות והתחברות - שכל הנפשות מתכנסין ומתחברין למקום אחד. ע"כ.

וי"ל שזה גם המבואר לקמן בסוף התורה שצריך לייחד אשה לאיש, היינו לעשות שלימות ואחדות אחד, שזה בחינת בית. שזה גם כל ענין הנישואין והחתונה והיחוד של האשה לאיש הנזכר בסוף התורה, שכל זה הוא שלימות ויחוד קוב"ה ושכינתיה כמבואר שם.

יט. עיין זוהר יתרו (דף סז.): ויבא יתרו חתן משה, פתח ואמר וזהלכו

יז. הר שדה בית. עיין שער מאמרי רז"ל להאר"י ז"ל מאמר פסיעותיו של אברהם אבינו, שמבאר שם את ענין העליות של בחינות הר שדה ובית.

ותו"ד שם שבית הוא כשהיא בבחינת פנים בפנים, ושדה הוא כשהיא בדרגת אב"א, והר זה עדין מקום הקל'. עיי"ש.

יח. ויעקב קראו בית. י"ל ששלימות האמונה הוא כשהוא בבחינת אחדות, וכמבואר לקמן שהצדיק מכניע את הע"ז והכפירות ועושה מאחר - אחד.

ועי' כעין זה בליקו"ה (הל' ביהכנ"ס הל' א): 'כי יעקב הוא כלליות כל הנפשות של ישראל בבחינת כל הנפש הבאה לבית יעקב (\$בראשית מו, כו) כמו שכתב רבנו ג"י (סי' קפא), ובבחינת יעקב כל הנפשות הם באחדות כפרוש רש"י הנ"ל על שבעים נפש הנ"ל. אבל בבחינת אברהם ויצחק

 ❖ ציונים והערות ❖

הוּו אַתּיין, דאיהו הר האלהים למעבד נפשייהו, ובגין כך קיימא אתר ברזא דהר דכל מאן דאתי זכי ביה, ואקרי גר צדק, והא אוקימנא, גר אף על גב דאתדבק באתר דא עלאה קדישא, כיון דשבק עמיה ואבהתוי (ואתדבק בבריתו) גר (צדק) אקרי כמאן דשווי מדוריה באתר דלא ידע מקדמת דנא. ע"כ.

ועיין פרפראות לחכמה (כאן בריש דבריו): ועיין פסחים פ"ח שדרשו ז"ל על פסוק והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' בית אלוקי יעקב, לא כאברהם שקראו הר ויצחק שקראו שדה, אלא כיעקב שקראו בית, ולכאורה יש לדקדק כי הלא גם הם אמרו תחלה לכו ונעלה אל הר ה'.

ובדרך צחות יש לפרש דרוצה לומר לכו ונעלה וכו', היינו שנעלה את בחינת הר ה' אל בחינת בית.

אך האמת הוא על פי מה שכתוב בזוהר יתרו על פסוק זה עצמו אל הר ה' זה אברהם וכו' אל בית דא יעקב וכו', הר ובית אף על גב דכולא חד דרגא סליקו לדא מן דא, הר לשאר עמין כד אתו לאעלא תחות גדפוי בית לישראל למהוי עמהון כאתתא בבעלה בדירא חד בחידו וכו', וזה שכתוב

עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' וגו', האי קרא אוקמוה בכמה אתר, אבל זמינין שאר עמין למהך ולכתתא רגלייהו, למיעל תחות גדפי דשכינתא, לכו ונעלה, כל טעוון דעלמא אית לון ירידה, וקודשא בריך הוא מאן דאתדבק ביה אית ביה עליה, אל הר ה' דא אברהם דכתיב אשר יאמר היום בהר ה' יראה, דהא אברהם קרי ליה הר, מה הר הפקירא לכל מאן דבעי בעלמא, אוף אתר דא קדישא הפקירא לקבלא לכל מאן דבעי בעלמא, אל בית דא יעקב דקרא להאי אתר בית, דכתיב אין זה כי אם בית אלהים. ד"א הר ובית, אף על גב דכלא חד דרגא, סליקו לדא מן דא, הר לשאר עמין כד אתאן לאעלא תחות גדפוי, בית לישראל למהוי עמהון כאתתא בבעלה בדירא חד בחדווה ורביעא עלייהו כאימא על בנין.

תא חזי מה כתיב הכא ביתרו, ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה וגו', כיון דכתיב אל משה אמאי כתיב אל המדבר, אלא עקרא דכלא למה דהוה אתי אל המדבר, ומאן איהו הר האלהים דדא איהו אתר לגיורי לאתגייירא, ועל דא כתיב אל משה אל המדבר, למשה לגיירא לון ולאעלא לון תחות גדפי שכינתא, אל המדבר

יֹתֵר מֵהַר וְשָׁדָה. וכמו כן הדבר גם ברוחניות, שכאשר התפילה עולה לדרגא של בחינת בית, אזי ניתן יותר להשיגה, ולזכות אליה, כִּי בְּבַחֲיִנַת בֵּית יֵשׁ גַּם לְעַכּוּ"ם הַשָּׁגָה, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב (ישעיה נו, ז) 'כִּי בֵּיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים' שכאשר התפלה היא בבחינת בית אזי מתגלית מלכותו גם לעכו"ם, וגם הם יקראו אל ה'.² וְכִשְׁהוּא בְּבַחֲיִנַת בֵּית כְּדִין אֲתִיקָר שְׁמָא עֲלָאָה כַּנ"ל [אזי מתכבד השם העליון], שאז גם העכו"ם יכולים להכיר את גדולתו וממשלתו של השי"ת, ואזי שמו של הקב"ה מתעלה ומתכבד ביותר.

— ציונים והערות —

בית, שעל ידי זה יש גם לעכו"ם השגה בגדולות השם יתברך ונתגלה מלכותו יתברך גם להם ובאים להתקרב.

וכלל הענין, כי עיקר התגלות גדולתו יתברך ומלכותו הוא על ידי התפלה, כי כשמתפללין ונענין, בפרט כשהשם יתברך משנה הטבע על ידי התפלה של ישראל, בזה נתגלה כי יש אלקים בארץ ושליט ומושל מנהיג ומשגיח, וכשהתפלה עולה בעליה כל כך עד שהיא בבחינת בית, בבחינת 'כי ביתי בית תפלה', אז נתגלה מלכותו יתברך גם להעכו"ם, בחינת 'יקרא לכל העמים', וכדין אתייקר ואתעלא שמא עילאה.

כ. פל"ח (הובא לעיל).

אצל יתרו ויבא יתרו וכו' אל המדבר הר האלקים וכו' (ובזה תבין גם כן מה שכאן קורא עלייה ראשונה בשם הר, ובזההר הרקיע קורא אותה בשם המדבר ושניהם אחד. (נמצא מבואר שאף על פי שעיקר התקרבותם הוא, כשהמלכות עולה בבחינת בית היינו לגבי ישראל (ועיין זוהר הרקיע הנ"ל ותבין ביותר) אבל לגבי הגרים עצמם הוא בבחינת הר כנ"ל).

וזה שכתוב גם כן 'ובני הנכר הנלווים אל ה' וכו' והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלת', מתחיל גם כן בהר וסיים בבית, וזה שכתוב 'כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים', כי באמת המלכות שהיא התפלה היא אז בבחינת

וענין עליית התפילה בבחינת בית הוא, כי עיקר התגלות גדולתו יתברך ומלכותו הוא על ידי התפלה, כי כשמתפללין ונענין, בפרט כשהשם יתברך משנה הטבע על ידי התפלה של ישראל, בזה נתגלה כי יש אלוקים בארץ ושליט ומושל מנהיג ומשגיח, שהוא שומע תפלה, ומשנה הטבע, וכשהתפלה עולה בעליה כל כך [כפי שיבואר להלן] עד שהיא בבחינת בית, בבחינת כי בתי בית תפלה, שאז התפילה מתקבלת ופועלת כראוי, אז נתגלה מלכותו יתברך גם להעב"ם, בחינת יקרא לכל העמים, וכדין אתי יקרא ואתעלא שמא עילאה כ"א .

וְזֶה פִּירוּשׁ (תהלים מח, ב) 'גָּדוֹל ה' וּמְהֻלָּל מְאֹד בְּעִיר אֱלֹהֵינוּ הִרְ-קָדְשׁוֹ, כְּלוֹמַר, אֵימָתִי גָּדוֹל ה''^{כב}, כְּשֶׁהוּא מְהֻלָּל מְאֹד', שהוא מהולל גם מְסֻטָּרָא דְמוֹתָא^{כג} [-מצד המוות] מהצד הרע, שְׁהוּא בְּחִינַת עֲפוּ"ם שֶׁהֵם מֵהַצַּד הָרַע [ותיבת 'מְאֹד' מרמזת על צד המוות שהוא הצד הרע כְּמוֹ שְׁאֲמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ וְ"ל"כ^{כד} עַל פְּסוּק הַנֶּאמַר

— ❖ ציונים והערות ❖ —

שיבואר להלן, על ידי זה הוא סטרא דמותא, כי אין אין לו את אור החכמה שתחיה אותו.

כד. זוהר (תרומה קמט:): ובגין דא לא כתיב בשני 'כי טוב', ואי תימא והא כתיב 'והנה טוב מאד' דא מלאך המות והכא אמרת דלא אתמר בגיניה 'כי טוב', אלא רזא דרזין הכא דהא ודאי מלאך המות איהו טוב מאד, מאי טעמא, בגין דהא כל בני עלמא ידעי דימותון ויתהדרון לעפרא וסגי אין אינון דמהדרי

כא. ע"פ פרפראות לחכמה ד"ה ובדרך צחות.

כב. כלומר אימתי גדול ה'. עיין זוהר ויקרא (דף ה.) שמפרש גם כן הפסוק הזה גדול השם שפירושו אימתי הוא גדול. מי הנחל.

כג. מסטרא דמותא. להלן יתבאר שזה נקרא סטרא דמותא, משום שהחכמה מסתלקת מלהאיר שם, והחכמה היא שתחיה את בעליה (קהלת ז, יב), וכשמסתלקת החכמה על ידי הגאווה, כמו

בבריאת העולם (בראשית א, לא) 'ויִרָא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּהְיֶה טוֹב מְאֹד'^{כה}, ואמרו חז"ל שתיבת 'מֵאֲד' זֶה מרמז על מְלֶאךְ הַמּוֹת [שגם בריאתו היא לטובה], ופֶשֶׁהוּא מְהֵלָּל מְהֵם, מהצד הרע, אֲזִי הוּא 'גְּדוֹל', פִּי זֶה הוּא עֶקֶר גְּדֻלָּתוֹ.

וזה גם הסיבה שמלאך המות נקרא בשם 'טוב מאוד', שהוא טוב בריבוי מופלג, כי גדולת השו"ת מתגלית בהפלגה גדולה ברוקא על ידי שצד הרע נכנע ומהלל את השו"ת, ולכן בריאתו נקראת בשם טוב מאוד.

❖ ציונים והערות ❖

אוכל ומברך את המלך יאכל ויערב לו, וכל מי שהוא אוכל ואינו מברך את המלך יותו ראשו בסייף, כך כל מי שהוא מסגל במצות ומעשים טובים הרי מלאך חיים, וכל מי שאינו מסגל במצות ומעשים טובים הרי מלאך המות.

כה. והנה טוב מאוד. בביאורו לתיבת מאד [שבדבר הכתוב גדול וכו'], על אודות הסטרא דמותא, ממה שאמרו חז"ל וכו', כי מזה עיקר גדולתו.

תבין מרחוק, שזה מכוון לפירוש הפשוט שבתיבת מאד. כי על זה לבד באה וניתוספה בלשון הכתוב, להודיע ולהורות, על עוצם ורוב העומק שנמצא בתהלתו, [כי דייקא מנפשות ישראל, מסטרא דחיים לבד, לא תתגלה כל כך תהלתו וגדולתו, כנ"ל]. ביאור הליקוטים (אות כ).

בתיבתא למאריהון בגין דחילו דא ודחלי למחטי קמיה, סגיאינ דחלי מן מלכא מגו דתליא רצועה לקמיהו, כמה טבא ההיא רצועה לגבי בני נשא דעבדת לון טבין וקשיטין ומתקנין בארחייהו כדקא יאות, ועל דא 'והנה טוב מאד', מאד ודאי. רזא דרזין דאוליפנא מגו בוצינא קדישא 'והנה טוב' דא מלאך חיים, 'מאד' דא מלאך המות דאיהו יתיר. ע"כ. עיי"ש מה שמאריך הזוהר בביאור הסוד שמלאך המות נקרא טוב מאוד.

ובבראשית רבה (ט י) גם כעין זה, ז"ל: אמר רבי שמואל בר יצחק 'הנה טוב מאד' זה מלאך חיים, 'והנה טוב מאד' זה מלאך המות, וכי מלאך המות טוב מאד אתמהא, אלא למלך שעשה סעודה וזימן את האורחים והכניס לפניהם תמחוי מלא כל טוב, אמר כל שהוא

ומפרש רבינו את המשך הפסוק: וְאִמָּתִי הוּא מְהַלֵּל מֵהֶם, 'בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ הָר קָדְשׁוֹ', דְּהֵינּוּ כְּשִׁבְחֵינֵת 'הָר' נַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ 'עִיר אֱלֹקֵינוּ'^כ, שֶׁהוּא יָשׁוּב בְּנֵי אָדָם שׁוֹה בְּחֵינֵת בֵּית שֶׁהוּא מְקוּם יָשׁוּב, שֶׁהוּא מְשַׁג [וניתן להשגה והכרה] יוֹתֵר מֵהָר וְשָׂדֶה, דְּהֵינּוּ שֶׁהַפְּסוּק אֹמֵר כְּשִׁמְעֵלִין אֶת בְּחֵינֵת הַתְּפִלָּה מִבְּחֵינֵת הָר לְבְּחֵינֵת עִיר וּבֵית, שָׂאז יֵשׁ גַּם לְעַפְוִ"ם הַשְּׂגָה כַּנ"ל, שֶׁהֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם 'מְאֹד', אֲז דִּיקָא 'גְּדוּל ה'', כִּי זֶה עָקֵר גְּדוּלָתוֹ יִתְבָּרַךְ כְּשִׁגְמ הָרְחוֹקִים יוֹדְעִים מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ כַּנ"ל.

ויש כאן ראיה נוספת לשתי החידושים הנ"ל, שגדולת השי"ת היא רווקא על ידי שגם העכו"ם מכירים את גדולתו, ושרבר

— ציונים והערות —

כו. כשבחינת הר, נעשה עיר אלוקינו. אם הכתוב נתפרש לפי זה כראוי וכנכון, אבל יש להתפלא קצת באריכות הלשון מהכתוב בעצמו. כי לכאורה, לא היה צריך להזכיר לפי זה, רק גדול וכו', בעיר אלקינו, שזה ענין הבית הנ"ל כמוב"פ, שזה העיקר שנתגלה בזה גדולתו יתברך, כנ"ל בפנים מהכתוב כי בתי וכו'.

ויש לבאר בעניות דעתי, שאף על פי שהבית הוא העיקר, אבל דייקא מרוממות מדריגת הבית הזאת, נמצא בתחלה הכרח ונחיצות להקדים גם מדריגת אברהם ויצחק, שבהר ושדה, רק שאין לעמוד בזה, עד שעולים

ובאים בבית יעקב, שאז נתגלה מגדולתו לכל העמים.

כי זה גם לשון הכתוב הנ"ל, שנזכר תחלה, והביאותים אל הר קדשי, ומשם לעלות ולבא דרך המדריגה האמצעית [שהיא בחינת שדה], עד שבאים לשמוח, בבית התפלה והעיקרי. ביאור הליקוטים (ד"ה כשבחינת הר).

ועיין בפרפראות לחכמה (הובא בהערה לעיל) שמבאר שגם אחרי שהקדושה עולה לבחינת בית, העכו"ם לא יכולים לקבל רק מבחינת הר, יעו"ש, ולפי דבריו מובן עוד מגוע צריך את בחינת הר אחרי שיש כבר בחינת בית.

זה נעשה על ידי שמעלים את התפלה מבחינת הר לבחינת בית [כי עיקר מקום התפלה הוא בביהמ"ק שהוא עיר אלוקינו הר קדשו].

ד. וענין זה להעלות התפלה מבחינת הר וּשְׁדָה לְבַחֲנֵינָא בֵּיתָא, בְּחֵינָא 'עִיר אֱלֹקֵינוּ', כַּדִּי שְׂתִתְגַּלָּה מַלְכוּתוֹ גַּם לְעַבְדֵינוּ, שְׂתִיחֶיהָ לָהֶם גַּם כִּן הַשְּׁגָה בְּאַלְקוּתוֹ יִתְבַּרֵךְ שְׁמוֹ, אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲשׂוֹת כִּי אִם עַל יְדֵי צְדִיקֵי הַדּוֹר^{טז}, שֶׁהֵם מִמְּשִׁיכִים אֶת הַבְּחִינָה שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁעַל יְדוֹ מַעֲלִים אֶת הַתְּפִלָּה לְבַחֲנֵינָא בֵּיתָא.

כְּמוֹ שְׂאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (בבא בתרא קטז.) מִי^{טז} שְׂיֵשׁ לוֹ חוּלָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ^{טז}, יֵלֵךְ אֶצֶל חֲכָם^ל וַיִּבְקֶשׁ עָלָיו רַחֲמִים, וְהִסִּיבָה

— ❖ ציונים והערות ❖ —

שנאמר (משלי טז, יד) חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה. ע"כ. ופירש הרשב"ם: חמת מלך - היינו צער שבאה לו חימה מאת המקום מלאכי מות היינו חולה שנוטה למות: יכפרנה - יקנחנה.

כט. חולה בתוך ביתו. י"ל שנקט בדווקא לשון זה, לרמז שהתפילה שהיא בבחינת ב"ת אינה כראוי, ולזה צריך לילך אל החכם, כדי שהתפילה תהיה בבחינת בית.

ל. ילך אצל חכם. הצדיק נקרא כאן בשם חכם, וי"ל שהעיקר כאן הוא להאיר את אור החכמה שתהיה על מקומה כראוי, וכמבואר להלן, שיעקב הוא השכל, וכן

כז. אי אפשר להעשות כי אם על ידי צדיקי הדור. במה שמייחד ענין התפילה להצדיק, שהוא לבד יודע להתפלל. לא נמצא סתירה בדבריו, שבתחלה מבואר מדבריו הקדושים, שלהודעת העכו"ם מאמונתו יתברך, מוכרח העלאת התפלה. ואח"כ מבואר מדבריו הקדושים, [ומפירושו למאמר רבה בר בר חנה] שלהודעה ולההכרה הזאת, מוכרח התקרבות לצדיקים, כי היינו הך, כי הוא הצדיק המעלה אותה וזוכה בה. ע"פ ביאור הליקוטים (אות ג, ז).

כח. ז"ל הגמרא: דרש ר' פנחס בר חמא, כל שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים,

שלא די שהוא יתפלל בעצמו רק הוא צריך לילך אל החכם, פִּי עֶקֶר
הַתְּפִלָּה אֵינָם יוֹדְעִים פִּי אִם צְדִיקֵי הַדּוֹר^ל, ועל ידם נמשך כח
לכל אחד להתפלל אל השי"ת כראוי לִב.

— ציונים והערות —

מה אומר מה אדבר מה אצטדק, האלהים מצא את עוני, עשה עמי מה שתרצה, הנני בידך כחומר ביד היוצר. רחם רחם, הצל הצל, הושיעה הושיעה. הצל לקוחים למות ומטים להרג תחשוך, ותציל ותמלט ברחמיך הרבים והגדולים ממות לחיים, מיגון לשמחה מאפלה לאור גדול. רחם עלי ברחמיך הרבים, שיגן עלי זכות וכח צדיקי אמת, ואזכה על ידם לשבר ולבטל מעלי לגמרי מדת הגאות עד שאזכה להרגיש שפלותי בכל אבר ואבר באמת לאמתו, ולא יכנס בלבי ודעתי שום צד מחשבה של גאות וגבהות בעולם כלל, ואזכה לענוה אמיתית, ולאמונה שלמה באמת. ע"כ. ועוד שם: ואזכה להתקרב אליהם באמת. ותהיה בעזרי שאוכל לעורר רחמים תמיד אצל הצדיקי אמת, שיתפללו עלי ויעתירו בעדי ויעוררו רחמים אצלך לקרבני אליך באמת. וימשיכו עלי ועל זרעי ועל כל עמך בית ישראל כל טוב, וכל מה שחסר לנו הן בגשמיות הן ברוחניות, הכל יתמלא לטובה על ידי תפלות הצדיקים

שהחכמה נסתלק על ידי הגאווה וכו'. וכן בסוף התורה לגבי אריכות ימים, מבואר שעל ידי החכמה זוכים לחיים.

לא. כי עיקר התפילה אינם יודעים כי אם צדיקי הדור. עיין בליקוטי תפלות, שמובן שם כי מאחר ואנו מעורבים עם פניות וגאות, משום כך אנו רחוקים מתפילה שהיא הממשלה האמיתית והגאוה דקדושה [כמבואר בביאור הליקוטים, הובא לקמן].

וז"ל שם: כי בשר ודם אנחנו, ודעתנו מעורבב ומבולבל מאד בכמה מיני שטותים ושגעון, עד שאורבים עלינו גם במחשבות שטות של פניות וגבהות, כאשר אתה ידעת כי רבים קמים עלינו, ומכל צד אורבים עלינו בכל עת ומצדי צדדים, עד שאיני יכול לפתוח פי לדבר איזה דבור הגון לפניך באמת כראוי. ואיני יודע מה לעשות, להיכן אנוס להיכן אפנה, מאין יבוא עזרי, צר לי מאד, גם כי אזעק ואשוע שתם תפלתי, מחמת רבוי המחשבות זרות והפניות המתגברים לבלבל את תפלתי חס ושלום.

— ❦ ציונים והערות ❦ —

אשת האיש], ולכן צריך להצטרף אל הצדיק לבקשו שיתפלל בעדנו, משום שהוא זכה לתפלה ולמלכות דקדושה.

אבל אין זה כאמצעי ח"ו ח"ו, כי באמת כל נפשות ישראל, נחשבים לחלקי השכינה [העמוסים מני בטן כנודע] ואמצעי כביכול, בין כל העולמות ובין השם יתברך בעצמו כביכול, כמובא בזה בדברי האריז"ל.

ולכן נפשות ישראל נצטווים ומוזהרים לבל יעשו שום שתוף ואמצעי בינם ובין השם יתברך, על אשר באמת לא נמצא כלל ביניהם שום אמצעי, כי הם עצמם האמצעי והשכינה כביכול. זולת מצד המעלה והיתרון שנמצא ביניהם בעצמם לכל אחד על חבירו, כי אין שני בני אדם שוין כנודע, ובפרט נפש הצדיק הנ"ל, מוכרחים מאד להתחבר בתפלותיהם, בכלליות הצבור, ובפרטיות נפש הצדיק והחכם שבהם.

ומאידך גם החכם והצדיק בעצמו, מוכרח שיבקש מנפשות הנלווים אליו, לבקש ולהתפלל בעדו. וגם זה ענין ההכרח שאמרו חז"ל להצטרף בתפלת הפושעים והרחוקים. כי גם זה ענין ההכרח הנ"ל, כד אתי יתרו וכו'. עיי"ש עוד מה שמאריך בזה.

האמתיים שיתפללו עלי ועל כל עמך בית ישראל. כי אתה ידעת, כי אין לנו כח לסדר תפלותינו לפניך כראוי, ודברנו מגומגם מאד, ולשונונו מלא פגם. על כן אין לנו שום סמיכה ותקוה, כי אם על תפלת הצדיקים האמיתיים. הן הצדיקים האמיתיים אשר הם בחיים חיותם לאורך ימים ושנים, הן הצדיקים אמיתיים שוכני עפר, עליהם לבד תמכתי יתדותי, עליהם לבד אשים תקותי, עליהם אשען.

לב. כי עיקר התפילה אינם יודעים כי אם צדיקי הדור. עיין בביאור הליקוטים (ד"ה בלועי דקורח) שהקשה ודן בדברי הרמב"ם שאסור לבקש משום אדם שיתפלל בעדו, עיי"ש מה שמאריך בזה, ועיקר דבריו הם שכל הנאמר כאן הוא רק שמצטרפים לתפילת הצדיק, כענין תפלת הצבור שמעוררים זה לזה, לבקש ולהתפלל יחד על צרותיהם בכלל ובפרט כי כל אחד מחויב, להשתתף בצרות חברו.

והיינו שכפי המתבאר כאן התפילה היא מדת המלכות [שהיא השכינה], שהצדיק זכה אליה על ידי עבודתו, עד שהיא נקראת כביכול האשה כלפיו [וכמו שמבואר להלן על הפסוק 'השב

ולכן רק הם יכולים להעלות את התפלה לבחינת בית, כי רק הם יודעים להתפלל בראוי.

פִּי יֵשׁ בְּעַלְי גְּאוּהַּ ^{לג} שְׂאִינָם רוּצִים שְׂיִלְכוּ לְצַדִּיקִים ^{לד}, וְאוֹמְרִים שְׁהֵן בְּעַצְמָם יְכוּלִים לְהִתְפַּלֵּל, וּמוֹנְעִים גַּם אַחֲרֵים פְּשִׁישׁ

— ציונים והערות —

אומר מהלך שלם בנוגע לגאווה, ושהיא עומדת כנגד הצדיקים, והיא כמו העבודה זרה ר"ל, וכיצד מכניעים אותה.

ובשביל להבין את הדברים יש להקדים ולבאר את הנאמר בסוף התורה בנוגע למיעוט הלבנה, כי בתחלת הבריאה הקב"ה אמר ללבנה לכה ומעטי עצמך, ועל ידי זה ירדה הלבנה שהיא מדת המלכות דקדושה, והיא ירדה למקום החיצוניים ויש להם אחיזה בה, ורגליה יורדות מות [כמובא לקמן].

ומזה נמשך כל אחיזת העבודה זרה, שכביכול נתנו את המלכות והממשלה לכוחות אחרים ר"ל.

וכמו כן מזה נמשכת מדת הגאווה, שאדם רוצה כביכול לקחת מלכות וממשלה לעצמו וגאוותו.

וזה לעומת זה יש את הממשלה דקדושה, והמלכות דקדושה, שהיא במדת דוד המלך, שהיא ההתנשאות דקדושה. ושזוכים אליה רק בתכלית הענווה, כי בקדושה זה בבחינת במקום גדולתו שם

לג. כי יש בעלי גאווה. כפי המבואר בדרך כלל מדבריו הקדושים, שסובב בכל השגתו הזאת על אודות הצדיק הנ"ל, ושלכל הבלתי מקורבים, יגיע קלקול גדול רחמנא ליצלן. יש להתפלא, במה שמרכיב בענין זה לדבר במדת הגאווה. כי לכאורה, מה לי בזה שאינם מתקרבים להצדיק בסיבת הגאווה, או בסיבה אחרת על ידי מחלוקת או על ידי תאוות וכו'. אשר אין זה דרכו הקדושה, להרכיב בחינם דבר וענין מיוחד, שאינו מקושר בכמה קשרים לשאר דבריו הקדושים.

ואולם, בדבר עצתו שמייעץ בהצדיק וההתקרבות אליו בעצמו, לביטול ושבירת הגאווה. נראה מבואר, שמדת הגאווה והצדיק, הם שני הפכים. כי זה לעומת זה, מכיון ממש. ושזה עיקר הקלקול של ההתרחקות מאתו, כפל כפלים מקלקול המתרחק מאתו על ידי שאר מדות רעות. ביאור הליקוטים (אות ו).

לד. כי יש בעלי גאווה שאינם רוצים שילכו לצדיקים. מכאן ואילך רביה"ק

לָהֶם צַעַר אוֹ חוֹלָה לַיְלֵךְ לְצַדִּיקִים, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר מֵה שֶׁה' אָמַר
 לְאַבְיִמֶלֶךְ כְּשֶׁלַּחַת אֶת שְׂרָה, שֶׁאָמַר לוֹ (בְּרֵאשִׁית כ, ז) 'הָשֵׁב אִשְׁתְּ
 הָאִישׁ' ^ל וְכֹנֵן, וּמִפֶּרֶשׁ רַבִּי־הַ"ק אֶת פְּנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים: פִּי זֶה הַפְּעַל
 גְּאוּהָ הוּא מְכַנֵּה בְּלִשׁוֹן 'אַבְיִמֶלֶךְ', כִּי 'אַבִּי' זֶה לְשׁוֹן רְצוֹן,
 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב 'וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹהֵיךָ' ^ל, וְ'מֶלֶךְ' פִּי הוּא רוֹצֵה לְמֶלֶךְ,
 וְהֵינּוּ 'אַבְיִמֶלֶךְ'. פִּי בְּאַמַּת צַדִּיק מוֹשֵׁל ^ל בְּתַפְלָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב

— ❦ ציונים והערות ❦ —

הגאווה דקדושה של הצדיק, ודייקא על ידי שהם יבואו אל הצדיק ויבקשו ממנו להתפלל עליהם, על ידי זה דייקא תעלה התפילה והמלכות והממשלה וההתנשאות מגלותה, עד שבהמשך זה יגרום גם לעכו"ם להכיר שיש אלוקים שליט ומושל, אכי"ר. ע"פ ביאור הליקוטים (אות יב, נא).

לה. לשון הפסוק: וְעָתָה הָשֵׁב אִשְׁתְּ-הָאִישׁ כִּי-נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בְּעַדְךָ וְחַיָּה, וְאִם-אֵינְךָ מְשִׁיב דָּע כִּי-מוֹת תְּמוֹת אֶתָּה וְכָל-אֲשֶׁר-לְךָ.

לו. לק' בסוף התורה מכת"י רבינו.

לז. כי באמת הצדיק מושל בתפלתו. כי התפלה הוא בחינת מלכות כנ"ל, והצדיק שזוכה לתקן את התפלה [וכפי שרביה"ק הולך ומבאר כיצד הצדיק מתקן את התפלה] שהוא בחינת מלכות על כן יש לו הממשלה. פרפראות לחכמה.

אתה מוצא ענוותנותו, שהגדלות דקדושה והענווה מחוברת כאחד, וגם הצדיק שיש לו מלכות וממשלה בתפלתו [כמבואר לקמן], אינו מתגאה כלל, והוא בטל במהותו להשי"ת ולא לוקח לעצמו מהגאווה כלל.

אך כפי שיבואר לקמן, אי אפשר לזכות לדרגא זו רק על ידי תיקון כל החסרונות עד השורש העליון ביותר של מיעוט הלבנה [הנוכח לקמן], ורק אז הוא יכול להיות בהתנשאות דקדושה כראוי. וההתנשאות דקדושה הזאת היא דרגת התפלה שעל ידה מושלים בעולם צדיק גוזר והקב"ה מקיים. ולכן רק הצדיק יכול להתפלל כראוי, וצריך שבעלי הגאווה דייקא הם יבואו אל הצדיק לבקשו להתפלל עליהם, כי דייקא על ידי שהם באים אליו נעשה כעין התיקון הנוכח בתחלת התורה, שעכל ידי שהרחוקים [שהם הבעלי הגאווה שעומדים כנגד

(שמואל ב' כג, ג) 'צדיק מושל יראת אלהים' ^{ל"ח} וכו', והוא, הבעל גאווה, מתגאה בעצמו שיכול להתפלל ויש לו את הממשלה, ועל פן הוא מכנה בשם אבימלך, פי הוא רוצה למלך ואומר אנא אמלך, והוא לוקח כביכול את התפלה לעצמו, שהיא משולה כביכול לאשה.

כי על ידי התפלה זוכים למלכות וגאווה דקרושה, אבל הם ערייז אינם ראויים לכך.

וזה פרוש 'השב אשת' ^{ל"ט} האישי ^מ, 'אשת' ראשי תבות 'אדני שפתי תפתח' (תהלים נא, יז), זה בחינת תפלה ^{מ"א}, וכמו שאומרים

— ציונים והערות —

כאן אצל אבימלך שהיו כל בני ביתו בצער ובחולי, והוא צריך לילך לצדיק שיתפלל עליו, אשר על זה אמר לו השם יתברך, השב אשת וכו', ויתפלל בערך וחיה. ע"פ ביאור הליקוטים (ד"ה השב).

מא. אדני שפתי תפתח בחינת תפלה. ולכאורה יתפלא בזה המעיין, כי באמת לא יהיה כלל הפסוק הזה, מעצם התפילה [זולת על פי המנהג, שאנו נוהגים לאומרו ולהקדימו].

אבל באמת נראה מבואר, שראיתו הוא מפירוש הפשוט של הכתוב, שיסובב בקשתו על כלליות התפילה והתהלה, שיזכה בה לפתיחת פיו ושפתיו, כרצונו יתברך.

לח. מועד קטן טז: 'אמר אלהי ישראל, לי דבר צור ישראל, מושל באדם, צדיק מושל יראת אלהים', מאי קאמר, אמר רבי אבהו, הכי קאמר, אמר אלהי ישראל, לי דבר צור ישראל, אני מושל באדם, מי מושל בי - צדיק, שאני גוזר גזרה ומבטלה.

לט. השב אשת האישי. כי שרה היא בחינת מלכות בחינת תפלה, ואבימלך הוא בחינת הבעל גאווה וכו' שלוקח את התפלה לעצמו. פרפראות לחכמה (וע"ע בביאור"ל אות א).

מ. השב אשת האישי. ופירוש הכתוב הוא גם לפי פשוטו, וכפי שהביא לעיל את מאמר חז"ל מי שיש לו חולה בתוך ביתו, שילך אצל חכם וכו', וכמו כן

את הפסוק הזה לפני התפלה, ומבקשים שנוכח שהשי"ת יפתח את שפתותינו להתפלל לפניו, ולכן זה מרמז על התפלה, דְּהִינּוּ 'הַשֵּׁב אֶשֶׁת' את בְּחִינַת הַתְּפִלָּה, לְהַצְדִּיק, 'כִּי נָבִיא הוּא', והצדיק נקרא כאן בשם 'נביא', כִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַאֵוֶה לְתַפְלָתָן שֶׁל צְדִיקִים^{מב} (חולין ס:), וּמְשַׁגֵּר [-ושולח] תְּפִלָּה סְדוּרָה בְּפִיו, פְּדִי שִׁיְהֵנָה מִתְּפִלָּתוֹ, וְזֶה שאומר הכתוב 'כִּי^{מג} נָבִיא הוּא'^{מד}, שזה

— ציונים והערות —

התפלה של הצדיקים הוא בשלימות. וזה שסיים 'וחיה', כי על ידי שמחזיר התפלה להצדיק ומבטלין הגאווה היינו הע"ז, על ידי זה החכמה על תיקונה (כמבואר באות ד), ועלידי החכמה יחיה ויאריך ימים [כמובא לקמן על מאמר רבב"ח 'ואחרוך אחרוכי'], ועל כן על ידי שאבימלך שהוא הבעל גאווה יחזיר את שרה שהיא התפלה לאברהם ויתבטל לפניו, יהיו חכמתו על תיקונו, ויחיה ויאריך ימים, וזהו 'וחיה'. מי הנחל. מד. כי נביא הוא. וגם לפי פשוטו שייך ענין התפלה לענין הנבואה, כפי המתבאר כאן בדברי רביה"ק בהמשך דבריו, שצריך להרים ולהעלות את הרגלים מהסט"א, ולהעלות אותם אל הקדושה עד שיהיו באותה הדרגה של הידים כביכול, וממקום העליה הזאת משם נמשכת הנבואה, שכידוע היא נמשכת מנצח והוד שהם הרגלין דקדושה. ע"פ יקרא דשבתא.

ועוד מהפלאת דרכו, הסמיך לזה הראיה, לתיבת נביא, שהוא ענין התפלה, [מהכתוב ניב שפתים, ומצרפו להמאמר חז"ל, אם שגורה תפלתו בפיו], שמזה נראה מבואר, שגם כל קבלת התפלה, מקושר ומיוחד לפתיחת ושגירת שפתי ופי המתפלל. וממילא מבאר גם כן להנ"ל, שזאת הבקשה, אדני שפתי תפתח, הוא עיקר התפלה. ביאור הליקוטים (אות א, וד"ה ראשי תיבות).

מב. מתאוה לתפלתן של צדיקים. בגלל הסיבה המבוארת כאן בתורה, שהם מעלים את התפילה לבחינת בית, שעל ידי זה באים ומצטרפים גם הרחוקים ומכירים את גדולתו ית', שזו היא כביכול תאותו של השי"ת, שגם מהמקומות הרחוקים יכירו וידעו גדולתו. ע"פ ביאור הליקוטים (אות יב).

מג. כי נביא הוא, לשון ניב שפתים. וזה שסיים הפסוק 'ויתפלל בעדך', כי

לְשׁוֹן נִיב שְׁפָתַיִם, כְּמוֹ שְׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (ברכות לד:): על הפסוק 'בּוֹרֵא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם' מה ש'שְׁלוֹם' מו שכאשר ניב שפתיו של האדם הוא בריא [מלשון 'בּוֹרֵא'], הרי הוא מובטח על השלום^{מז}, שמתקבלת תפלתו, היינו אִם שְׁגוּרָה תְּפִלָּתוֹ בְּפִיו של המתפלל הרי הוא יודע שהתקבלה תפלתו [וְכוּי^{מח}], ומפרש רבינו את פנימיות הלשון שגורה תפלתו, שזה מלשון שמשגרים לו את התפלה מלמעלה, וזה פירוש הפסוק 'כִּי נִבֵּיא הוּא', שהקב"ה פותח את ניב שפתותיו [כמו בקשת 'אֲדַנִּי שְׁפָתַי תִּפְתַּח הַנִּל'] ומשגר לו תפלה סדורה בפיו.

ותיבת הַשֵּׁב היא רְאִשֵׁי תִבּוֹת הַר שְׁדָה^{מט}, בֵּית, זֶה רִמְזוֹ שְׁצִירִךְ

— ❦ ציונים והערות ❦ —

- יודע אני שהוא מטורף [-שהתפלה לא התקבלה ח"ו, והחולה לא יתרפא].

מט. השב ראשי תיבות הר שדה בית. לכאורה קשה שכפי המבואר לעיל, שלימות התפלה היא רק כשהיא בבחינת בית, ואם כן מדוע נרמז כאן בראשי תיבות גם ההר והשדה.

וכפי המבואר לקמן שיש שני בחינות בתורה נגלה ונסתר, וכמו כן יש כנגדם גם שני דרגות בתפלה, בחינת הר ובחינת בית, ושניהם נצרכות לתפלה, רק שהשלימות היא בבחינת בית, והיא משפיעה לבחינת הר על ידי בחינת שדה שהיא הבחינה האמצעית שמחברת ביניהם, ולכן מרומז כאן גם בחינת הר ושדה. ע"פ ביאור הליקוטים (אות מו).

מה. ישעיה נז, יט: בּוֹרֵא נִיב שְׁפָתַיִם שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחֵק וּלְקָרוֹב אָמַר ה' וּרְפָאתָיו.

מו. בורא ניב שפתים שלום. והמשך הפסוק הוא: 'שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחֵק וּלְקָרוֹב', והוא הענין המבואר כאן בתורה שהשלימות היא שגם הרחוקים יעלו ויצטרפו אל הקדושה, וזה לְרַחֵק וּלְקָרוֹב, וזה בעצמו הסיבה שהקב"ה משגר תפלה סדורה בפיו, בגלל שעל ידו נתקשר גם הרחוק, ועולה וחוזר אל הקדושה. והבן. ע"פ ביאור הליקוטים (אות מט).

מז. רש"י שם ד"ה בורא.

מח. ז"ל הגמרא: אם שגורה תפלתי כפי - יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו

להשיב את התפילה לצדיק, משום שְׁתַּפְּלֵת הַצַּדִּיק הַיָּא בְּשִׁלְמוֹת, שֶׁהוּא מְעַלָּה אוֹתָהּ מִבְּחִינַת הַר וְשָׂדֵה לְבַחֲיַנַת בֵּית פְּנ"ל, ולכן הוא יודע כיצד להתפלל, וצריך לבוא אליו לבקשו שיתפלל בעדו.

ומשום שהצדיקים מעלים את התפלה מהר ושרה לבחינת בית, לכן גם הקב"ה מתאוה לתפלתו, כי על ידי תפלתם שהם מעלים אותה לבחינת בית, על ידי זה הם גורמים שכל העבוס יכירו שיש אלוקים שליט ומושל כנ"ל, ולכן הקב"ה משגר להם תפלה סרורה בפיהם.

אָבֵל אֱלוֹ הַבְּעָלִי גֵאֻוָּה הֵם מְעַפְּבִים אֶת תְּאֻוֹתוֹ שֶׁל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, שמתאוה לתפלתם של הצדיקים, וְאֵינָם מְבַקְּשִׁים מְצַדִּיקִים שֶׁיִּתְפַּלְלוּ עֲלֵיהֶם, פִּי חוֹשְׁבִים שֶׁהִתְעַנּוּ וְסָגְפוּ אֶת עֲצָמָם, וּבָזֶה הֵם צַדִּיקִים, ואינם צריכים לילך לצדיקים גדולים מהם [ולהלן מבאר במה הם גדולים מהם], אָבֵל הָאֲמַת אֵינּוּ פֶּן, שעדיין אינם צדיקים ע"י התעניות והסיגופים, פִּי כָּל הַתְּעַנְיֻתִים שֶׁהִתְעַנּוּ אֵין זֶה אֶלָּא פְּמוֹ שְׁגוּפָם שֶׁהוּא כְּמוֹ שֶׁק שֵׁשׁ בּוֹ חוֹרִים הַרְבֵּה, והוא גם מלא מדברים מאוסים^{נא}, וּכְשֶׁמְרִיקִים אֶת הַשֶּׁק מִתְּכוּלָתוֹ, אֶף עַל פִּי כֵן נִשְׂאָרוֹ בּוֹ הַחוֹרִים.

— ציונים והערות —

הר. ע"פ ביאור הליקוטים (אות מז, וד"ה השב).

נא. כמו שק שיש בו חורים. רוצה לומר שהשק מלא מדברים נמאסים וגם יש בו בעצמו חורים, וכשמריקין אותו מהדברים הנמאסים אף על פי כן החורים של עצמו נשארו בו. פרפראות לחכמה.

ג. השב ראשי תיבות הר שדה בית. לעיל ביאר שאברהם הוא בחינת הר ויצחק בחינת שדה ויעקב בחינת בית, וכאן מבאר שאברהם שהוא הצדיק הוא מעלה לבחינת בית, כי באמת כל בחינה כלולה מכל הבחינות, וגם בבחינת אברהם יש דרגא של בחינת בית, רק שבכללות הוא נחשב לבחינת

וכמו כן משולים התעניות והסיגופים שהם עשו, כי וְהַגּוֹף נִקְרָא שֶׁק, כְּמֵאֵמֶר הַתַּנָּא (שבת קנב.) שִׁינָא [-תלמיד חריף^כ], שְׂרֵי שֶׁקְךָ^כ פתח את פִּיךָ^כ, היינו את גופך, וְאִם בעלי הגאווה הַתְּבוֹנָנוּ בְּעֵצְמָן, הֵיוּ רוֹאִים אַחַר כָּל הַתְּעֵנִיתִים שעל ידם הם הוריקו את שקם וגופם מהדברים המאוסים, אבל עֲדִין נִשְׁאָרוּ אֶצְלָם כָּל תַּאֲוָתָם^כ [שהם החורים והחסרונות] קְשׁוּרִים בְּשֶׁקֶם, הֵינּוּ בְּגוֹפָם, וְלֹא רק תַּאֲוָתָם

— ❦ ציונים והערות ❦ —

כ' כי אתה לבד ידעת את גודל הרחמנות שיש עלינו ועל נפשנו ורוחנו ונשמותינו, אשר נשמתינו ירדה מרום גבהי מרומים, מחיק אביה שבשמים, ובאתה בזה העולם בגוף עכור כזה, בגוף מגושם כזה. אוי לבן שגלה מעל שלחן אביו. וכונתך הקדושה היתה לטובתינו, כדי שיהיה לנו נסיון ובחירה בעולם השפל הזה, למען נכוף ונשבר ונכניע גשמיות גופנו, ותאוות לבנו, למען נזכה להכיר אותך בעולם השפל הזה דיקא הרחוק מקדשתך בתכלית הרחוק' (ליקו"ת כאן).

ולכן רק על ידי הכנעת התאוות וביטולם לגמרי עד כדי תיקון כל החסרונות [כדלקמן], רק על ידי זה אפשר לזכות לקדושת מדת המלכות שהיא התפלה בשלימות, וכל זמן שעדיין לא תיקנו את זה בשלימות, אינם נקראים בשם צדיקים, כי עדיין לא תיקנו את החיסרון

נב. שיטה מקובצת בשם רבינו האי גאון (כתובות יד. ד"ה כתב רבינו).

נג. שבת קנב.: אמר ליה שמואל לרב יהודה, שינא, שרי שקיך ועייל לחמך. עד ארבעין שנין - מיכלא מעלי, מכאן ואילך - משתי מעלי [-עד גיל ארבעים האוכל מועיל לגוף, ואחרי כן, השתיה מועילה לגוף].

נד. רש"י שם.

נה. עדיין נשארו אצלם כל תאוותם. כפי המתבאר בתחילת התורה שעיקר גדולתו של השי"ת היא דווקא על ידי שהרחוקים באים ומכירים בגדולתו, ובשביל זה דייקא הקב"ה סיבב שיהיה מיעוט הלבנה [הנזכר בסוף התורה], וירידת המלכות עד שרגליה יורדות מות [הנזכר לקמן], בכדי שדווקא ממקומות הרחוקים תעלה גדולתו שהיא עיקר גדולתו לעד. וכמו כן סיבב השי"ת את התאוות רעות:

**בְּלִבְד נְשָׂאֵר קְשׁוּר בְּגוּפָם, פִּי אִם גַּם תְּאֹת אַבְיָהֶם" שֵׁשׁ
אַצְלָם כּבֵר מְשַׁעַת הַהוֹלָדָה, מִחֲמַת שְׁלֵא נִתְקַדֵּשׁ אָבִיו" בְּשַׁעַת**

— ❖ ציונים והערות ❖ —

בבחינת יעקב ממש הנ"ל. ע"פ ביאור הליקוטים (אות לד).

נו. מחמת שלא נתקדש אביו. י"ל שכפי המבואר בסוף התורה כאן שכל עניינה היחוד בין אשה לאיש, היינו יחוד קוב"ה ושכינתו, שכנגד זה מרמז היחוד למטה בעוה"ז.

ולכן מודגש דווקא ענין זה שהוא העיקר, וכל זמן שלא תיקנו את זה כראוי, אי אפשר לזכות לתפלה כראוי. ולכן הם צריכים לבוא אל הצדיק שיתפלל עליהם.

וע"ע בליקו"ה (הל' ערב הל' ב, ה. שעל התורה הזאת) שכל תיקון הרגלין [המבואר לקמן] הוא על ידי הבנים שמולידים: 'כי כל אדם עיקר עבודתו בזה העולם להעלות בבחינת הרגלין שנאחזין שם החיצונים כנ"ל. וזה עיקר העבודה להעלות ולתקן הרגלין על ידי בירור ותיקון האמונה בשלמות, ואחר כך כשמגיע זמנו להסתלק, הוא צריך שיניח אחריו ברכה בן שימלא מקומו, שיתקן גם כן בבחינת הרגלין על ידי האמונה בשלמות.

ועיקר תיקון הרגלין הוא על ידי הבן שמניח בבחינת ברא כרעיה דאבוה

והירידה של מדת המלכות שירדה לגשמיות הגוף שכזה. ורק הצדיק הגדול שזכה לתקן את החסרונות והתאוות בעצמם, ולא רק על ידי תעניות וסיגופים שזה רק פעולה של מניעה מהתאוות, אבל עדיין עצם התאוות והחסרונות נשארו בהם אלא שצריך לזכות לבטל את התאוות בתכלית.

וכמו 'שבימי ילדותו ממש קודם שהיה בן עשרים שנה כבר שבר ובטל לגמרי כל התאוות בתכלית הבטול' (שיחות הר"ן קעא), ורק על ידי תיקון כל החורים שבשק והגוף, שהם התאוות רעות, על ידי תיקונם בעצם, על ידי זה זוכים לקדושת המלכות והתפלה.

נו. תאוות אביהם. כמו שמבואר לקמן שרוח יעקב אבינו שהיא החכמה והשכל, ורוחו הק' נמשכת מדור לדור בכל זרעו הק'.

וכמו כן זה לעומת זה גם לענין התאוות רעות של הבעלי גאווה, שגם הם, נמשכים כמו כן, מדור לדור, להיות נקראים בשם אביהם. ואולם, גם בהקליפה והחיצוניות הזה בעצמו, מלוכב ונמצא פנימיות הפרי, שהוא

זווג, גם זה קשור בגופם עדין, ובוֹדאי אלו היו רואים את כל זה אזי תִּרְדָּה גְדוּלָה הָיָה נוֹפֵל עֲלֵיהֶם, פִּי הָיוּ רואים אִינְּהֶם עוֹמְדִים בְּמִדְרָגָה פְּחוּתָה וּשְׁפָלָה והם לא היו רוצים למלוך^י.

ורביה"ק מלבייש את הרברים, ברברי יעקב לבניו [שהתנגרו למלכות וממשלת יוסף הצריק^ט]:

וְזֶה פִּירוּשׁ הַנֶּאמַר באחי יוסף (בראשית מב, לה) כאשר שבו בראשונה ממצרים: 'וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיָּהֶם וְהִנֵּה-אִישׁ צָרוּר-פְּסוּוֹ בְּשָׁקוֹ', ומפרש רביה"ק את פנימיות הדברים: היינו אחר כל הַתְּעַנִּיתִים שֶׁהוּא הֶרְקַת הַשֶּׁק שֶׁזֶה בְּחִינַת הַגּוּף [כנ"ל], אבל עֲדִין 'וְהִנֵּה אִישׁ צָרוּר פְּסוּוֹ' היינו שְׁקֵשׁוּר וְצָרוּר פְּסוּוֹ וְתִאֲוָתוֹ^ס [שכסף הוא מלשון רצון שכוסף וחושק] בְּשָׁקוֹ וְגוֹפּוֹ.

— ציונים והערות —

ובנות לדורי דורות, וכל אחד לפי בחינתו מברר ומתקן את בחינת הרגלין לפי בחינתו לפי העת ולפי הדור. נמצא שעיקר הרגלין בבחינה הנ"ל דהינו על ידי האי רוחא דנשיב וכו' כנ"ל - הוא רק על ידי בנים.

נח. כדלהלן.

נט. וכמבואר לקמן בסוף התורה שיוסף הוא הצדיק.

ס. 'והנה איש צרור כספו', שקשור וצרור כספו ותאוותו. ולכן התאוות מכונים בשם הכסף, כי כל התאוות נמשכים מנפילת הניצוצות כידוע.

(עירובין ע:), והוא נמשך על ידי רוח הצדיק דנשיב בידין ורגלין, ועיקר ברגלין שהוא בחינת בת זווג, כמו שכתוב רגלי חסידיו ישמר, רגלי, דא אתתא (זוהר וירא קיג.), ועל ידי זה על ידי ההוא רוחא, על ידי זה נולד הבן, שהוא בחינת רגלין בחינת ברא כרעיה דאבוה. ועל ידי זה עיקר תיקון הרגלין בחינת לבו נשא את רגליו, כי אלו חיה אלף שנים אי אפשר לתקן בשלמות את בחינת הרגלין, כי צריך לברר בכל דור ודור, על כן עיקר התיקון על ידי שנשאר אחריו בנים

וַיִּרְאוּ אֶת־צָרָרוֹת פְּסִיחֵם הִמָּה וְאֲבִיחֵם וַיִּירְאוּ, הִינּוּ לֹא
 דִּי שִׁישׁ לֵהֶם אֶת 'צָרָרוֹת פְּסִיחֵם', שֶׁהוּא תַּאֲוֹת עֲצָמָן, כִּי
 אִם גַּם 'הִמָּה וְאֲבִיחֵם', הִינּוּ הַתַּאֲוֹת שֶׁל אֲבִיחֵם גַּם הִמָּה
 לֹא נִפְלוּ מֵהֶם^{סא}. וְאִזִּי וַיִּירְאוּ, כִּי חָרְדָה נִפְלָה עֲלֵיהֶם^{סב},
 וְאִזִּי לֹא הָיוּ רוֹצִים לְהִשְׁתַּרֵּר וּלְמַלֵּךְ.

— ציונים והערות —

שלכאורה יותר קל להיטהר מתאוות
 עצמו מאשר משל אביהם.

אך י"ל שכפי שמבואר כאן שקדושת
 יעקב נמשכת בכל זרעו, ועד
 שהקדושתו מוכיחה אותם [כמבואר
 בערה לק' מביאוה"ל], ובוזה הוא
 כביכול טענתם של הבעלי גאוה, ש'כל
 העדה כולם קדושים' [שאלו דברי
 קורח הנזכר במאמר רבב"ח], וכולם
 נמשכו מיעקב אביהם, וזה מה שאומר
 להם, שכיצד תוכלו להתלות בקדושת
 יעקב, מאחר שההמשכה שאתם
 נמשכים בה מדור לדור, היא רחוקה
 מלהיות כראוי.

וע"ע בביאוה"ל אות לד, ובד"ה בלועי
 דקורח.

סב. צ"ב ענין החרדה שנופלת עליהם,
 כיצד הוא שיך לבנין התורה, ואולי הוא
 ענין היראה שהיא מדת המלכות כידוע,
 שכאשר אין ראויין לה, אזי נופל יראה
 ויראים מליטול את המלכות.

יזזה ידוע, שבכל החפצים וממון של
 אדם יש בהם ניצוצות קדושים הרבה
 שצריכין לבררם מעמקי הקלפות, כי
 עיקר רוב הניצוצות נפלו לממון,
 כמבואר בדברי אדמו"ר ז"ל בהתורה
 וביום הבכורים - הסתרה (סי' נו) ובשאר
 מקומות (סי' לה ועוד) (ליקו"ה הל'
 גביית מלווה הל' ד, א, שעל תורה זו).

וגם כפי המבואר כאן בתורה שעיקר
 התיקון כאן הוא עליית רגלי הקדושה
 [וכפי המובן כאן שזה גם ענין ביטול
 התאוות]

והממון הוא בחינת רגלין, כשרז"ל
 (פסחים קיט.) ואת כל היקום אשר
 ברגליהם (דברים יא, ו), זה ממנו של
 אדם שמעמידו על רגליו' (שם הל'
 ערב הל' ב, שעל תורה זו).

סא. לא די 'צָרָרוֹת כִּסְפֵיהֶם', שהוא
 תאוות עצמן, כי אם גם 'הִמָּה וְאֲבִיחֵם',
 הינו התאוות של אביהם גם המה לא
 נפלו מהם. לכאורה צ"ב הק"ו הזה,

וְזֶה פְּרוּשׁ הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּקִים וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אָבִיהֶם אֲתִי שְׂפִלְתָּם, יוֹסֵף אֵינְנוּ [וְכוּ'] וְשָׁמְעוּן אֵינְנוּ וְאֶת־בְּנֵימֵן תִּקְחוּ, עָלֶי הָיוּ בְּלִנְהָ, הֵינּוּ זֶה רְמֵז עַל תּוֹכַחַת הַשֶּׁכֶל, כִּי הַשֶּׁכֶל שִׁישׁ לְכָל אֶחָד^ס, מוֹכִיחַ אֶת הַבְּעָלִי גְאֹוֹה הַרוּצִים לְהַתְגַּדֵּל, כִּי 'יַעֲקֹב' הוּא בְּחִינַת הַשֶּׁכֶל, כְּמוֹ שֶׁתְּרַגֵּם אוֹנְקֵלוֹס עַל הַפְּסוּק (בראשית כז, לו) 'וַיֹּאמֶר הֵכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְּעַמִּים' וְעַל תִּיבַת 'וַיַּעֲקֹבֵנִי' תְּרַגֵּם אוֹנְקֵלוֹס וְחִפְמַנִּי, שֶׁשֵּׁם יַעֲקֹב הוּא עַל שֵׁם הַחֲכָמָה וְהַשֶּׁכֶל. וְלִכֵּן הוּא נִקְרָא בְּשֵׁם 'יַעֲקֹב אָבִיהֶם', כִּי אָב בְּחֻקְמָה^ס (מגילה יג), שֶׁהַתּוֹרָא אֵב מוֹרָה עַל הַחֲכָמָה, וְהֵינּוּ שֶׁהַשֶּׁכֶל מוֹכִיחֶם וַאֲמַר לָהֶם 'אֲתִי שְׂפִלְתָּם', כִּי כָּל הַמְתַּגַּאֵה חֻקְמָתוֹ מִסְתַּלְקֵת מִמֶּנּוּ (פסחים סו:), וּמֵאַחַר שֶׁהַשֶּׁכֶל מוֹכֵרַח לְהַסְתַּלֵּק מֵהֶם הָרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁשִּׁיכַל אֶת בְּנֵי ח"ו, כִּי אֵינֶם יְכוּלִים לִהְיוֹת עִמּוֹ.

וְעוֹד מוֹכִיחֶם, כִּי 'יוֹסֵף אֵינְנוּ', זֶה בְּחִינַת תִּקְוֹן הַמְּעוֹת, הֵינּוּ עֲדִין לֹא תִקְנַתֶּם אֶת הַמְּעוֹת [הן מה שפגמתם על ידי עוונותיכם, והן התאוות שבגוף^ס], שֶׁהוּא לְחֻרְפָּה וְלִקְלוּן^ס בְּשִׁבְלֵכֶם, וַיֵּשׁ [וִרְאוּ] שֶׁשִּׁיכַל אֶת בְּנֵי ח"ו, כִּי אֵינֶם יְכוּלִים לִהְיוֹת עִמּוֹ.

— ❦ ציונים והערות ❦ —

סד. כִּי אֵב בְּחֻקְמָה. וּכ"ה בְּמַגְלָה עִמּוּקוֹת (פר' תזריע).

וי"ל שֶׁזֶה מִשּׁוֹם שֶׁהַחֲכָמָה הִיא תַחִילַת כָּל דְּבַר כְּמוֹ הָאֵב.

סה. כֵּן מִשְׁמַע מְלִיקוּטֵי תַפִּילוֹת כֹּאן, ז"ל: וּזְכַנִּי שֶׁאוֹכֵל לְתַקֵּן בְּחֵי אֶת כָּל מִינֵי קְלִקּוּלִים וּפְגָמִים שֶׁפָּגַמְתִּי עַד

סג. כִּי הַשֶּׁכֶל מוֹכִיחַ. הֵינּוּ שֶׁנִּמְצָא גַם בְּכָל נֶפֶשׁ בְּפָנֵי עֲצָמָה, מִצַּד הַשֶּׁכֶל וְהַדַּעַת [שֶׁמִּיּוֹחַד וּמִקּוֹשֵׁר לְרוּחַ הַלֵּב כְּנוֹדַע] שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב [כִּי הוּא הַנִּמְשָׁךְ מֵיַעֲקֹב בְּעֲצָמוֹן, שֶׁהַמִּשְׁךְ אֶת קְדוּשָׁתוֹ בְּזָרְעוֹ, כְּשֶׁהַמִּשְׁכֵּם לְעוֹלָם, וְכַמּוּבָאֵר כֹּאן עַל הַפְּסוּק 'הֵמָּה וְאֲבִיהֶם', וְהַבֵּן. ע"פ בִּיאוּר הַלִּיקוּטִים (אוֹת י').

לכם להתבייש מחמתו, פי תקון המענות הוא בחינת יוסף, על שם הנאמר בלידת יוסף (בראשית ל, כג) 'אסף אלקים את חרפתי', ואם כן יוסף הוא על שם תיקון המעוות והחיסרון, שהוא חרפה וקלון.

❖ ציונים והערות ❖

סו. לא תיקנתם את המעוות שהוא לחרפה ולקלון. כפי שמשמע מליקו"ת - הפגמים האמורים הם כל הפגמים שפגמו, וגם תאוותיהם, וכן מקשר הדברים לעיל משמע שאלו הם החסרונות שאומר שם, דהיינו התאוות שיש בגופם, וי"ל שאחד תלוי בשני, שכל זמן שלא תיקנו את כל הפגמים שפגמו, אינם יכולים לתקן לגמרי את התאוות רעות שלהם.

וי"ל עוד שכפי המבואר בסוף התורה על ענין מיעוט ופגם הירח, וי"ל שזה זה ענין החסרונות והפגמים המבוארים כאן, והיינו שכל התאוות נמשכים ממיעוט וחסרון הירח, והצדיק זכה לזכך ולהשלים כל חסרונותיו, עד שכביכול תיקן אצלו את בחינת מיעוט הירח.

וי"ל שזה ענין התוכחה שאומר בהמשך הדברים, כי כפי שמבואר שם בסוף התורה, שעל ידי שהקב"ה מתחרט כביכול על מיעוט הירח, על ידי זה נמשך הרהור תשובה בכל אחד, וכמו כן י"ל כאן שעל ידי שהצדיק זכה להשלים כל חסרונותיו, על ידי זה בעצמו הוא זוכה להוכיח ולהמשיך הרהורי תשובה בכל ישראל, והבן

הנה, מנעורי עד היום הזה. ואזכה ברחמיך להעביר ולבטל מגפשי את כל מיני חרפות ובזיונות שהטלתי בנפשי על ידי חטאי ועוונותי ופשעי המרובים. אתה ידעת חרפתי ובשתי וכלמתי נגדך כל צוררי. חרפה שברה לבי ואנושה ואקווה לנוד ואין, ולמנחמים ולא מצאתי. העבר חרפתי אשר יגורתי כי משפטיך טובים. תיקר נא נפשי בעיניך, יגוללו רחמיך על מדותיך. הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך. כי מה בצע בדמי ברדתי אל שחת היודך עפר היגיד אמתך. קומה יהוה חלצה נפשי מכל מיני חרפות ובזיונות, מכל מיני תאוות ומדות רעות, מכל מיני פגמים וקלקולים.

וסלח ומחול לי על כל מה שפגמתי עד הנה, ואסוף את חרפתי, ותשליך במצולות ים כל חטאתי, במקום אשר לא יזכרו ולא יפקדו ולא יעלו על לב לעולם. ועזור לי מעתה לנקות ולטהר נפשי וגופי מכל מיני תאוות ומדות רעות, באפן שאזכה מעתה להיות קדוש וטהור באמת כרצונך הטוב.

ועוד זאת מוכיחם השכל, וְשִׁמְעוּן אֵינְנוּ, הֵינּוּ כִּי עַל יְדֵי שְׂאִין לָךְ אֶת בְּחִינַת יוֹסֵף, אִזִּי אֵין לָךְ גַּם אֶת בְּחִינַת שְׁמֵעוֹן, וְשִׁמְעוֹן הוּא בְּחִינַת (שם כט, לג) 'פִּי שָׁמַע ה' פִּי שְׁנוּאָה אָנֹכִי, פִּי אֶתָּה אֵינְךָ שְׁנוּא, פִּי מַחְמַת שְׁלֵא תִקְנֶת אֶת עֲצֻמָּךְ אֶת מֵה שְׁקִילְקֶלֶת, אִם כֵּן בְּוֹדֵאֵי אֵינְךָ יָכוֹל לְהוֹכִיחַ אֲנָשִׁים אַחֲרָיִם, פִּי אִזִּי יֵאמְרוּ לָךְ קֶשֶׁט [שֶׁתִּתְקַן¹⁰] אֶת עֲצֻמָּךְ תִּחְלָה וְאַחֲרַי כֵּךְ קֶשׁוּט [שֶׁתִּתְקַן] אַחֲרָיִם [וְכוּי] (בבא מציעא קז:), וְעַל כֵּן אֵינְךָ שְׁנוּא¹¹, פִּי הַמּוֹכִיחַ הוּא שְׁנוּא¹², פָּמֹ שֶׁאֵמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (כתובות קה:): הַאִי צוֹרֵבֵא מִרְבֵּנָן דְּמִרְחָמֵי לֵה בְּנֵי מְתָא, לָאוּ מְשׁוּם דְּמַעְלֵי טְפִי, אֶלָּא מְשׁוּם דְּלֵא מוֹכַח לְהוּ בְּמֵלֵי דְשְׁמִיָא [תלמיד חכם שאנשי עירו אוהבים אותו, אין זה משום שהוא נעלה יותר, אלא זה משום שהוא לא מוכיחם על הדברים שבינם לבין קונם], נִמְצָא שֶׁהַמּוֹכִיחַ הוּא שְׁנוּא,

— ציונים והערות —

סז. רשב"א (שבת כה: ד"ה מטה).
 סח. ועל כן אינך שנוא. רוצה לומר שהשכל מודיע להם שהם מהפכין הדבר מהיפוך אל היפך ממש, כי על פי רוב עיקר גאותם מחמת שרואים שבני אדם כרוכים אחריהם ואוהבים אותם, ובאמת זה הוא מחמת שלא תקנו עדיין המעוות ועל כן אינם יכולים להוכיח, ומחמת זה הם אוהבים לבני אדם, נמצא כי הם מתגאים בחרפתם וקלונם, כי המעוות, כל זמן שלא תקנו אותו, הוא חתרפה ולקלון. פרפראות לחכמה (ד"ה יוסף איננו).

סט. כי המוכיח הוא שנוא. צ"ב קשר ענין זה שהמוכיח הוא שנוא, לכל בנין התורה. ואולי י"ל שפנימיות ענין זה שהמוכיח הוא שנוא, הוא משום שהוא צריך להוריד עצמו כביכול למקום הרע, ולהעלות משם את הרחוקים לקרבם אל הקדושה, וכמו שמבואר לק' שמשה בגימטריא 'חרון אף', והיינו שהוא מוריד עצמו למקום הנמוך כמו שמבאר שם שהוא קבור מול בית פעור, ומשם מתקן את החרון אף וממתיקו. ולכן הוא שנוא כביכול, כי הוא מוריד עצמו למקום השנאה וחרון האף.

סז. רשב"א (שבת כה: ד"ה מטה).
 סח. ועל כן אינך שנוא. רוצה לומר שהשכל מודיע להם שהם מהפכין הדבר מהיפוך אל היפך ממש, כי על פי רוב עיקר גאותם מחמת שרואים שבני אדם כרוכים אחריהם ואוהבים אותם, ובאמת זה הוא מחמת שלא תקנו עדיין המעוות ועל כן אינם יכולים להוכיח, ומחמת זה הם אוהבים לבני אדם, נמצא כי הם מתגאים בחרפתם וקלונם, כי המעוות, כל זמן שלא תקנו אותו, הוא חתרפה ולקלון. פרפראות לחכמה (ד"ה יוסף איננו).

ובעלי הגאווה לא יכולים להוכיח ולכן אינם שנואים, ולכן גם תפילתם אינה מתקבלת כראוי, כמו שכתוב 'פִּי שָׁמַע ה' פִּי שְׁנוֹאָה אָנֹכִי'.

וממשיך להוכיחם, 'וְזֹאת בְּנִימִין תִּקְחוּ' זֶה מוֹרָה עַל גְּדֻלוֹתַי וגאווה, פִּי פִּרַשׁ רַשׁ"י^{עא} (בראשית לה, יח) ששם בְּנִימִין הוא עַל שֵׁם שהוא נולד באֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מלשון בֶּן יָמִין, שארץ ישראל היא

— ציונים והערות —

בחינת בנימין שנולד בארץ ישראל שגבוה מכל הארצות. פרפראות לחכמה (ד"ה כי המן).

וגם 'כי התפלה נקראת חרב כידוע. בחינת 'ואשר חרב גאותך', בחינת חרב הגאווה דקדושה שהוא בחינת ימין, היפוך הגאווה דסט"א שהיא בחינת שמאל בחינת לב כסיל לשמאלו. כי כל המתגאה חכמתו מסתלקת ממנו. אבל הגאווה דקדושה כלולה עם ענוה, בחינת במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו. ועל ידי זה מוסיף חכמה בחינת והחכמה מאין תמצא כמבואר במקום אחר. ועל כן הגאווה דקדושה היא בחינת ארץ ישראל שהיא בחינת ימין. כמו שפירש רש"י בנימין על שם א"י. בן ימין בחי' לב חכם לימינו. וע"כ אורא דא"י מחכים'. זמרת הארץ.

עא. ז"ל רש"י (על בראשית לה, יח): בנימין - נראה בעיני לפי שהוא לבדו

ע. 'ואת בנימין תקחו' זה מורה על גדלות. ויש לדקדק איך מרמזין מדת הגאווה בשם בנימין הצדיק ובקדושת ארץ ישראל.

אך הענין הוא כי באמת יש בחינת גאווה דקדושה שצריכין להשתמש בה לפרקים שזה בחינת חרב הגאווה, בכדי להכניע בה הבעלי גאווה דסטרא אחרא המתגברים בגאוותם נגד הקדושה, או על כל פנים להיות נמלט מהם ולבלי להיות נכנע לפניהם חס ושלום, ומי שנתבטל כנגדם ונכנע לפני גאוותם הרעה זה בחינת משתחוה לאל אחר חס ושלום, כי הוא נותן להם כח ותוקף על ידי ענותנותו הפסולה שהיא תכלית הגאווה, כי על ידי זה מתגאה אחר כך נגד אנשי אמת שהיה צריך באמת להיות נכנע לפניהם ולהתבטל כנגדם ודבר זה הוא בכלליות ובפרטיות, ומובן בדברי רד"ל בכמה מקומות וזאת הגאווה דקדושה הוא

מימין לארם נהריים, ואם כן בנימין מורה על ארץ ישראל, וְאַרְץ יִשְׂרָאֵל הוא גְבוּהַ מְפֹל הָאֲרָצוֹת (זבחים נד:), ולכן היא מורה על גבהות וגדלות, וְהִינוּ, לֹא דֵי שְׂאִין לָכֶם פֶּל הַבְּחִינּוֹת הַלְלוּ, עִם פֶּל זֶה וְיָאֵת בְּנִימִין תִּקְחוּ, שְׂאֵתֶם לּוֹקְחִים לְעֲצֻמְכֶם גְּדֻלוֹת^{עב}.

וְהִינוּ דְסִיִּם הַשֶּׁכַּל הַמוֹכִיחַ אוֹתָם 'עֲלֵי הָיוּ כְלָנָה'^{עב}, פִּי הַכֹּל נוֹפֵל עֲלֵי^{עד}, ואני סובל מכל הדברים האלו, פִּי פֶל הַמִּתְגָּאֵה חֲכָמָתוֹ מִסְתַּלְקֵת מִמֶּנּוּ.

— ציונים והערות —

כי בהסתרת וירידת השכינה והחכמה הנ"ל בכלליות ובפרטיות, שגורמים בני ישראל בגאוותם הנ"ל, כי הסתלקות החכמה כביכול, היא בבחינת הסתלקות הצדיק יעקב ממש, שיורד עמהם בגלותם, למקומם הנמוך [ובהתעלותו, נתעלים גם הם כנ"ל].

ע"פ ביאור הליקוטים (אות לו, לז).

עד. עלי היה כולנה כי הכל נופל עלי. כי תיקון המעוות הוא בוודאי טובת השכל ותיקונו. וכן מה שמוכיחין לבני אדם ועוסקין לדבר עמהם ביראת שמים, הוא גם כן תיקון השכל ושלמותו, כמובן בדברי רבינו ז"ל בכמה מקומות, והם לא די שלא זכו לזה, רק אדרבא מוסיפין גם להתגאות, ועל ידי זה פוגמין בהשכל ביותר, כי כל המתגאה וכו'. פרפראות לחכמה.

נולד בארץ כנען, שהיא בנגב כשאדם בא מארם נהרים, כמו שנאמר (במדבר לג, מ) בנגב בארץ כנען, (לעיל יב, ט) הלוך ונסוע הנגבה: בנימין - בן ימין, לשון (תהלים פט, יג) צפון וימין אתה בראתם [-שצד דרום נחשב כצד ימין].

עב. שאתם לוקחים לעצמכם גדלות. כי רק הצדיק שזכה כראוי למדת המלכות והתפילה, הוא ראוי להתנשאות, כי זה ענין העלאות הגאות והגדולה בקדושתו בעצמו יתברך, [כי הוא היושב בגדולתו ומלכותו, על כסא ה' בעצמו כביכול, כמובא מזה במקום אחר] אשר שם אנו מוצאים ענוותו [ותכלית ההיפך מגדלות וגאווה ממש].

ע"פ ביאור הליקוטים (אות יז, נא).

עג. עלי היה כולנה כי הכל נופל עלי.

כי על ידי שלא תקנתם את החסרון שלכם, זה גורם שההתנשאות שלכם גורמת פגם אל השכל, שאינו יכול להאיר כראוי,

עד כאן התבאר שבעלי הגאווה שאינם באים לצדיקים שיתפללו בשבילם, הם פוגמים כביכול בתאוותו של השי"ת.

וביאר כי חסרונם של בעלי הגאווה הוא שלא תיקנו את המעוות שהם פגמו בהם, גם אם הם התענו וסגפו את עצמם, אבל עדיין לא תיקנו את המעוות. ואור השכל שיש בכל אדם הוא מוכיח אותו על גאוותו וכו'. וכעת יבאר כיצד יבטל את הגאווה.

וכמו שהתבאר לעיל שצריך לבטל את הע"ז של העכו"ם, ולגלות להם כי יש אלוקים שליט ומושל, וכמו כן מבאר כאן כיצד מבטלים את הגאווה שהיא כעבודה זרה.

ה. וְהֵעֵצָה הַיְעוּצָה לְבַעַל^{ע"ה} הַגְּאוּה^{ט"ו}, שְׁהִיא הָעֲבוּדָה זָרָה כְּמוֹ

— * ציונים והערות * —

אמנם כפי מה שרביה"ק מצרף את זה למאמר הזוה"ק לק' והאי רוחא נשיב וכו', יש לבאר, שאגב אורחא, סובב לבאר בזה יותר להתוכחה הנ"ל, שהשכל מוכיח את בעלי הגאווה, שהוא קדושת יעקב שנמצא בכל נפש מבני יעקב וישראל, מצד השכל והדעת [שהוא מקושר לרוח הלב כנודע, שנשיב בשית פרקין וכו']. ושגם מחמת זה, נקרא בשם יעקב אביהם, כי הוא נמשך מיעקב בעצמו, שנתלבש בזרעו אחריו, כנודע.

עה. ויש גורסים 'לבטל הגאווה'. עו. והעצה היעוצה לבעל הגאווה וכו', העיקר הוא על ידי התקרבות לצדיקים. ולכאורה, נפל פיתא בבירא, כי איך [יכול] כלל, להתקרב ולנסוע להצדיק, כי הרי כפי המבואר (בהערה לעיל על 'כי יש בעלי גאווה') שמדת הגאווה היא בתכלית ההיפך מהצדיק, ואם כן כיצד יכול להתקרב להצדיק קודם שיבטל מאתו את מדת הגאווה, שהיא בתכלית ההיפך מקדושת הצדיק.

שְׁפָתוֹב (משלי טז, ה) 'תוֹעֵבַת ה' כָּל גְּבֵה לֵב' ודרשו מזה חז"ל ע"י (סוטה ד:): שהגאווה היא כעבודת כוכבים שגם בה נאמר (דברים ז, כו) 'תועבה', הַעֲקָר העצה הוא שיבטל מעצמו את העבודה זרה הזאת ע"י **עַל יְדֵי הַתְּקַרְבוֹת לַצְדִּיקִים** ע"י, **כְּמוֹבָא בְּתַקְוֵנִים** (תיקון כא, מט.)

— ציונים והערות —

שעל ידי זה מודיעים להעכו"ם את גדולתו של הקב"ה.

כי על ידי שבעלי הגאווה מתקרבים לצדיק, על ידי רוח הצדיק [שנשיב בשית פרקין וכו' כמבואר לקמן] שמוכיח אותם בקדושת השכל שנמצא בכל אחד מישראל, עד שעל ידי זה הם באים ומתקרבים לצדיק, ועל ידי זה נשבר רוח הגאווה, שזה בעצמו בבחינת ביטול העבודת אלילים שהיא הגאווה. מועל ידי זה עולה התפלה בבחינת בית, כי עולים הרגלים מנפילתם כמבואר לקמן על ידי בחינת ריקודין והמחאת כף, ועל ידי זוכים לשהתפילה היא בבחינת בית שזה היחוד של קוב"ה ושכינתיה שמבואר בסוף התורה, שזה בחינת בית שהוא יחוד פב"פ [כמבואר בהאר"י ז"ל, והובא בירח האיתנים].

ועל ידי זה בעצמו הם גורמים שגם הגוים יכירו וידעו כי יש אלוקים שליט ומושל, כמו שמבואר בביאור על מאמר רבב"ח: כי כשמתקרב את עצמו לצדיקים כדי לקבל

עוד יש להוסיף, וליישב בזה את הפליאה הנ"ל. כי כל בית יעקב, מצד החלק אלוק של נשמת הצדיק הנ"ל שנמצא בהם, רחוקים הם ממדת הגאווה, ולא תבא בו המדה הזאת, רק מעוצם כח הבחירה, שהיא לוחמת עליו, להפכו למהותו חס ושלום. ולזאת, יש ביכולתו להתגבר ולנסוע עבור זה בעצמו להצדיק, עד שירחיקה ויעבירה לגמרי מאתו. ע"פ ביאור הליקוטים (ד"ה והאי רוחא, ובאות ט).

עז. סוטה ד: א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי, כל אדם שיש בו גסות הרוח - כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא, תועבת ה' כל גבה לב, וכתיב התם, ולא תביא תועבה אל ביתך.

עח. ביאור הליקוטים (ד"ה והעצה היעוצה).

עט. והעצה היעוצה לבעל הגאווה וכו', העיקר הוא על ידי התקרבות לצדיקים. כאן ממשיך לבאר כיצד הצדיק מעלה את התפלה מבחינת הר לבחינת בית,

בְּתְרוּעָה דְּאִיהוּ רוּחָא^פ, אֲתַעְבִּיר אֶל אַחַר^{פא}, שעל ידי התרועה שהיא בחינת הרוח, על ידה מעבירים את אל אחר מהעולם, וְצַדִּיק הוּא בְּחִינַת רוּחָא, פְּמוֹ שְׁפָתוֹב (במדבר כז, יח) שהשי"ת אמר למשה 'קח-לךָ אֶת-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן אִישׁ אֲשֶׁר-רוּחַ בּוֹ^{פב} וְסִמַּכְתָּ אֶת-יָדְךָ עָלָיו', שמחמת שהמנהיג והצדיק הוא בחינת רוח, לכן הוא צריך להיות 'אִישׁ אֲשֶׁר-רוּחַ בּוֹ'. וְעַל יָדוֹ נִכְנַע הגאווה שהיא גם בבחינת רוּחַ גְּבוּהָ, שהיא כעבודה זרה שזה אֶל אַחַר, וְנִנְעָשָׂה מֵאַחַר נעשה מזה 'אַחַד', ובמקום אל אחר נהיה אל אחד. פִּי הַצַּדִּיק הוּא קוֹצָא^{פג}

❖ ציונים והערות ❖

פא. ז"ל: וכבד דהוא אל אחר בתרועה דאיהו רוחא מתעברא מן עלמא.

פב. איש אשר רוח בו. שנאמר על יהושע בן נון, שהוא נלחם את מלחמת עמלק, הנזכר לקמן בפסוק ויהי ידיו אמונה.

וכל זה הוא בכוח משה רבינו ע"ה שעל ידו עיקר ביטול העבודה זרה והגאווה, וכמבואר לקמן שהוא נקבר מול בית פעור [וע"ע בביאור הליקוטים אות לה, שביאר כעין זה עיי"ש].

פג. ז"ל: ומסטרא דצדיק איהו יחוד דילה דאיהו קוצא דאת ד' מן אחד דקשיר בין א"ח ובין ד'. ע"כ.

ובזוהר משפטים (דף קטו:): הדא הוא דכתיב (משלי י כה) וצדיק יסוד עולםוכו', והאי קוץ הוא אחיד בין א"ח ובין ד', דאי בר נש יעדי קוצא

מהם הרוח כנ"ל, ועל ידי זה נשבר הגאווה והעבודת אלילים, ואז מכירין אפילו אלו שהם מסטרא דמותא את גדלת הבורא יתברך שמו כנ"ל. ע"כ. היינו שגם אלו מסטרא דמותא לגמרי שהם הגוים והעכו"ם, גם הם מכירים את גדולת השי"ת.

וכל זה נעשה על ידי שהבעלי גאווה באו והתקרבו לצדיק, שעל ידי זה שברו את הגאווה והעבודת אלילים, ואדרבא על ידם דייקא נתגדל כ"כ גדולת השי"ת, שגם העכו"ם יכירו וידעו את גדולתו. אכ"ר. ע"פ ביאור הליקוטים (אות ב, ד"ה והעצה היעוצה, וד"ה והאי רוחא).

פ. בתרועה דאיהו רוחא. ומבואר בזוהר הק' כי תרועה היא בחינת יעקב, כי בזה מעוררין מדתו של יעקב להעלות המלכות לבחינת בית, וכנ"ל.

ירח האיתנים.

דְּאוֹת ד'^{טז} (תיקוני זוהר תיקון כא, נה:) כמו הקוץ האחורי שבאות ד' מתיבת אחד שבקריאת שמע, שרק על ידי הקוץ הזה קוראים את זה כראוי שה' הוא אחד, ולא אחר ח"ו. וזה קשר נוסף בין קדושת הצדיק להכנעת הגאווה והעבודה זרה.

והקוץ של האות ד, הוא קשור לרוח המכניע את העבודה זרה: **שְׁמֹמְנוּ** [מהרוח הזה] נמשכים^{טז} **אַרְבַּע רִיחוֹת**^{טז}, שהם כנגד האות ד, **כְּמוֹ שְׁפָתוֹב** [במתים שהחיה יחזקאל הנביא] [יחזקאל לו, ט] **'פֹּה אָמַר ה'**

— ❖ ציונים והערות ❖ —

וזה נחלק לשני פסוקים, שש תיבות ושש תיבות, כנגד שש פרקי הידים ושש פרקי הרגלים הנ"ל. והם כנגד הנגלה והנסתר, ולכן אומרים את פסוק בשכמל"ו בלחש, כנגד הנסתר שהוא כנגד הרגלים, שהם בלחש ובהסתר מפני המינין של איתאחזו כנודע. שם (אות יט, מה).

פה. ירח האיתנים, וכן משמע מדברי רביה"ק בביאור רבב"ח על הרומח, עיי"ש.

פו. שממנו ארבע רוחות. קצת צ"ב מה ענין הד' רוחות בקשר ובנין התורה. ואולי י"ל שהם כנגד הב' ידן והב' רגלין שמבאר לקמן שנושיב בהם הרוח שבלב, שהוא בחינת רוח הצדיק.

וקצת משמע כן לקמן בביאור מאמר רבה בר בר חנה שמזכיר שם הד' רוחות,

דד' מן אחד, ישתאר אחר סמא"ל באתריה שקר, וכאלו ההוא בר נש בני שמיא וארעא על שקר, וקושטא קאי, שקרא לא קאי.

פד. ונעשה מאחר - אחד, כי הוא קוצא דאות ד. שאומרים בפסוק שמע ישראל, כי זה זה ענין כלליות כל ישראל יחדיו, הנזכרים ומיוחדים ליחוד הזה. כי עליהם לבד, חופפת שכינתו ושמו יתברך, וכולם נקראים על שם ישראל, שהוא יעקב והצדיק הנ"ל. ביאור הליקוטים (אות יח).

וכפי מה שמביא לקמן את מאמר הזוה"ק על האי רוחא דשנושיב בשית פרקין דידין ושית פרקין דרגלין, ולפי זה י"ל שזה ענין הפסוק שמע ישראל ובשכמל"ו שהם י"ב תיבות כנגד י"ב שבטים כידוע, שרוח יעקב וישראל נשיב בהם שהוא כלול מכולם.

מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הַרוּחַ וּפְחֵי בְּהֲרוּגִים הָאֵלֶּה וְיִחְיוּ, שארבע הרוחות הם נמשכים מרוח אחת, שהיא דרגת הצדיק שהוא בחינת רוח, ולכן הצדיק הוא הקוץ של אות ד', משום שממנו נמשכים ארבע רוחות, ועל ידו מחיים את המתים שנפלו בסטרא דמותא, בגאווה ועבודה זרה^{טו}.

וְזֶה גַם עֵצֶם לְשׁוֹן שֶׁל הַתְּקִיעָה שֶׁנִּקְרָאת תְּרוּעָה, שהיא לְשׁוֹן הַפְּסוּק (תהלים ב, ט) 'תְּרַעַם [-תשברם] בְּשֶׁבֶט בְּרִזְלִי'^{טז} [כמובא בתיקוני זוהר (תיקון יח, לו. ותיקון כא, מט.)], פִּי הַתְּרוּעָה שֶׁזֶה הַרוּחַ שֶׁזֶה כִּנְגַד הַצְּדִיק הוּא מְשַׁבֵּר אֶת רוּחַ גְּבוּהָ^{טז} אֶת הַגְּאוּוּה שֶׁהִיא אֶל אַחֵר שֶׁהִם כְּפִירוֹת, ולכן היא נקראת בלשון תְּרוּעָה, מלשון שבירה, שהיא משברת את הגאווה והכפירות.

❖ ציונים והערות ❖

וממשיכים חיים ואריכות ימים. ע"פ ירח האיתנים וביאור הליקוטים (אות נב).

פח. צ"ב ענין השבט ברזל, מה עניינו בקשר ובנין התורה.

פט. וזה לשון תרועה כי הוא משבר רוח גבוה. כי ההיפוך מרוח גבוה הוא רוח נשברה (פרפראות לחכמה ד"ה וזה לשון), כי עיקר התשובה הוא הכנעתה ולב נשבר באמת, היפוך הגאווה (ירח האיתנים).

[וכמבואר גם לעיל על הפסוק 'זייראו', שצריך שיפול עליהם יראה ובושה, על מה שרצו למלוך].

ומזכיר שם דווקא את בחינת הידין והרגלין [ולא שאר הבחינות של מרדכי ואסתר וכו'], ומשמע לכאורה שהארבע רוחות הם כנגד ב' הידין וב' הרגלין.

וע"ע בע"ח (שער כט פ"ה) בענין יד' רוחות האלו.

פז. מארבע רוחות בואי הרוח. ופסוק זה נאמר לענין המתים שהחיה יחזקאל, שזה בחינת החיים שממשיכים על ידי ההתקרבות לצדיקים, כמבואר לקמן בביאור מאמר רבב"ח על ואחרך אחרוכי, שעל ידי ששמבטלין הגאווה, על ידי זה נמשכת החכמה [שנסתלקה על די הגאווה כנ"ל], והחכמה תחיה,

עד כאן התבאר כי רוח הצדיק משבר את רוח הגאווה של המתקרבים אליו. כעת יבאר על פי זה את הנאמר בתחילת המאמר שעל ידי ריקודים ומחיאת כף נמתקים הדינים. כי יש אחיזה של הע"ז בידים ורגלים, וצריך לבטל את אחיזתם, וכמו שיבאר.

ו. וְזֶה בְּחִינַת רִיקוּדֵינָ וְהַמְחָאֵת כַּף^ב, שעל ידם ממשיכים את הרוח שבלב^א, פִּי רִיקוּדֵינָ וְהַמְחָאֵת כַּף^ב נְמַשְׁכִּין מִבְּחִינַת הָרוּחַ^א שֶׁבְּלֵב, כַּנְרָאָה בְּחוּשׁ, פִּי עַל יְדֵי שְׂמֻחַת הַלֵּב הוּא מְרַקֵּד

— ציונים והערות —

וע"ע כעין זה בליקוטי עצות (צדיק אות יז), ז"ל: על ידי התקרבות לצדיקים מבטלין הגאווה וכו', ועל ידי זה זוכין לשמחה גדולה, עד שבאים להמחאת כף וריקודין דקדושה, שעל ידי זה ממתיקין גינים וכו'.

ואף שמשמע מדברי רביה"ק בשיחתו שאמר שעכשיו באים ימי הפורים וכלל ישראל ירקדו וימתיקו הדינים, ומשמע מדבריו שאין זה תלוי ומוכרח בהתקרבות לצדיק, אך י"ל שזה באופן כללי, ובחינה מסוימת, אבל השלימות הראוי הוא כנ"ל.

צא. וזה בחינת ריקודין והמחאת כף. כי עיקר המתקת הדינים הוא על ידי ביטול הגאווה והעבודה זרה על ידי הרוח הקודש של הצדיק דנשיב בשית פרקין דדרועין ודשוקין, שזה בחינת

צ. וזה בחינת ריקודין והמחאת כף. מדברי מוהרנ"ת בליקוטי תפלות משמע, שבכדי לזכות כראוי לפעולת הריקודין והמחאת כף, צריך מקודם להמשיך את רוח הצדיק בשלימות לתוך הידים והרגלים, ועל ידי זה זוכים לשמחת הלב, ועל ידי זה זוכים לריקודין והמחאת כף כראוי.

וז"ל שם: ואזכה ברחמיך שיהיה נמשך הרוח הקדש הזה לתוך ידי ורגלי, עד שאזכה לתקן פגם הידים והרגלים, לגלות ולהאיר הארת הידים והרגלים, עד שיתעורר לבי בשמחה גדולה לשמך הגדול באמת, עד שתתפשט השמחה הקדושה לתוך ידי ורגלי. עד שאזכה להמחאת כף וריקודין דקדשה, באפן שנזכה להמתיק דינים מעלינו ומעל כל עמך בית ישראל, על ידי מחאת כף וריקודין דקדשה. ע"כ.

 ❖ ציונים והערות ❖

וכו' שעל ידי זה זוכין להמחאת כף ורקודין. שהיא בחינת והיה רוחא נשיב בשית פרקין דררועין ובשית פרקין דרגלין, עיין שם כל התורה. נמצא מבואר שם שתרועה שהוא קול שופר היא בחינת המחאת כף ורקודין. ונענע לו רבינו ז"ל ראשו.

אחר כך שלח ה' בלבי שמרומז בפסוק ששופר היא בחינת רנה ושמחה כי (תהלים קכו, ב) 'אז ימלא ש'חוק פיינו ו'לשוננו ר'נה' ראשי תבות שופ"ר. ועל כן אחר פסוק (שם פט, טז) 'אשרי העם יודעי תרועה' וכו' כתיב 'בשמך יגילון כל היום'.

ועיין במקום אחר (לקוטי מוהר"ן סי' קעה) שעיקר הבכיה צריכה להיות מתוך שמחה, כי בכיה היא ראשי תבות ב'שמך יגילון כ'ל היום, עין שם.

צג. הרוח שבלב. שהוא בחינת בינה לבא (תיקו"ז טו.), שמשם שורש הרוח הקודש שבלב דנשיב בשית פירקין דרגלין ובשית פירקין דררועין שעל ידי זה מעלין את המלכות, שהחיצונים נאחזים ברגליה שיורדות מוות כמבואר כאן. (ע"פ ליקו"ה הל' ערב הל' ב. פרפראות לחכמה ד"ה מרדכי בחינת ידים), יקרא דשבתא, ירח האיתנים).

ריקודין והמחאת כף בגשמיות בשמחה של מצוה שנמשך מבחינת הרוח שבלב, בחינת לבו נשא את רגליו אל הצדיק האמת שהוא איש אשר רוח בו, ועל ידי זה נמשך גם ברוחניות הארה מבחינת הרוח שבלב העליון אל בחינת הידין והרגלין שברוחניות, ונמשך בחינת ביטול הגאווה והעבודה זרה והקליפות, ונמתקין כל הדינין. פרפראות לחכמה (ד"ה שקיל גבבא דעמרא).

צב. כי ריקודין והמחאת כף נמשכין מבחינת הרוח שבלב. עיין חיי מוהר"ן (אות צו): סיפר בימי אלול שחלם לו שהיה רוצה ליכנס בבית לשמוע קול שופר, ועבר לפני בית אחד ושמע ששם מזמרין ומכין כף אל כף ומרקדין מאד ושמחין בקפיצות ורקודין גדולים כדרך השמחים והשוחקים מאד. עניתי ואמרתי, הלא לכאן בודאי טוב ליכנס לשמוע קול שופר (והשאר איני זוכר).

וענה אחד שגם מרומז בספרו שמצות שופר היא בחינת המחאת כף ורקודין, כמובא בהתורה ואלה המשפטים בלקוטי א' סימן י' המדבר מהמחאת כף ורקודין, שמבאר שם מאמר הזוהר הקדוש (תקוני זהר מח.). בתרועה דאיהו רוחא אתעבר אל אחר כפירות

וּמָכָה כַּף אֶל כַּף^{צד}, וְכַמוּבָא בְּתַקוּנָם (תיקון כא, נב:) וְהָאֵי רוּחָא [שהיא הרוח שבלב הנ"ל], נָשַׁב בְּשִׁית פְּרָקִין דְּדְרוּעָא וּבְשִׁית פְּרָקִין דְּשׁוּקִין^{צד} [-והרוח הזאת מנשבת בשש פרקי הזרוע, ובשש פרקי הרגלים], וְהָאֵי [הרוח שמנשבת בידים וברגלים, היא] בְּחִינַת הַמְחָאֵת כַּף וּבְחִינַת רִקּוּדִין, שהם על ידי הרוח שמנשבת בהם.

וְזֶהוּ בְּחִינַת הַלְשׁוֹן שֶׁאֵמְרוּ חֲז"ל עַל יַעֲקֹב אֲבִינוּ (בראשית רבה, ויצא, פרשה ע) לָבוּ נָשָׂא אֶת רַגְלָיו^{צד}, שֶׁהָרוּחַ שֶׁבְּלָבוּ נִשְׂאָה אֶת רַגְלָיו. הֵינּוּ כִּי עַל יְדֵי הָרוּחַ שֶׁבְּלָב בָּאִים הָרִקּוּדִין^{צד}, וּפְנִימִיּוֹת עֲנִיין

— ❦ ציונים והערות ❦ —

וע"ע בשער מאמרי רז"ל (להאר"י ז"ל, מאמר פסיעותיו של א"א) שמבאר שם את ענין יעקב אבינו כשהלך למדין, ומקשר את זה לענין הנ"ל שמעלה את המלכות לבחינת בית, עיי"ש.

צז. על ידי הרוח שבלב באים הריקודין. היינו על ידי הצדיק שהוא בחינת רוח וכו', רצה לומר שמבאר בכאן מה שהתחיל שעל ידי ריקודין והמחאת כף נעשה המתקת הדינים, כי על ידי התקרבות לצדיק שהוא בחינת רוח בחינת איש אשר רוח בו, כי יש בו רוח קודש, נתבטל הע"ז, ואז נמתק החרון אף, ועל כן על ידי הריקודין והמחאת כף שהם גם כן מבחינת רוח, בחינת והאי רוחא נשיב בשית פירקין דדרועא ודשוקין, נתבטל גם כן הע"ז

צד. כי על ידי שמחת הלב הוא מרקד ומכה כף אל כף. וכמו כן כשמתקרבים לצדיק וממשיכין את רוח הצדיק שהוא בחינת הרוח שבלב, על ידי זה זוכים לשמחה שעל ידי זה זוכים לריקודין והמחאת כף. ליקו"ע.

צה. ז"ל: והאי ו' איהו דנשיב בדרועין בשית פרקין דילהון ואיהו נשיב בתרין שוקין בשית פרקין דאתמר בהון שוקיו עמודי שש ועליה אתמר ונחה עליו רוח ה'.

צו. לבו נשא את רגליו. שנאמר ביעקב אבינו הנ"ל שהוא הצדיק שמעלה את התפלה לבחינת בית כנ"ל.

ובזה מבואר אגב אורחא, גם כמה שנקרא על שם העוקבין והרגלין. ע"פ ביאור הליקוטים (אות נ).

זה, הינו על ידי הצדיק שהוא בחינת רוח פנ"ל נתבטל הגאון פנ"ל, והגאווה נאחזת ברגלים פמו שפתוב (תהלים לו, יב) 'אל תבואני רגל גאונה'^{צח}, ונתבטל העבודת אלילים, שגם היא נאחזת ברגלים פמו שפתוב שאברהם אבינו ע"ה ביקש [מהמלאכים שבאו לבקרן] 'ורחצו רגליכם' (בראשית יח, ד) ופירשו חז"ל (ב"מ פו: ומובא ברש"י שם) זה משום חשש עבודת אלילים, שמא הם מאלו שעובדים לאבק רגליהם, ומפנימיות עניין זה מובן שהעבודה זרה נאחזת ברגלים.

וכשנתעלה הרגלין לשרשם^{צט} על ידי הרקודין, שזה בחינת מה שחז"ל נקטו בלשונם נשא לבו שהוא הרים את רגליו, היינו שהרוח

— ❦ ציונים והערות ❦ —

הקדושה בבחינת רגליה יורדות מות (וכמבואר באות חי"ת).

וזה בחינת מה שאמרו רז"ל (ברכות מג.) כל ההולך בקומה זקופה כאילו דוחק רגלי השכינה וכו', כי הגאווה הוא עבודה זרה ממש. ועיקר ההבדל שבין ישראל לעמים הוא בענין זה, כמו שכתוב כי לא מרובכם וכו' כי אתם המעט, ודרשו רז"ל (חולין פט.) שאתם ממעטין עצמיכם, ומשה עליו השלום רבן של כל ישראל נאמר בו עניו מאוד. ועל כן עיקר התגברות הקליפות והחיצונים הוא בבחינת גאווה ואחיזתם ברגלין. פרפראות לחכמה.

צט. ליקוטי תפלות.

שאחיזתה בהידין והרגלין, ונתעלין על ידי הריקודין, ונמתקין על ידי זה גם כן הדינים.

ובאמת הא בהא תליא, כי על ידי שנתקשרין לרוח הקודש של הצדיקי אמת, שואפין וממשיכין לתוך לבו את הרוח הקודש הזה, ונתעורר הלב לשמחה גדולה, עד שבאין על ידי זה לריקודין והמחאת כף, ונתעלין הרגלין והידין, ונתבטל הע"ז שאחיזתה בהם, ונמתקין על ידי זה הדינים. מי הנחל.

צח. על ידי הצדיק וכו' נתבטל הגאווה כמו שכתוב אל תבואני רגל גאווה. היינו כי עיקר אחיזת הקליפות שהם הגאווה והעבודה זרה הוא בבחינת רגלי

המנשבת ברגלים היא מעלה אותם מנפילתם^ק, על ידי זה וְנִתְבַּטַּל
הַגָּאוּה, הִינּוּ הָעֲבוּדָה זָרָה, עַל יְדֵי זֶה נִמְתְּקִין הַדִּינִים, פִּי
אמרו חז"ל (ספרי ראה) פֶּל זְמַן שֵׁישׁ עֲבוּדָה זָרָה בְּעוֹלָם, נמשך
מזה חֲרוֹן אַף^{קא} של השי"ת בְּעוֹלָם^{קב}, וְכִשְׁנִתְעַבֵּר [-וכשעובר ומתבטל]
הָעֲבוּדָה זָרָה מֵהָעוֹלָם, אִזִּי נִתְעַבֵּר [-עובר ומתבטל] הַחֲרוֹן אַף^{קג},

— ❧ ציונים והערות ❧ —

הנ"ל], שיונקים ונאחזים אז בשכינתו
ומדותיו יתברך, וכענין גזירת המן
המובא בפנים, שהיתה למטה ולמעלה
חס ושלוש [שמחמת העבודה זרה, יש
להם כח ח"ו להיאחז במדת השכינה,
ולכן גזירת המן היתה גם למעלה
כידוע, על ידי המן שהוא העובדה זרה,
שנאחזו אז בשכינה הק' עד שרצו
לגרום גזירת כליה ר"ל].

ולא כן בהמתקתה והעלאתה של
השכינה, על ידי הרוח שבלב, שאז
תתהפך כרצונה, על נפשותיה לרחם,
ועל אויביה לכלות, כנודע. ע"פ ביאור
הליקוטים (אות כז).

קג. כל זמן שיש עבודה זרה בעולם,
חרון אף בעולם. והמתקת החרון אף הוא
על ידי שנמשך הרוח שבלב, שהוא בחינת
רחמים גדולים מאוד רחמים גנוזים
ביותר, שאין בהם שום אחיזת דין וקטרוג
כלל, שהם נמשכים על ידי הרוח שבלב
(עפ"י ליקוטי תפילות).

ק. פרפראות לחכמה.

קא. כל זמן שיש עבודה זרה בעולם,
חרון אף בעולם. כי עיקר התגברות
הקליפות והחיצונים הוא בבחינת גאווה
ואחיזתם ברגלין, ועיקר יניקתם הוא
מהשתלשלות הדינים שבבחינת רגלין
כידוע, ועל כן כל זמן שיש עבודה זרה
בעולם חרון אף בעולם, עיקר התגברות
הקליפות והחיצונים הוא בבחינת גאווה
ואחיזתם ברגלין, ועיקר יניקתם הוא
מהשתלשלות הדינים שבבחינת רגלין
כידוע, ועל כן כל זמן שיש עבודה זרה
בעולם חרון אף בעולם. ועל כן
כשנתבטל הגאווה שזה בחינת לבו נשא
את רגליו נשא דייקא, שנתעלו הרגלין
מבחינת אחיזת הקליפות אז נמתקין
הדינים ונמשכין חסדים. פרפראות לחכמה.

קב. כל זמן שיש עבודה זרה בעולם,
חרון אף בעולם. נראה מבואר, שכל
זה הוא מיניקת ואחיזת האויבים
והשונאים של ישראל [שהם העכו"ם

וּנְמָשְׁכִין חֲסָדִים, וְאֵז הַרְגְּלִין הֵם בְּבַחֲיַנַת הַנְּאִמֵר בַּפְּסוּק (שְׁמוּאֵל א' ב, ט) 'רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמְרוּ', הֵינּוּ שֶׁהַרְגָלִים נִהְפְּכִים לֵהוּיֹת בְּבַחֲיַנַת חֲסָדִים, הֵינּוּ בְּבַחֲיַנַת הַנְּאִמֵר בַּפְּסוּק (ישעיה נה, ג) 'חֲסִידֵי דָוִד יִדְּבָרוּ הַנְּאִמָּנִים'^{קפ}, שֶׁלֹּכֵן נִקְטַ הַפְּסוּק 'הַנְּאִמָּנִים' דִּיקָא, פִּי נִתְּבַטְּלוּ הַמִּינּוֹת וְהַכְּפִירוֹת, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשְׁכוּ חֲסָדִים, וְלִכֵּן הֵם נִקְרָאִים חֲסָדִים נְאִמָּנִים, כִּי הֵם נִמְשְׁכוּ עַל יְדֵי הָאֲמוּנָה.

וְגַם זֶה בְּבַחֲיַנַת הַמְּחַאֲת פָּה, פִּי עַל יְדֵי הָאֲרַת הָרוּחַ שְׁבֵלֵב נִתְּגַלָּה וְיוֹצֵאת מִהָעֵלְמָה הָאֲרַת הַיְדִים^{קפ}, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (שִׁיר הַשִּׁירִים ה, ב)

— ציונים והערות —

הַתְּגַבְרוֹת הַקְּלִיפּוֹת, נִתְּעַלֵּם בַּחֲיַנַת הָאֲרַת הַיְדִים גַּם כֵּן, מִחֲמַת שְׁעִיקֵר יִנִּיקְתֵּם מִהַדִּינִים שֶׁנִּמְשְׁכִין מִבַּחֲיַנַת גְּבוּרָה, בַּחֲיַנַת יָד שְׁמַאֵל, עַל כֵּן גַּם הַתִּיקוֹן הַנַּעֲשֵׂה בָהֶם עַל יְדֵי הָרוּחַ הוּא בְּבַחֲיַנַת מִחַאֲת כְּפִים שֶׁנִּתְּחַבְּרִין הַיְדִים, וְנִכְלַל שְׁמַאֵל בִּימִין וְנִמְתְּקִין הַדִּינִים.

וְזֶה בַּחֲיַנַת וִיְהִי יְדֵיו אֲמוּנָה, עֵינַי בְּזוּהָר שֶׁמִּדְּקֵדֵק הוּא לִיָּה לְמִימֵר וִיְהִיו יְדֵיו אֲמוּנָה אֵלֶּא בְּגִין דְּתִלִּיא כּוֹלֵא בִּימִינָא כְּתִיב וִיְהִי וְכוּ', וְכְתִיב יִמִּינְךָ ה' נֹאדְרֵי בְּכַח יִמִּינְךָ ה' תִּרְעֵץ אוֹיֵב וְכוּ' מִכוּוֹן לְדַבְּרֵינוּ הַנ"ל. פִּרְפְּרָאוֹת לַחֲכָמָה.

וּמִמִּילָא מוּבֵן כִּי בַתְּחִלָּה נִתְּגַלָּה הָאֲרַת הַיְדִים שׁוּה בַחֲיַ מִחַאֲת כְּפִים, מֵאַחַר שֶׁאֵין שֵׁם אַחִיזָה לְהַסְט"א כֹּל כֵּךְ, וְגַם כִּי הֵם סְמוּכִין בִּיּוֹתֵר לְהָרוּחַ שְׁבֵלֵב,

וְע"ע בְּזוּהָר נִשָּׂא (אִידְרָא רְבָא) קַל; וּבְמִבּוּא שְׁעִירִים (שְׁעַר ג ח"ב פ"ו).

קד. חֲסִידֵי דָוִד. שֶׁהוּא בַּחֲיַנַת הַמְּלֹכּוֹת וְהַלְּבָנָה הַנּוֹכַח לְקַמּוֹן.

קה. חֲסִידֵי דָוִד הַנְּאִמָּנִים. וִידוּעַ שְׁחֲסִידֵי דָוִד הַנְּאִמָּנִים מִרְמִזִּין לְרַגְלֵי הַקְּדוּשָׁה בַּחֲיַנַת נִצַּח וְהוּד כְּמִבּוּאֵר בְּזוּהָר בְּכִמָּה מִקּוּמוֹת. פִּרְפְּרָאוֹת לַחֲכָמָה (ד"ה עַל יְדֵי הַצִּדִּיק).

קו. וְגַם זֶה בַּחֲיַנַת הַמִּחַאֲת כָּף, כִּי עַל יְדֵי הָרוּחַ נִתְּגַלָּה הָאֲרַת הַיְדִים. הֵינּוּ כִּי הַרְגְּלִין הֵם סְמוּכִים כְּבִיכּוֹל אֵל הַחִיצוֹנִים וְיִנִּיקְתֵּם מֵהֶם, עַל כֵּן הַתִּיקוֹן הוּא בְּבַחֲיַנַת רִיקוּדִין בַּחֲיַנַת הָעֵלְאֵת הַרְגְּלִין, אֲבָל בְּבַחֲיַנַת הַיְדִים אֵין לְהַקְּלִיפּוֹת אַחִיזָה בָהֶם כֹּל כֵּךְ, כִּי הֵם רַחוּקִים מֵהֶם, וְקֵאָף עַל פִּי כֵן כְּשִׁישׁ

'קול דודי' ד'ד'ק'ק^ק, 'ד'ד'ק'ק' זה ב'ח'ינת רוח שבלב פ'מוכ'א ב'ת'קו'נ'ים^ק (תיקון כה, ע:), 'ו'ס'מ'י'ד ל'ה [-ובסמוך אליו כתוב] (שם פסוק ד) 'ד'ד'י ש'לח י'דו מ'ן י' החור'^ק זה ב'ח'ינת ה'ת'ג'לו'ת ה'א'רת ה'י'ד'ים, שעל ידי הרוח שבלב המובא בפסוק 'קול דודי ד'ד'ק', על ידו מתגלית הארת הידים הנזכר בפסוק הסמוך 'ד'ד'י ש'לח י'דו מ'ן החור', והארת הידים ה'י'נו ב'ח'ינת ה'מ'ח'את פ'ה, ו'אז נ'ת'ב'ט'ל ה'ע'בו'דה ז'רה, ה'י'נו ה'פ'פ'ירו'ת, ו'זה ב'ח'ינת הנאמר בפסוק (שמות יז, יב) 'ו'י'הי י'דיו י'ב'ב א'מו'נה'^ק, שהידיים נהפכים להיות בבחינת האמונה, על ידי התגלות הארת הרוח שבלב.

❖ ציונים והערות ❖

וכנראה בחוש שבשעת שמחה שנתעורר הרוח החיוני שבלב, אזי בנקל וקרוב יותר שימחה האדם בכפים מחמת שמחה ממה שיתעורר גם לריקודין ברגלין ממש. ירה האיתנים.

קז. ז"ל: א'ני י'ש'נה ו'ל'ב'י ע'ר ק'ול ד'ד'י ד'ד'ק פ'ת'ח'י-ל'י א'ח'ת'י ר'ע'ת'י י'נ'ת'י ת'מ'ת'י ש'ר'א'ש'י נ'מ'ל'א-ט'ל ק'ו'צ'ו'ת'י ר'ס'י'ס'י ל'י'ל'ה.

קח. קול דודי ד'ד'ק. והארת נקראים על שם דודי, כי הארת הידים הם שייכים ביותר להארת הצדיק, שנחשב כדוד שזה בעלה של כנסת ישראל, שנחשבת כנגדו להארת הרגלין וכמו ענין מרדכי ואסתר לקמן [עיי"ש מה שנתבאר שם].
ע"פ ביאור הליקוטים (אות מ).

קט. ז"ל: וכד ייתי רוחא לגבי לבא דתמן

נפשא, אתמר ביה, קול דודי ד'ד'ק דפיק לתרעא דלכא שית דפיקין לאשתמודע דאיהו ו' דייתי לגבי ה' דאיהי נפש. קי. ז"ל: ד'ד'י ש'לח י'דו מ'ן-ה'ח'ר ו'מ'ע'י ה'מו ע'ל'יו.

קיא. דודי שלח ידו מן החור. שזה הפסוק קאי על ביטול העבודה זרה. עיין שם בפירש"י, כי ישראל אמרו לא אשוב מן העבודה זרה שבחרתי בה, דודי שלח ידו מן אחור ומעי המו עליו - בא חזקיה ושב אל השם בכל לבו, היינו שביטל כל העבודה זרה. מי הנחל.

קיב. ויהי ידיו אמונה. ותרגומו 'פרישן בצלו' [הובא כמה פעמים בדברי רביה"ק], וי"ל שזה ענין התפילה המובא לעיל, שהיא עולה מבחינת הר לבחינת בית.

נמצא, שעל ידי הצדיק הינו בחינת רוח שבלב נתגלה הארת הידים והרגלים, הינו בחינת רקודין והמחאת פה, ועל ידי זה ק"י ונתבטל הגאווה והכפירות, ונתרבה האמונה ק"י, ואז נתקיים מה שנאמר לשון אמונה ברגלים (תהלים כו, יב) 'רגלי עמדה במישור' ק"י שהוא בחינת אמונה, פי המינות היא בחינת נטיו רגלי', שהרגלים נוטות ואינם עומדות ביושר, כמו שפתוב (שם עג, ב) 'כמעט נטיו רגלי' ק"י, שנאמר שם על שהשיאו לבו למינות פמבאר שם ק"י בפסוקים שאומר שם 'כִּי־קִנְאֵתִי בְהוֹלֵלִים שְׁלוֹם רָשָׁעִים

— ❦ ציונים והערות ❦ —

ק"י. ויהי ידיו אמונה. שנאמר על משה רבינו ע"ה [הנוכח לקמן], כשנלחם במלחמת עמלק, שזה כנגד המן הנוכח לקמן שהוא הע"ז. קיד. ליקו"ע.

קטו. ונתרבה האמונה. וי"ל שריבוי הוא לשון התגדלות שנתגדלה האמונה, שהיא התפילה, וי"ל שעל ידי שנשבר הגאווה והכפירות, על ידי זה נתרבה וגדילה האמונה שהיא התפילה, ועל ידי זה היא עלתה לבחינת בית, ועל ידי זה יכולים גם העכו"ם לידע שיש אלוקים שליט ומושל כנ"ל.

קטז. רגלי עמדה במישור. והמשך הפסוק הוא 'במקהלים אברך ה', וי"ל שזה ענין התפילה שהיא האמונה שמתרבה.

ק"י. ויהי ידיו אמונה. שנאמר על משה רבינו ע"ה [הנוכח לקמן], כשנלחם במלחמת עמלק, שזה כנגד המן הנוכח לקמן שהוא הע"ז. קיד. ליקו"ע.

ק"י. ויהי ידיו אמונה. שנאמר על משה רבינו ע"ה [הנוכח לקמן], כשנלחם במלחמת עמלק, שזה כנגד המן הנוכח לקמן שהוא הע"ז. קיד. ליקו"ע.

ק"י. ויהי ידיו אמונה. שנאמר על משה רבינו ע"ה [הנוכח לקמן], כשנלחם במלחמת עמלק, שזה כנגד המן הנוכח לקמן שהוא הע"ז. קיד. ליקו"ע.

אָרְאָה' וגו', אם כן ההיפך מ'נְטִיּוֹ רַגְלֵי' שזה 'רַגְלֵי עֲמֻדָה בְּמִישׁוֹר'¹ הרי זה מוֹרָה עַל אֲמוּנָה, שהאמונה מתרבה וגדילה על ידי בחינת הרגלים. וכן כשמתגלית הארת הידים על ידי המחאת כף, וְאֵז נְתַקְיִים 'וְיִהְיֶה יָדָיו אֲמוּנָה'² קיט, שנתרבה האמונה על ידי הידים.

ובעת התבאר גם מדוע רק על ידי הצדיק ניתן להעלות את התפילה מבחינת הר לבחינת בית, מאחר שעל ירו באה הרוח שהיא מעוררת את קרושת הרגלים והידים, ועל ידי זה נכנע הגאווה והעבודה זרה [וזה עצמו בחינת הרחוקים שבאים ומתקרבים], ועל ידי זה נתגרל מלכות השי"ת ומתרבה האמונה שהיא התפילה, והיא נגדלת מבחינת הר לבחינת בית, ועל ידי זה בעצמו גם אומות העולם מכירים את האמת וחוזרים להאמין בהשי"ת [כמבואר לקמן בכיבור מאמר רבה בר בר חנה].

ובעת יבאר את כל הבחינות הנ"ל, הידים והרגלין והרוח שבלב, איך שהם בקרושת התורה:

ז. וְהַתּוֹרָה הִיא גַם כִּן בְּחִינַת יָדָיו קכ וְרַגְלָיו קכא, פִּי יֵשׁ בְּהַתּוֹרָה

— ❖ ציונים והערות ❖ —

פורים והמן שנמשך מעמלק. ע"פ ביאור הליקוטים (אות כח).

קכ. והתורה היא גם כן בחינת ידין ורגלין. כי התיקון הוא ע"י ורוח אלהים מרחפת על פני המים שזה בחינת הרוח הקודש הנ"ל הגנוז בהתורה שנמשלה למים, רק עיקר הארת הרוח הנ"ל מקבלין על ידי הצדיק שהוא 'איש אשר רוח בו'.

ושופכו אשורי לנטות מאחרי המקום. ע"כ. ובפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) (דברים פר' עקב): 'ואני כמעט נטיו רגלי', כשראיתי שלותם של רשעים כמעט נטיו רגלי מן הדרך, עד שהבנתי כי לא לטובתם הקדוש ברוך הוא נותן להם שכר בעולם הזה.

קיט. ויהי ידיו אמונה. שהתגבר בזה על קליפת עמלק, ולקמן יבואר כל ענין

חלק נגלה וחלק ונסתר. נגלה הוא בחינת ידים, כמו שכתוב 'יודי שלח ידו מן החור', שזו הארת הידים כנ"ל, 'מן החור' הינו כמו שנאמר בלוחות הברית (שמות לב, טז) 'חרות על הלוחות' שהוא מלשון חור^{קכב}, ואם כן הארת הידים הם כנגד הלוחות שהוא בנגלה.

ונסתר הם בחינות רגלין, כמאמר חכמינו ז"ל (סוכה מט:): על הפסוק 'חמוקי ירכיף', ואמרו על זה חז"ל שדברי תורה נמשלו לירך, מה ירך בפתר^{קכג}, אף דברי תורה בסתר [וכו'], ומובן שדברי התורה שהם בסתר, היינו חלק הנסתר, הם נמשלים לרגלים.

— ❦ ציונים והערות ❦ —

ידי שלומדין תורה בנגלה ונסתר לשמה, זוכין להתקרב לצדיקים. והם הכל בחינה אחת. מי הנחל.

קכב. מדרש שכל טוב (פר') בשלח פי"ד ס"ב).

קכג. ז"ל הגמ': תנא דבי רב ענן, מאי דכתיב 'חמוקי ירכיף', למה נמשלו דברי תורה, כירך - לומר לך, מה ירך בסתר - אף דברי תורה בסתר. ע"כ.

ופירש רש"י: מאי דכתיב חמוקי ירכיף וגו' למה נמשלו וכו' - רב ענן דרש לקרא [-חמוקי ירכיף] כמו חלאים - כלוחות, שהיו מאבנים טובות, כמו גנים זקב וְחֲלֵי-כֶתֶם' (משלי כה, יב): מעשה ידי אמן - והלוחות מעשה אלהים (שמות

וזה שדרשו ורוח אלוקים מרחפת דא רוחו של משיח, שנאמר בו 'ונחה עליו רוח ה' וכו', זה בחינת הצדיק הדור הגדול במעלה שהוא בחי' משה משיח כנ"ל. ירח האיתנים.

קכא. והתורה היא גם כן בחינת ידין ורגלין. ומובן מזה כי כל מה שזוכין על ידי התקרבות לצדיקים לבטל הגאווה והעבודה זרה, ולזכות לאמונה שלימה ולבחינת רוח הקודש ולשמחה בהמחאת כף וריקודין, שעל ידי זה נמתקין הדינים וזוכין לחכמה ואריכות ימים [כמב"פ בפרוש הרבב"ח עיל ואפיק הוי איתרוך איחרוכי], כל זה זוכין גם כן על ידי לימוד התורה בנגלה ובנסתר.

וגם על ידי התקרבות לצדיקים זוכין להשגת התורה בנגלה ובנסתר. וגם על

וּכְלָלִיּוֹת הַתּוֹרָה נִקְרָאת לֵב קָבֵד, כִּי הַתּוֹרָה שְׁמַתְחֵלֶת בְּבֵית
 [וּבְרֵאשִׁית] וּמְסִימַת בְּלֶמֶד [לְעֵינֵי כָל יִשְׂרָאֵל], שֶׁהֵם אוֹתוֹת לֵב, שְׁשָׁם
 בִּלְב הָעֲלִיּוֹן, מְשַׁפֵּן הָרוּחַ הַנָּשִׁיב בְּשִׂית פְּרָקִין הַדְּרוּעִין וְשִׂית
 פְּרָקִין הַרְגָלִין, הֵינּוּ בְּנִגְלָה וּבְנִסְתָּר שֶׁבַתּוֹרָה, וְלִכֵּן הַתּוֹרָה נִקְרָאת
 לֵב, מִשּׁוּם שֶׁשֵּׁם יֵשׁ אֶת הָאֵרֶת הָרוּחַ שֶׁנִּמְצָאת בִּלְב.

וְהַתּוֹרָה שֶׁהִיא הָאֵרֶת הַיָּדִים וְהַרְגָלִים, עַל יְדֵה מִתְעוֹרֶרֶת
 וְנִתְגַּרְלֶת הָאֱמוּנָה.

וּבַעֲת יִבְאֵר שֶׁכֵּל זֶה עֵינֵי הַפּוֹרִים [שֶׁאֵז גַּם קִיבְלוּ אֶת הַתּוֹרָה
 מִחֶרֶשׁ], וְעֵינֵי קֶרֶבֶן הָעוֹמֵר שְׁעוֹרִים שִׁשִּׁיךְ לְפּוֹרִים:

ח. וְזֶה בְּחִינַת מְרִדְכִי וְאַסְתָּר, וְהֶמֶן, בְּחִינַת פּוֹרִים קָבֵד, בְּחִינַת
 גּוֹרֵל שֶׁהַפִּיל הֶמֶן, בְּחִינַת עֶמֶר שְׁעוֹרִים קָבֵד.

— ❖ צִיּוּנִים וְהַעֲרוֹת ❖ —

סְגוּלַתָּם הוּא בְּפּוֹרִים, שֶׁאֵז הַמְשַׁכֵּת
 הַנֶּסֶם, וְהָאֵרֶת מְרִדְכִי וְאַסְתָּר שֶׁבָּהֶם.

וּמָה שֶׁלֹּא הַזְכִּיר מִזֶּה בְּפִירוּשׁ, הוּא
 כִּמְסַלְתוֹ הַקְּדוּשָׁה [לְסוּלָל גַּם בְּנִסְתָּר,
 מֵה] שֶׁנִּמְצָא בְּנִגְלָה שֶׁבְּדַבְּרֵי
 הַקְּדוּשִׁים]. וְאוֹלָם, בְּשִׂיחַתוֹ הַקְּדוּשָׁה
 לְמוֹהַרנ"ת ז"ל, שֶׁבַעֲת כְּתִיבְתוֹ
 לְהַמְאֵר הַזֶּה, מְבוֹאֵר זֹאת בְּפִירוּשׁ.
 בִּיאוֹר הַלִּיקוּטִים (אוֹת מִד, וּד"ה בְּחִינַת פּוֹרִים).

קָבוּ. בְּחִינַת עוֹמֵר שְׁעוֹרִים. ר"ל כִּי עַל
 יְדֵי מִצּוֹת סְפִירַת הָעוֹמֵר יִכּוֹלֵין לְזִכּוֹת
 לְכָל הַנִּלְ, וְכֵן עַל יְדֵי שְׁמַחַת פּוֹרִים
 בְּהַמְחַאת כֶּף וְרִיקוּדִין יִכּוֹלֵין לְקַיֵּם

לֵג, (לֵב): חֲמוּקֵי יִרְכִיךְ - הַנִּסְתָּרִים
 כִּירְךְ, שֶׁכְּבוֹד הַתּוֹרָה בְּצַנְעָא, וְלֹא
 לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֵה בְּגוּבָה שֶׁל עֵיר,
 וְלֹא לְשִׁנּוֹת לְתַלְמִידֵי בְּשׁוּק, כְּדָאֵמֵר
 בְּמוֹעֵד קֶטָן (טז).

קָבֵד. וְכִלְיֹת הַתּוֹרָה נִקְרָאת לֵב. כִּי
 עֵיקַר הַתְּגֻלוֹת הַתּוֹרָה בְּבְחִינַת נִגְלָה
 וְנִסְתָּר בְּחִינַת יָדִין וְרַגְלִין נִמְשָׁךְ וְנִתְגַּלָּה
 מִבְּחִינַת בִּינָה לְבֵא כִידוּעַ. פְּרַפְרָאוֹת
 לְחַכְמָה.

קָבֵה. בְּחִינַת פּוֹרִים. מוּבָן מִצִּירוּפֵי
 דְּבַרְיוֹ הַקְּדוּשִׁים עַל אוֹדוֹת הַהַמְחַאת
 כֶּף וְרִיקוּדִין, שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁגַּם בְּכָל
 הַשָּׁנָה נִמְתַּק בְּהֵם הַדִּין, אֲבָל עֵיקַר

וכעת יבאר את כל הבחינות באריכות.

פי המן הוא בחינת העבודת אלילים קכז, פמאמר חכמינו ז"ל שהמן עשה את עצמו עבודת אלילים (מגילה ט.), ובשביל זה הוא הפיל פור הוא הגורל' להרוג את היהודים ושמח שעלה לו הגורל בחודש אדר שזה בחדש שמת בו משה קכח (שם יג:), פי משה הוא מבטל את העבודה זרה, ובשביל זה נקבר מול בית פעור, כדי לבטל העבודה זרה שבפעור קכט, כמו שדרשו רבותינו

— ציונים והערות —

ועיין מדרש רבה נשא (יג, ג) גאות אדם תשפילנו' (משלי כט, כג) זה עמלק וכו', מבואר שעמלק הוא בחינת גאווה כנ"ל. פרפראות לחכמה.

קכח. מגילה יג: הפיל פור הוא הגורל, תנא, כיון שנפל פור בחדש אדר שמח שמחה גדולה, אמר, נפל לי פור בירח שמת בו משה. ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד.

קכט. ובשביל זה נקבר מול בית פעור, כדי לבטל העבודה זרה שבפעור. וכמבואר מדבריו הקדושים, שהסטרא דמותא הוא ענין העכו"ם ועבודה זרה הנ"ל, ושעיקר רצונו וגדולתו יתברך, הוא למצוא ולגלות אותו גם שם, באופן שיתבטלו ויתחככו ויצאו גם עובדיה לעבודתו יתברך.

ולפי זה מבואר יותר ענין הביטול של

מצות ספירת העומר, ועל ידי זה זוכין לקבלת התורה בנגלה ובנסתר.

ועל כן נתנו הקדמונים סימן פל"ג, שביום שחל ל"ג בעומר מתחיל הארה של קדושת התורה כידוע, ועל כן חל ביום זה פורים גם כן, כי הכל הוא בחינה אחת.

וכן כל המצוה של ספירת העומר היא הכנה לקבלת התורה, כי על ידי עומר שעורים שהוא בחינת נגלה ונסתר, זוכין לקבלת התורה. מי הנחל.

קכז. כי המן בחינת עבודה זרה. היינו כמבואר בתיקונים שקליפת המן הוא בחינת אל אחר, וכמובא שעמלק הוא גימטריא אל אחר, שזה בחינת הגאווה של המן. ומרדכי לא ירע ולא ישתחוה, דכתיב (שמות ל"ד) לא תשתחוה לאל אחר.

ז"ל קל (סוטה יד.). פי משה הוא בגימטריא 'חרון אף' קלא, וזה מרמז פי הוא מבטל חרון אף של העבודה זרה, פי הוא קבל את התורה שהיא פחינת שמאיר בהם הארת ידן ורגלין פנ"ל, שעל ידיהם נתבטל העבודת אלילים פנ"ל, ועל פן המן הפיל פור בירח [-בחדש] שמת בו קלב משה קלב, פי חשב פי פבר מת משה המבטל פח העבודת אלילים, ואין עוד מי שיוכל לבטל את פח העבודת אלילים.

❖ ציונים והערות ❖

חוזר ונשקע למקום ששקעו משה רבינו, מתוספת רבי.

קלא. כמובא במגלה עמוקות אופן קלז.

קלב. ועל כן הפיל פור בירח שמת בו משה. שהוא חודש אדר, החודש האחרון שבשנה, שהוא בבחינת הרגלין, שבהם נאחזת ביותר סטרא דמותא.

אבל הצדיק יש בכוחו להפוך ולהעלות את הרגלין לחיי תורתו ואלקותו יתברך, עד שזכו לנס פורים דייקא בחודש של רגלי וסוף השנה. ביאור הליקוטים (אות כט, ד"ה רגליה).

קלג. ועל כן הפיל פור בירח שמת בו משה. כי משה מבטל העבודה זרה כי הוא עניו מאוד כנ"ל. פרפראות לחכמה.

העבודה זרה על ידי משה שהוא מבטל עבודה זרה, בקבורתו מול בית פעור, שבשביל זה לבד נקבר וירד שם במיתתו והסתלקותו בסטרא דמותא הנ"ל, בשביל לשבר את הסטרא דמותא, כי גם זה בעצמו ענין ירידתו שם מול בית פעור [כדי לבטלה כנ"ל]. ע"פ ביאור הליקוטים (אות כא).

קל. ז"ל: וא"ר חמא ברבי חנינא, מפני מה נקבר משה אצל בית פעור, כדי לכפר על מעשה פעור. ע"כ. ופירשו שם בתוס' (ד"ה מפני מה): ומדרש אגדה, בכל שנה ושנה בעת שחטאו ישראל בבנות מואב, באותו פרק בית פעור עולה למעלה כדי לקטרג ולהזכיר עון, וכשהוא רואה קברו של משה חוזר ושוקע, שמשה רבינו שקעו בקרקע עד חוטמו, וכל שעה שעולה,

ולהלן יבאר את ענין הפור.

אָבֵל מְרַדְכֵי וְאֶסְתֵר הָיָה לָהֶם פֶּחַ לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַהֲאָרָה שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה קל" לְבַטֵּל אֶת הָעֲבוּדָת אֱלִילִים שֶׁל הַמָּן קל"ה [שהם עצמם בחינת הארת הידים והרגלים, כמו שיבואר להלן]. וּבְשָׁבִיל זֶה בְּגַלֵּל שֶׁהֵם בִּיטְלוּ אֶת הָעֲבוּדָה זֹרָה, וְהַמְשִׁיכוּ אֶת הָאֲרֵת הַיָּדִים וְהַרְגָלִים, לְכַן בִּימֵיהֶם קָבְלוּ יִשְׂרָאֵל הַתּוֹרָה מִחֻדָּשׁ, כְּמֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל (שבת פח:): עַל הַנֶּאֱמַר בְּמַגִּילַת אֶסְתֵר (פרק ט, כז) 'קִימוֹ וְקָבְלוּ הַיְהוּדִים', וְדָרְשׁוּ חֲז"ל 'קִימוֹ' מֵהַ 'שִׁקְבָלוֹ' כְּבָר, שֶׁהֵם קִימוּ בְּקַבְלָהּ חֻדְשָׁה אֶת הַתּוֹרָה שֶׁקָּבְלוּ כִּבְרָב עֵבֶר, וּמִשׁוֹם שֶׁהַתּוֹרָה הִיא הָאֲרֵת הַיָּדִין וְהַרְגָלִין, שֶׁנִּתְקַנְיָם עַל יְדֵי בִיטוּל הָעֲבוּדָה זֹרָה. וְזֶה נִרְמַז גַּם בְּתִיבוֹת 'קִימוֹ וְקָבְלוֹ', כִּי 'קִימוֹ' זֶה בְּחִינַת רְגָלִין, כִּי הָאָדָם עוֹמֵד וּמִתְקַיֵּם עַל רַגְלָיו קל"ו. 'וְקָבְלוֹ' זֶה בְּחִינַת יָדִין, כִּי הָאָדָם מְקַבֵּל בִּידָיו, וְהוּא [הָאֲרֵת הַיָּדִים וְהַרְגָלִים הֵם] בְּחִינַת הַתּוֹרָה בְּעֶצְמָהּ כְּפִנ"ל, וְלִכְּנֵן בְּתִיבוֹת 'קִימוֹ וְקָבְלוֹ' שֶׁהֵם כִּנְגַד הַיָּדִים וְהַרְגָלִים, בָּהֶם בְּעֶצְמָם נִרְמַז קַבְלַת הַתּוֹרָה מִחֻדָּשׁ, שֶׁהִיא כִּנְגַד הַיָּדִים וְהַרְגָלִים.

— ❦ ציונים והערות ❦ —

שאף על פי שהם בעצמם בבחינת נגלה ונסתר [כדלקמן], אבל כנגד משה רבינו ע"ה, נחשבים שניהם בבחינת הנגלה, והוא בבחינת הנסתר שנטמן ונקבר, והוא חזר והתלבש בהם עד שחזר והשפיע התורה שבנגלה ונסתר. ע"פ ביאור הליקוטים (אות ל, ד"ה רגליה).

קלו. וקיום הוא מלשון עמידה.

קלד. שהיא בבחינת הרוח של הצדיק שמונשב בידיים ורגלים שהם בחי' מרדכי ואסתר.

קלה. אבל מרדכי ואסתר היה להם כח לבטל העבודת אלילים של המן. וזה דייקא על ידי כח משה רבינו ע"ה, שאחר הסתלקותו עלה בעיקר השגת אלקות ותורתו הנסתרה, ומשם הוא השפיע למרדכי ואסתר,

וְזֶה בְּחִינַת מְרַדְכֵי קָלִי וְאַסְתֵּר קָלָה, שהם בחינת הארת הידים והרגלים, כי אמרו חז"ל (חולין קלט:): מְרַדְכֵי הוא מלשון הכתוב (שמות ל, כג) 'מִרְדְּרֹר', ותרגם אונקלוס מירא דכיא, שזה דומה למרדכי, ותיבת 'דְּרֹרִי' קלט היא לְשׁוֹן קמ חרות קמא, וחירות זֶה בְּחִינַת יָדַיִם,

— ❧ ציונים והערות ❧ —

קלז. מרדכי. שנקרא (אסתר ב,ה) איש ימיני, כי הוא זכה לגאווה דקדושה שנקראת בשם ימין על שם ארץ ישראל [כנ"ל סוף אות ד]. ביאור הליקוטים (אות מא). וזה בחינת ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה, כי התחזק עצמו בכח הגאווה דקדושה לבלי להשתחוות לפני המן שעשה עצמו עבודה זרה, וזה היה תיקון למה ששגה שאול קצת בענין זה, שזה בחינת מה שאמר לו שמואל הנביא הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה וכו', ויש בזה להאריך קצת, ומובן ממילא.

וזהו שאמרו רז"ל (מדרש רבה אסתר פרשה ה) שתשובת מרדכי היתה באשר שזקנו נולד בארץ ישראל ולא השתחוה לעשו, וזה מכיוון ממש לענינינו. ועל כן התגרה המן בישראל ורצה לכלותם חס ושלום, כי הגאווה הוא סטרא דמותא, ומי שנכנע ונתבטל לפנייהם הוא גרוע ממת חס ושלום, ומי שאינו רוצה להתבטל כנגדם הם מתגרים בו עד למות חס ושלום. פרפראות לחכמה.

קלז. דרור לשון חירות. עיין לקמן [בענין עמור שעורים] שרביה"ק מביא לזה עוד ראייה מלשון חרות עצמו שזה שייך לענין הלוחות שהם בחינת ידים, עיי"ש.

קמ. עיין תיקוני זוהר תיקון נה, פח: , מה שהתבאר שם על פסוק זה.

קמא. ר"ה ט: .

כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב 'דוּדֵי שְׁלַח יְדוּ מִן הַחֹרֶר' וּלְשׁוֹן חוֹר הוּא גַם מִלְשׁוֹן חִירוֹת קמ"ב, פֶּנ"ל שֶׁבִּפְסוּק הַזֶּה נִזְכְּרָה הָאֵרֶת הַיְדִידִים.

וְאֶסְתֵּר הוּא בְּחִינַת שׁוֹקֵן וְרַגְלִין, כִּי הָרִי עֲצַם הַשֵּׁם אֶסְתֵּר פִּירוּשׁוֹ הוּא שִׁמְסֵתֵר, וְזֶה כְּמוֹ הַרְגְּלִין כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ חז"ל מֶה יִרְךָ בִּפְתָר פֶּנ"ל. וְזֶה גַם עֲצַם לְשׁוֹן פּוֹרִים, שֶׁנִּקְרָא עַל שֵׁם הַפּוֹר הַנ"ל, הֵינּוּ שׁוֹה מִרְמֵז עַל בְּטוּל הָעֲבוּדָת אֱלִילִים קמ"ג, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סג, ג) 'פּוֹרָה דְרַכְתִּי לְבִדִי וּמַעֲמִים אֵין אִישׁ אֲתִי' קמ"ד, שֶׁהַשִּׁי"ת אֹמֵר שֶׁלְעֵתִיד הוּא יִרְמוֹס אֶת הָאוֹיְבִים כְּמוֹ שְׁדוֹרְכִים אֶת הָעֲנָבִים בְּגַת

— ציונים והערות —

וּיִתְמַתְקוּ הַדִּינִין מֵעַל יִשְׂרָאֵל וְאֵז יִתְהַפְּכוּ הַדִּינִין עַל הָעֲכוּ"ם לְהַכְנִיעֵם וּלְבַטְלֵם, וְזֶה שֶׁכָּתוּב פּוֹרָה דְרַכְתִּי דִּיִּיקָא, וְכֵן (שם) וְאִדְרַכְסָּם בְּאִפִּי וְאִרְמָסָּם בְּחַמְתִּי, הֵינּוּ עַל יְדֵי בְּחִינַת רַגְלִין.

וְזֶהוּ שֶׁאִמְרוּ רז"ל (מגילה טז.) שֶׁאִמְרַ מִרְדְּכֵי לְהִמָּן, אֲבָל הָעֲכוּ"ם, וְאַתָּה עַל בְּמוֹתֵימוֹ תִּדְרוּךְ דּוּקָא.

וְזֶהוּ סוּד פּוֹרִים עַל שֵׁם הַפּוֹר, כִּי פוֹר הֵמֶן נִהְפֵךְ לְפוֹרִינוּ, הֵינּוּ מֶה שֶׁהוּא רָצָה לֵינֵק מִהַדִּינִים שֶׁהֵם בְּחִינַת פּוֹר, וְלִהְתַּגְּבֵר בְּזֶה עַל יִשְׂרָאֵל וּלְבַסּוֹף נִהְפְּכוּ הַדִּינִים עֲלָיו, עַד שֶׁנִּבְטְלָה הָעֲבוּדָה זֶרָה שֶׁל הֵמֶן בְּבְחִינַת פּוֹרָה דְרַכְתִּי וְכו'. פֶּרֶפְרָאוֹת לְחַכְמָה.

קמ"ד. תִּרְגוּם יוֹנָתָן שֵׁם: הָא קְבִיעוּט דְּמִתְבְּעִיט בְּמַעְצָרָא בְּן יִסְגֵי קְטוּל

קמ"ב. דְּרוֹר לְשׁוֹן חִירוֹת זֶה בְּחִינַת יְדִידִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב 'דוּדֵי שְׁלַח יְדוּ מִן הַחֹרֶר'. כִּי חוֹר הוּא לְשׁוֹן חִירוֹת, כְּמוֹ חוֹרֵי הָאֶרֶץ וְכֵן בְּנֵי חוֹרִין, כִּי מַחְמַת שֶׁאֵין לְהַקְלִיפוֹת אַחִיזָה כָּל כֶּךָ בְּהִידִים כנ"ל, עַל כֵּן הֵם בְּחִינַת חִירוֹת, וְגַם כִּי הֵם סְמוּכִים לְהַרוּחַ שֶׁבֵּלֵב שֶׁהוּא בְּחִינַת (פֶּתַח אֱלִיהוּ) בִּינָה לְבַא בְּחִינַת יוֹבֵל שֶׁהוּא חִירוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ויקרא כה) וְקִרְאֵתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ. פֶּרֶפְרָאוֹת לְחַכְמָה (ד"ה מִרְדְּכֵי).

קמ"ג. וְזֶה לְשׁוֹן פּוֹרִים הֵינּוּ בִּיטוּל הָעֲבוּדָה זֶרָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב פּוֹרָה דְרַכְתִּי לְבִדִי. כִּי כִּבְר נִתְבָּאָר שֶׁעִיקַר אַחִיזַת הַקְלִיפוֹת הוּא מִבְּחִינַת הַדִּינִין שֶׁבְּבְחִינַת רַגְלִין, וְעַל כֵּן נִקְרָאֵין פּוֹרָה שֶׁמִּרְמֵז עַל תּוֹקֵף הַדִּינִין, כְּמִבּוֹאָר בְּפָרִי עֵץ חַיִּים בְּכוּוֹנוֹת מוֹצְאֵי שְׁבַת וְעַל כֵּן לְעֵתִיד שִׁיתְקַנּוּ הַרְגְּלִין בְּתִיקוֹן שְׁלֵם כִּידוּעַ,

שהיא נקראת 'פורה' קמ"ה. ומובן מזה שלשון פורים הוא מלשון רגלים שדורכים בהם בגת. והפסוק ממשיך ואומר 'וּמַעֲמִים אֵין אִישׁ אֶתִי', שיבטל את כל העבודת אלילים של העמים קמ"ו, ומכאן שלשון פורים הוא מלשון ביטול עבודת אלילים על ידי קדושת הרגלים.

וזה גם ענין הפור שעשה המן, שהוא רצה להגביר את האחיזה של העבודה זרה ברגלים ר"ל.

ובעת יבאר שעל ידי הארת מרדכי ואסתר היינו הירים והרגלים, על ידיהם גם נתרבה האמונה הק'.

וְעַל יְדֵי הָאֲרֵת מְרַדְכֵי וְאַסְתֵּר, הֵינּוּ בְּחִינַת הַיְדִין וְרַגְלֵין, עַל יְדֵיהֶם נִתְבַטְּלוּ הַכְּפִירוֹת קמ"ז, וְנִתְרַבְּהָ קמ"ח אֲמוּנָה בְּעוֹלָם עַל יְדֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (אסתר ב, ז) עַל מְרַדְכֵי 'וַיְהִי אִמָּן אֶת הַדָּסָה' שְׁזָה מִלְשׁוֹן אֲמוּנָה קמ"ט, וְיָבֵה, בְּאִסְתֵּר, גַּם כְּתוּב (שם פסוק כ) 'כִּפְאֲשֶׁר הִיָּתָה בְּאֲמָנָה אֶתוֹ', כִּי שְׁנֵיהֶם הֵם בְּחִינַת אֲמוּנָה.

— ציונים והערות —

שהרגלים הם מלשון פורים. וע"ע לעיל במה שהתבאר מהפרפראות לחכמה.

קמ"ז. ועל ידי הארת מרדכי ואסתר נתבטלו הכפירות. עיין מדרש רבה (שיר השירים ז, ח): אימתי נעקר יצר עבודה זרה, רבי בניה אומר אלו מרדכי ואסתר וכו' עיי"ש. פרפראות לחכמה.

קמ"ח. עיין לעיל [סוף אות ו] מה שכתבנו על ענין ריבוי האמונה.

קמ"ט. ע"ע לקמן סי' קנה.

בְּמִשְׁרֵיט עֲמֻמָּא וְלֹא יְהִי לְהוֹן תְּקוּף קְדָמִי [כמו הביעוט שבועטים בגת, כך יגדל ההרג בקבוצת העמים, ולא יהיה להם חוזק כנגדין]. ע"כ.

וברש"י (שם): ומעמים אין איש אתי - מתייצב לפני להלחם.

קמ"ה. מצודת ציון שם.

קמ"ו. פירשנו לפי פשוטו, שכן משמע לכאורה כוונתו הק' ממה שהביא גם את החלק השני של הפסוק, ולא הסתפק ברישא של הפסוק שמשם לבד מוכח

וְזֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַמִּשְׁכַּת הָרוּחַ שְׁבֵלֵב פְּנֵי"ל, וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶׁאָמְרוּ חַז"ל (מגלה ז:): אֶסְתֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִאֲמָרָה, הִינּוּ בְּחִינַת מַה שֶׁהוּבָא לְעִיל ש'לְבוּ [שְׁזֵה הַרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ שְׁבֵלֵב כְּנִ"ל] נִשְׂא אֶת רַגְלָיו [שְׁזֵה אֶסְתֵּר שֶׁהִיא בְּחִינַת רַגְלִין], שֶׁהַרוּחַ שְׁבֵלֵב מֵאִירָה וּמְרִימָה אֶת הַרְגָלִים, וְחַז"ל נִקְטוּ בְּדוּקָא אֶת הַרְגָלִים וְלֹא אֶת הַיָּדִים, וְכֵן חַז"ל נִקְטוּ שֶׁאֶסְתֵּר נִאֲמָרָה בְּרוּחַ הַקּוֹדֵשׁ, שֶׁהִיא בְּבְחִינַת הַרְגְלִין, פִּי עֶקֶר הָעֶפְרוֹ"ם נֶאֱחָז וְתִלּוּי בָּהּ^{קנא}, בְּאֶסְתֵּר, מִחֲמַת שֶׁהִיא בְּחִינַת רַגְלִין, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (מְשַׁלֵּי ה, ה) 'רַגְלֶיהָ יוֹרְדוֹת מְוֹת', שֶׁרַגְלֵי הַקְּדוּשָׁה יוֹרְדִים וּמִשְׁתַּלְשָׁלִים לְמִקּוֹם הַמּוֹת^{קנב}, וְעַל פֶּן מִחֲמַת שֶׁהֵם נֶאֱחָזִים בְּעִיקֵר בָּהּ, לִכֵּן גַּם עֶקֶר תִּקּוּן הָעֲבוֹדָת אֱלִילִים עַל יָדָהּ, וְעַל פֶּן דִּיקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִאֲמָרָה, אִף שֶׁפְּאֲמַת תִּקּוּן הָעֲבוֹדָת אֱלִילִים הוּא גַּם פֶּן עַל יְדֵי מְרַדְכֵי פְנֵי"ל, רַק מִחֲמַת שֶׁעֶקֶר הָעֲבוֹדָת אֱלִילִים תִּלּוּיָהּ בָּהּ, וְעַל פֶּן עַל יָדָהּ עֶקֶר הַתִּקּוּן^{קנב}, וְעַל פֶּן נִקְרָאת

— ציונים והערות —

ומחמת זה נמצא כמו כן גם להיפוך שהיא האמונה שבה תלוי כל יחודו ואחדותו יתברך. ביאור הליקוטים (אות יא).

ולכן היא נקראת בשם אסתר שזה זה ענין הסתרתה וירידתה לבית המלכות דסטרא אחרא, אשר אחר הדברים האלה גברה על ידי זה בעצמו כח המן והעבודה זרה בכפלי כפלים, עד אשר רצה לכלות אותם לגמרי חס ושלום. וגם בה לבד תלוי ועומד כל הרפואה וההצלה והתיקון כמובא בפנים. שם (אות יד).

קנ. כי עיקר העכו"ם תלוי בה. וזה סוד לקיחת אסתר לבית אחשוורוש ולקיחת שרה לבית אבימלך [הנ"ל], כי אסתר ושרה הם מבחינה אחת, כמאמר רז"ל תבוא אסתר בת בתה של שרה וכו' ועיין בכוונת פורים. פרפראות לחכמה.

קנא. פרדס רמונים שער כא פ"י.
קנב. ועל כן על ידה עיקר התיקון. כי היא סוד השכינה שמצידה כל אחיזת העבודות זרות והאמצעי ר"ל.

הַמְגֵלָה עַל שֵׁם אֶסְתֵּר, וְהִינוּ דְּדִיקָא אֶסְתֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ
 נְאֻמָּרָה, כִּי הָרוּחַ הוּא פְּלֵב, וְעַל יָדוֹ נִתְגַּלָּה הָאֶרֶת הַיְדִים
 וְהַרְגָּלִים, רַק הָעֵקֶר תְּלוּיָה בְּרַגְלִים ^{קנ"ג} בְּחִינַת אֶסְתֵּר.

וכמבואר לעיל בתחילת התורה, שעיקר גדולתו של הקב"ה
 אינה אלא על ידי שהעב"ם יבואו ויכירו גדולתו, וכמו כן
 כל הרחוקים, ולכן רווקא על ידי הרגלין שבהם נאחזת
 הסט"א ביותר, רווקא על ידיהם הוא עיקר הביטול של
 העבודה זרה, כי על ידיהם נתגלה עיקר גדולתו של הקב"ה.

כעת יבאר את ענין העומר שעורים שהוא בחינת מרדכי
 ואסתר נגלה ונסתר שבתורה:

וְזֶה בְּחִינּוֹת עֹמֵר שְׁעוּרִים, כִּי תִיבַת 'עֹמֵר' זֶה בְּחִינַת מְרַדְכִי,
 כִּי תִיבַת עֹמֵר יֵשׁ בָּהּ אֶת הַתִּיבּוֹת עֵינַן מֵר, וְתִיבַת מֵר מַרְמֶזֶת עַל
 הַפְּסוּק 'מֵר דְּרֹר', ו'דְּרֹר' הוּא לְשׁוֹן חֲרוּת, הִינוּ בְּחִינַת הַנְּאֻמָּר
 בְּלוּחֹת הַבְּרִית 'חֲרוּת עַל הַלְּחַת' ^{קנ"ד} [כִּי כְּמוֹ שֶׁאֶמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
 ז"ל ^{קנ"ה} (עירובין נד): עַל הַפְּסוּק הַזֶּה אֵל תִּקְרִי חֲרוּת אֶלָּא חֲרוּת

— ❖ ציונים והערות ❖ —

[שבגמר התיקון תתהפך לעטרת בעלה,
 כנודע]: ביאור הליקוטים (אות ט).

קנ"ד. עיין תיקוני זוהר (תיקון נה,
 פח:): חרות על הלחת מאי חרות דא
 ה' דאתמר בה וקראתם דרור בארץ
 דרור איהי חרות.

קנ"ה. הוספת מוהר"ן.

קנ"ו. אבות פ"ו מ"ב: ואומר 'והלוחות
 מעשה אלהים המה, והמכתב מכתב

קנ"ג. רק העיקר תלויה ברגלים. וכמו
 כן יש לבאר, שגם התקרבות הנפשות
 להצדיק, הוא בסוד היחוד הנ"ל
 [וכמבואר מזה במקום אחר]. כי אף
 על פי, שכולם נחשבים כנגדו כרחוקים
 ונסתרים בסטרא דמותא הנ"ל. אבל
 ברוחו הדופק ונושב בהם להעלותם,
 ולהפוך גם קלקוליהם לתיקונים,
 ממילא מבואר, שיהיו על ידי זה
 בבחינת אסתר, וסוד האשה הנ"ל,

[שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה], ואם כן 'מָר דְרוּר' שהוא מלשון חירות הוא ענין הלוחות] **שְהוּא** [שהלוחות הם] **בְחִינַת הַתּוֹרָה בְּנִגְלָה**. ותיבת **עֵין** גם מרמזת על התורה שבנגלה **שְהוּא בְחִינַת שְרוּאִים** בכירור ובגלוי, כמו שכתוב **'עֵין בְּעֵין'**.

ותיבת **'שְעוּרִים'** זֶה מרמז על **בְחִינַת הַמוּבָא** לעיל **אֶסְתֵר בְּרוּחַ הַקִּדּוּשׁ**, כי **שְעוּרִים** זה מלשון רוח, **כְּמוֹ שְפָתוֹב** (דברים לב, ב) **'כְּשִׁעִירִים עָלַי דָּשָׂא' שְהוּא** [-'שְעִירִים' הוא] **לְשׁוֹן רוּחַ ק"י**, ואסתר שהיא נאמרה ברוח הקודש, היא שייכת ל**שְעוּרִים** שהם גם מלשון רוח, ורוח הקודש מאירה בעיקר באסתר [כמבואר לעיל].

וּבְשָבִיל זֶה כְּשָׂבָא הָמֵן לְמַרְדְּכַי להרכיבו על הסוס, **מְצָאוּ עוֹסֵק בְּעֹמֵר שְעוּרִים**, **אָמַר לָהֶם הַמֶּן**, **עֹמֵר שְעוּרִים דִּיכּוּ אֶתִי וְנִצַּח אוֹתוֹ וְאֶת בְּנָיו** [-בא העומר שעורים שלכם וניצח אותי ואת בני] **כְּמִבְאָר**

— ❦ ציונים והערות ❦ —

שנה, וקראתם דרוור בארץ, מהכא נפקא חירו לכלא, ובגין דנפקא מניה חירו, אורייתא דנפקת מניה אקרי חירו, ועל דא כתיב חרות על הלוחת, אל תקרי חרות אלא חירות, ודא אורייתא דאתקרי חירות, דהא מה דאפיק יומא דא עלאה אקרי חירו, ואיהו חירו דכלא, והאי יומא איהו חירו עלאה, בגין דאית חירו תתאה וחירו עלאה, ה"א עלאה ה"א תתאה, חירו עלאה, חירו תתאה, שמטה ויובל כחדא אינון.

קנז. רש"י שם.

אלהים הוא חרות על הלוחות, אל תקרא חרות אלא חירות, שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה. ע"כ. ובעירובין נד.: ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב 'חרות על הלחת' - אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה מישראל. רב אחא בר יעקב אמר: אין כל אומה ולשון שולטת בהן, שנאמר חרות אל תיקרי חרות אלא חירות. ע"כ.

וע"ע בזוהר תצוה (דף קפג.): תא חזי מה כתיב וקדשתם את שנת החמשים

בְּמִדְרָשׁ (אסתר רבה פרשה י, מגילה טז,) כִּי עַל יְדֵי עֲמֹר שְׁעוּרִים
שֶׁהוּא בְּחִינַת יְדִין וְרַגְלִין כְּשֵׁמַאִיר בְּהֵם הָרוּחַ שְׂבֻלָב, שֶׁהֵם בְּחִינַת
הַמְחָצֵת כַּף וְרַקוּדִין, עַל יְדֵי זֶה נִתְבַטֵּל הָעֲבוּדָת אֱלִילִים שֶׁהוּא
בְּחִינַת הָמֵן שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּאוּת כַּנ"ל.

וּבְשִׁבִיל זֶה צָוָה הָמֵן לַעֲשׂוֹת עֵץ גְּבוּהַ חֲמֻשִׁים אָמָה, כִּי רָצָה
לְבַטֵּל אֶת הַפֶּחַ שֶׁל חֲמֻשִׁים יוֹם שֶׁל סְפִירַת הָעֲמֹר^{קט"ה}, שֶׁהוּא
הַפֶּחַ שֶׁל מִרְדְּכַי וְאַסְתֵּר.

אבל מרדכי ואסתר התגברו עליו על ידי שהמשיכו את
הארת הרוח שבלב שהיא הארת הצדיק - משה רבינו ע"ה,
להירים והרגלים שהם בחינת מרדכי ואסתר, ועל ידי זה
נמשך עליהם כח החמישים מיום של ספירת העומר והניעו
אותו ודוקא הוא נתלה על עץ חמישים אמה.

ט. וְזֶה פִּירוּשׁ: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה: אָמַר לִי הֵהוּא טִיעָא:
תָּא וְאַחֲוֵי לָךְ בְּלוּעֵי דְקַרְחָא. אֲזִלִּי וְחֲזֵאִי תְרֵי בְּזַעֲי דֵהוּי נְפִיק
מְנִיָּהוּ קְטָרָא. שְׁקַל גְּבָבָא דְעַמְרָא וּמְשִׁיָּה בְּמִיָּא. וְאַנְחָה בְּרִישָׁה
דְרַמְחָה וְעִילָה הָתָם, וְכִי אֶפִיק, הוּי אַחַרְךָ אַחֲרוּכִי. אָמַר לִי:
אַצִּית, מָה שְׁמַעִית, וְשְׁמַעַת דֵּהוּי אֶמְרִין: מִשָּׁה אָמַת וְתוֹרְתוּ

— ❖ ציונים והערות ❖ —

קנח. חמישים יום של ספירת העומר. עיקר התיקון תלוי בה כמובא לעיל, כי
שבסופם מקבלים את התורה והלווחות, היא היא סוד השכינה המובא בפנים,
בנגלה ונסתר כמבואר, שהם בחינת שהיא התפלה, והיא תורה שבנסתר
העומר שעורים והספירה. ע"פ ביאור [כמובא מזה גם במקום אחר], וזאת הנון,
מצורפת בהג' אבות, לנ'ג' ולשיר, ברוח דנשיב בידים ורגלין המובא לעיל. שם.
הליקוטים (אות מג). וגם הנון יום, הם כח מרדכי ואסתר [אשר

אָמַת וְהֵן בְּדַאִין. אָמַר לִי: כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹמָא מְהֵדְרָא לְהוּ גֵיהֶנּוּם לְהֵכָא כְּבָשָׁר בְּקַלְחַת, וְאָמְרֵי הָכִי: מִשָּׁה וְתוֹרְתוֹ אָמַת וְהֵן בְּדַאִין.

רְשָׁפִ"ם: בְּזַעֲי - בְּקַעֲיִם דְּכִתְיִב: וְתַבְקַע הָאֲדָמָה וְגו'. קִטְרָא עֲשָׂן. שְׁקַל גְּבָבָא דְעֵמְרָא לְקַח גִּזַּת צְמֹר וְשָׂרָאָה בְּמִים. וְאַחֲרָךְ אַחְרוּכֵי הַיָּי גְּבָבֵי. וְאַף עַל פִּי שְׁשָׁרוּ אוֹתָהּ בְּמִים. אֲצִית הַסִּכַּת וְשָׁמַע. וְשָׁמַעַת דְּקֵאֲמְרֵי שְׁהֵרֵי יָרְדוּ חַיִּים שְׂאוּלָה. כָּל תְּלַתִּין יוֹמִין כָּל רֹאשׁ חֹדֶשׁ. בְּקַלְחַת שְׁמַהֲפִכִין אוֹתוֹ כְּדֵי שְׁתַּתְּבַשֵּׁל.

בְּלוּעֵי דְקֶרַח^{קט}, הֵיינוּ כְּדַאִיתָא [-שכתוב] בְּמִדְרָשׁ (כמדובר רבה פרשה יח, ירושלמי סנהדרין פרק חלק) קֶרַח, מִיִּן הָיָה^ס, הֵיינוּ בְּחִינַת הָעֲבוּדָת אֱלִילִים מִינּוֹת.

— ציונים והערות —

ואף על פי שנמצא בזה הרבה אמת, וכמבואר בביאורי הנ"ל וכו', שבאמת נמצא בכל אחד מישראל, בחי' צדיק מושל וכו', ואפילו אם לא יעמדו רגליו במישור ובשלימות האמונה.

אבל כל זה לא נאמר, רק אם על כל פנים עדיין לא מטו ומעדו רגליו לגמרי חס ושלוש במלחמת הגאווה, להתהפך חס ושלוש לחולק את עצמו לגמרי מהצדיק האמיתי, בחינת משה, העולה על כולם, אשר באחדות ענוותו וגאוותו דקדושה, שבמקום גדולתו את ה מוצא ענוותנותו, ועל ידו נתגלה יותר גיאות וגדולת השם יתברך בעצמו, ומבטל

קנט. בלועי דקורח. במאמר זה הנ"ל מבואר שגאווה הוא בחינת המן עמלק, וכן הוא בחינת בלועי דקרח וזה יש לרמז במסורה (שמואל א' טו, יח) א' והחרמת את החטאים את עמלק, ב' את מחתות החטאים האלה בנפשותם וזה כתוב אצל עדת קרח. פרפראות לחכמה.

קס. קרח מין היה. יש לבאר, שכוון בזה גם לפירוש הפשוט. כי הן הן הבעלי גאווה [הנזכרים לעיל], כנגד משה רבינו עליו השלום, ואמרו שאין צריך לילך לצדיקים להתפלל עליהם, כי 'כל העדה כולם קדושים' ונקראים בשם צדיק מושל המובא לעיל אות ד].

וְחִזְאֵי תְרֵי בְזַעֲי דְנַפְיָהּ מְנִיָּהּ קִטְרָא' [-וראייתי שני נקבים שיוצא מהם עשן], הִינּוּ בְּחִינַת הַחֲרוֹן אֶף שְׁגוּרָמִים בְּמִינּוֹת, כְּמֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל כָּל זְמַן שֶׁעֲבוּדַת אֱלִילִים בְּעוֹלָם, חֲרוֹן אֶף בְּעוֹלָם, וְתְרֵי בְזַעֲי זֶה בְּחִינּוֹת תְּרֵי נְקֻבֵי הָאֶף הַעֲלִיּוֹן כְּבִיכּוֹל, שְׂיִוְצָא מֵהֶם הָעֶשֶׂן כְּמוֹ שֶׁפֶתוּב (תהלים יח, ט) 'עֲלָה עֶשֶׂן בְּאֶפוֹ'.

וְשִׁקִּיל גְּבָבָא דְעֵמְרָא' [-והוא נטל גיזה של צמר], זֶה בְּחִינַת עֵמֶר כְּנ"ל, ש'עמרא' הוא מלשון 'עומר' קסא.

וּמְשִׁיָּהּ בְּמֵיא' [-ורחץ את זה במים], זֶה בְּחִינַת שְׁעוּרִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת הַרוּחַ כְּנ"ל, בְּחִינַת אֶסְתֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהוּא בְּחִינַת רַגְלִין כְּנ"ל, שְׁבָהֶם דִּיִּקָּא מֵאִירָה הַרוּחַ בִּיּוֹתֵר. וּמְבֹאֵר אֶת הַקֶּשֶׁר בֵּין הַמִּים לְבֵין הָרַגְלִים: כִּי הָרַגְלִין הֵם נִקְרָאִים אֶפְיָקֵי מִים קסב, כִּי הֵם בְּחִינַת עֲרֵבֵי קסג נַחַל קסד שְׂגַדְלִים עַל הַמִּים, וְהָרַגְלִים הֵם בְּחִינַת עֲרֵבֵי נַחַל,

— ❖ ציונים והערות ❖ —

ביחד, מה שאין כן בשאר הספירות וכו'. ונקראים אפיקי מי"ם בהיותם שואבים שניהם יחד מימי הנהר העליון מן הבינה ע"י התפארת, כי הוא המשקה אותם יחד בשוה. וכשהם חונים על היסוד, אז נקראים אפיקי מים, כי השפעתם עליו.

קסג. עיין זוהר ח"א (השמטות, רסז): ומאי ערבי נחל, כנגד שוקי האדם שהם שתיים ערבי נחל הם נצח והוד בהיותם יושבים על שפת הנחל (יסוד ושפתים) על כל מים הבאים דרך הנחל. ע"כ.

את האמצעי והעבודה זרה, שבבית פעור המובא לעיל. ע"פ ביאור הליקוטים (ד"ה בלועי דקרח).

קסא. וצ"ב לפי פשוטו, מה ענין העומר לעמרא שהוא לשון צמר. צ"ב. קסב. עיין זוהר אחרי מות סח.: וכל אינון נחלין נגדין ונפקין ומתכנשין בתרי מבועין דאקרון נצח והוד ואלין אקרון אפיקי מים. ע"כ.

ועיין פרס רמונים (שער כג פ"א): אפיקי מים הם נצח והוד. והענין שעל פי הרוב הכנויים שלהם הם שניהם

במאמר חכמינו ז"ל (סוכה נג): רגלוהי דבר נש אנון קסה ערבין קסו

— ❦ ציונים והערות ❦ —

כבר נמעדו אשוריו קצת ונפגמו בחינת הרגלין עד שהכרח ללוות על כן המלוה מתירא להלוות לו, כי מחמת שהלווה הוא בבחינת רגלין כנ"ל ושם היא אחיזתם כנ"ל, על כן יכול להיות להפך, חס ושלום, שלא יתאחזו גם הם, חס ושלום, גם בזה המעות שמשפיע לו ברוח נדיבה ולא יוכל לסלק לו. או שמחמת שהם יתאחזו בו יהיה נפגם אמונתו ויכחש בחברו ולא ירצה לסלק מאחר שהם סמוכים אליו מחמת שהוא בבחינת רגלין, מאחר שהוא עכשו בבחינת מקבל כנ"ל, על כן אינו רוצה להלוות לו כי אם על ידי זה הערב שהוא ערב בעד הלוה שהוא בבחינת רגלין, שלא יהיה נשקע שם המעות, חס ושלום בבחינת רגליה ירדות וכו' רק הוא מחיב להשתדל להעלות המעות משם ולהחזירו לשרשו להמלוה, ועל כן הוא בבחינת רגלין, כי זה עקר הערבות להעלות המעות מבחינת רגלין, דהינו מהלווה שלא יהיה נשקע שם חס ושלום וכו'.

ודוד המלך עליו השלום, שהיה מדתו אמונה בחינת מלכות והשתדל תמיד להעלות בחינת הרגלין בבחינת רגלי עמדה במישור (תהלים כו, יב) וכל

וכ"ה בפרדס רמונים שער כג פט"ז. וע"ע בשער הכוונות דרושי חג הסוכות (דרוש ה): ערבי נחל והם נצח והוד היוצאים מנחל עליון בינה כנודע דעד הוד אתפשטת אימא. ע"כ.

ועיין בפרפראות לחכמה (ד"ה כי הרגלין) שהובא בהערה לקמן.

קסד. כי הרגלין וכו' הם בחינת ערבי נחל. כי הערבי נחל הם כנגד הפושעים שבישראל שאין בהם לא טעם ולא ריח (ויקרא רבה ל, יב), שהם בבחינת הרגלין הנ"ל. ע"פ ביאור הליקוטים (אות לא).

קסה. רגלוהי דבר נש אנון ערבין ליה. וביאור המאמר הוא גם לפי פשוטו, כי הערב הוא בחינת רגלין, כי הוא ערב בעד הלווה ועומד במקום הלווה. ועל כן הערב הוא גם כן בבחינת רגלין כמו הלווה כנ"ל. ועקר הערבות הוא מחמת בחינה זו בחינת רגלין הנ"ל כי זה המלוה שרוצה לגמל חסד עם הלווה ומאיר ברוח הנדיבה שבלבו להלווה ומלוה לו מעותיו כדי להקימו על רגליו כדי שאחר כך יחזיר זה הלווה ויסלק לו, ועל ידי זה יהיה נעשה בחינת תקון הרגלין כנ"ל בחינת לבו נשא את רגליו כנ"ל, אבל מחמת שזה שבא ללוות

להקסו [רגליו של האדם הם נחשבים כעֲרָבִים עבורו], עֲרָבִין זֶה

— ❖ ציונים והערות ❖ —

ולכאורה אינו מובן כי הערבי נחל מרמזין למדריגות הנמוכות שבישראל כמאמר רז"ל, וגם מרמזין לבחינת רגלי הקדושה כנ"ל, ואיך יהיה מרומז בהם סוד הא הראשונה אך על פי הנ"ל מובן ממילא, כי זה בחינת אסתר דייקא ברוח הקודש נאמרה, בחינת לבו נשא את רגליו דייקא, כי אף על פי שהרוח שבלב מאיר גם בהידים, אף על פי כן עיקר התיקון שמאיר גם ברגלין כמבואר בפנים, שעל כן נקראין הרגלין שעורים על שם הרוח שמנשב בהם, ועל כן ערבי נחל דווקא הם כנגד ה"א ראשונה בחינת בינה, שזה בחינת בינה וכו' עד הוד אפשטת.

קסו. בחינת ערבי נחל כמאמר רז"ל רגלוהי דבר נש אנון ערבין ליה. כי ידוע שערבי נחל הם בחינת נצח והוד, בחינת רגלי הקדושה, וכבר נתבאר שעיקר יניקת הקליפות הם בבחינת רגליה יורדות מות, על כן אמרו רז"ל רגלוהי דבר נש אינון ערבין ליה רגלוהי דייקא. פרפראות לחכמה.

קסז. רגלוהי דבר נש אנון ערבין ליה. מבואר שם בגמרא שרגליו של האדם מוליכות אותו למקום שהוא היה צריך להסתלק מהעולם ב"מ.

תפלתו היה תמיד להנצל מסטרא דמותא שהיה סמוך לשם בבחינת כפשע בניי ובין המות (שמואל א' כ, ג) כמו שכתוב (תהלים קיח, יז) לא אמות כי אחיה וכו' וכיוצא בזה וכמובא בספרים (שער הגלגולים הקדמה ז), על כן ביקש דוד (שם קיט, קכב) ערוב עבדך לטוב, כי היה צריך בחינת ערבות להנצל מבחינת סטרא דמותא, מבחינת רגליה ירדות וכו'. ועל כן בקש מה' יתברך ערב עבדך לטוב וכו' כי עקר ערבות הוא בבחינה זו שהוא ערב שלא יהיה נשקע בחינת ההארה הנ"ל דנשיב ברגלין בבחינת רגליה ירדות וכו' וכנ"ל. ועל כן ביקש דוד המלך עליו השלום, שה' יתברך בעצמו, כביכול, יהיה ערב בעדו להצילו משם וכנ"ל. ליקו"ה (הל' ערב הל' ב, ג ח).

והיינו שהערב הוא בבחינת הצדיק בבחינת הארת הרוח הקודש שהיא מאירה דייקא בבחינת הרגלין, ולכן הערב נקרא בבחינת רגלין.

ועיין בפרפראות לחכמה כעין זה, ז"ל: ואגב אורחא מרומז בכאן ישוב למה שמבואר בכתבים, כי הערבי נחל הם בחינת ה"א ראשונה בחינת בינה,

בְּחִינַת מַלְשׁוֹן עַרְבֵי נַחַל, שֶׁהֵם אֲפִיקֵי מַיִם שֶׁהֵם גְּדֻלִים עַל הַמַּיִם.
 וְלִכֵּן 'וְשָׁקִיל גִּבְבָּא דְעַמְרָא וּמְשִׁיָּה בְּמֵיא' הֵינּוּ בְּחִינַת מְרַדְּכֵי
 וְאַסְתֵּר, בְּחִינַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם, בְּחִינַת הַמְּחָאֵת פֶּה וְרַקוּדִין פֶּה"ל.

'וְאַנְחָה בְּרִישָׁה דְרַמְחָא', 'רַמְחָא', דָּא [-יש בו את התיבות] רוּחַ
 מ"ם, שֶׁהוּא 'מְאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ', פִּי הַמ"ם הֵיא כִּנְגַד
 אַרְבַּע רוּחוֹת, שֶׁהֵיא בְּחִינַת רוּחַ הַצְּדִיק דְנֹשֵׁב בְּיַדֵּינָא וְרַגְלֵינָא
 פֶּה"ל, וְרֵאשׁ הָרַמְחָא הוּא הַצְּדִיק, פִּי מְמַנּוּ תוֹצְאוֹת הָרוּחַ,
 כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב 'אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ' פֶּה"ל, וּמִמֶּנּוּ נִמְשַׁכַּת הָרוּחַ
 לְאַרְבַּע הָרוּחוֹת [שֶׁהֵם שְׁנֵי הַיָּדַיִם וְשְׁנֵי הָרַגְלַיִם קס"ח].

'וְאַפְקִינְהוּ, וְאַחֲרָךְ אַחֲרוּכֵי', אַחֲרָךְ הוּא לְשׁוֹן חַיִּים וְאַרְיֵכוֹת
 יָמִים, כְּמֵאֲמַר חֲכָמֵינוּ ז"ל (עִירוּבִין נד:) עַל הַפְּסוּק (מְשַׁלֵּי יב, כז)
 'לֹא יַחֲרֹךְ רַמְיָה צִידוֹ', וּדְרָשׁוּ חו"ל שֶׁלֹּא יַחְיֶה וְלֹא יֶאֱרִיף יָמִים
 [לֹא יַחֲרֹךְ] הַצִּיד הַרְמָא [רַמְיָה צִידוֹ], וְהֵינּוּ 'וְאַיְחֲרָךְ אֵיחֲרוּכֵי'
 הוּא לְשׁוֹן חַיִּים וְאַרְיֵכוֹת יָמִים, כִּי עַל יְדֵי בְּטוּל הַגְּאֻוָּה הֵינּוּ
 הָעֲבוּדָת אֱלִילִים, עַל יְדֵי זֶה הַחֲכָמָה עַל תְּקוּנָהּ פֶּה"ל, שֶׁהִמְתַּגָּא
 חֲכַמְתּוֹ מִסְתַּלְקַת מִמֶּנּוּ [כִּנ"ל], וְעַל יְדֵי שְׁבִירַת הַגְּאֻוָּה זוֹכִים לַחֲכָמָה,
 וְעַל יְדֵי חֲכָמָה יַחְיֶה וְיֶאֱרִיף יָמִים קס"ט, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (קַהֲלַת ז, יב)
 'הַחֲכָמָה תַּחְיֶה בְּעֲלִיָּה' [יְכו"ל].

— ❧ — ציונים והערות — ❧ —

וזה שייך לעניננו, שמבואר כאן קסט. יחיה ויאריך ימים. שהוא שזה
 לסטרא דמותא נאחז ברגלים. ע"פ ביאור לעומת זה, כנגד הסטרא דמותא, שכנגדו
 הליקוטים (אות לב). מתגבר החכמה והשכל שהוא בחינת
 קסת. כן משמע לכאורה ממה שהביא יעקב הנ"ל ועל ידי זה זוכים לחיים
 דווקא את ענין הידין והרגלין. ואריכות ימים. ע"פ ביאור הליקוטים (אות לה).

אָמַר לִי, אֲצִית לְהוֹ [האזין אליהם], וְשָׁמַעַת דְּאֶמְרִין מִשֶּׁה אָמַת
 וְתוֹרַתוֹ אָמַת, דְּהֵינּוּ שְׁהֵן מוֹדִין עַל הָאָמַת, פִּי פִּשְׁמַתְקָרַב אֶת
 עֲצָמוֹ לְצַדִּיקִים פְּדִי לְקַבֵּל מֵהֶם הַרוּחַ פִּנְ"ל, וְעַל יְדֵי זֶה
 נִשְׁפָּר הַגְּאוּה וְהַעֲבוּדַת אֱלִילִים, וְאִז מִפִּירִין אֶפְלוּ אֱלוֹ שְׁהֶם
 מִסְטָרָא דְמוֹתָא אֶת גְּדֻלַּת הַבוּרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ פִּנְ"ל.

וְאָמַר לִי, כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹמִין מְהִדְרָא לְהוֹ גִּיהֶנּוּם לְהֶכָא, וְאֶמְרִי
 הָכִי [- כל שלושים יום הגיהנום מחזירה אותם לכאן, והם אומרים כך]
 מִשֶּׁה וְתוֹרַתוֹ אָמַת קע. וְכַל שְׁלוּשִׁים יוֹם פִּירֵשׁ רַבְּנּוּ שְׁ מוּאֵל שְׁזֵה
 בְּכָל רֵאשׁ חֲדָשׁ, פִּי כָּל דְּבַר יֵשׁ לוֹ שְׁרֵשׁ, וְשְׁרֵשׁ הַתְּשׁוּבָה
 הוּא רֵאשׁ חֲדָשׁ קעא, פִּי בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 הִבִּיאוּ עָלַי כְּפָרָה קעב שְׁמִיעַטְתִּי אֶת הִירַח, וְלִכֵּן מִקְרִיבִים בְּרֵאשׁ חוֹדֵשׁ

— ציונים והערות —

הרגלין שלה [כמובן בהמעשה של החיגר]. וזה בעצמו סוד אסתר [שהיא בחינת לבנה בחינת אסתר כמאמר רבותינו ז"ל (מגילה יג.)] שנלקחה לבית אחשוורוש. ועל כן בראש חודש שאז זמן תיקונה אז נמשך גם כן הארה מכל התיקונים הנ"ל, עד שאפילו אלו שהם מסטרא דמותא מתחרטין ומודין גם כן כמבואר שם.

ועיין בפרי עץ חיים דרוש להר' חיים וויטאל בענין פורים ומדבר מפגימות הלבנה גם כן ותבין. פרפראות לחכמה.

קעב. בראש חודש אמר הקדוש ברוך הוא הביאו עלי כפרה שמיעטתי את

קע. משה אמת. הנוכר בתורה שהוא מכניע את הע"ז. ותורתו אמת. הנוכר בתורה שהוא בחינת ידים ורגלים.

קעא. בראש חודש אמר הקדוש ברוך הוא הביאו עלי כפרה שמיעטתי את הירח. כי עיקר יניקת הקליפות הוא מבחינת מיעוט הירח, על ידי שאמרה אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, שזה היה כמו בחינת גאווה בדקות גדול, ונאמר לה לכי ומעטי את עצמך כי מאן דאיהו רב איהו זעיר (זוהר ח"א קכב:) [ולכן כשהלבנה הגדילה עצמה כביכול, נענשה שתדך ותקטן]. וידוע שהם יונקין מבחינת

שעיר כְּמוֹ שְׁדָרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל קעג, וְזֶה בְּחִינַת תְּשׁוּבָה, שכביכול הקב"ה מבקש כפרה, ועושה תשובה על מיעוט הירח קעד, וְהַתְּשׁוּבָה הַזֹּאת נִשְׁתַּלְשֵׁלָה בְּכָל הַנְּבֻרָאִים, בְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ, שכל הנבראים זוכים לחזור בתשובה בראש חודש, וּבְשִׁבְלִי זֶה גַם קָרַח וַעֲדָתוֹ מְכַרְּחִים לְאִיזָה חֲרָטָה בְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ, אֲבָל הַתְּשׁוּבָה אֵינָה מוֹעִיל לָהֶם, פִּי עֶקֶר הַתְּשׁוּבָה הִיא רַק בְּעוֹלָם הַזֶּה, פִּי מִי שֶׁטָּרַח בְּעָרֵב שֶׁבֶת יֹאכֵל בִּשְׁבֶת, מִי שֶׁלֹּא טָרַח בְּעָרֵב שֶׁבֶת מֵהֵיכָן יֹאכֵל בִּשְׁבֶת [וְכוּ'] (עבודה זרה ג.) וכמו כן מי שלא הכין את עצמו וחזר בתשובה

— ❖ ציונים והערות ❖ —

יהא כפרה על שמיעטתי את הירח. ע"כ. וכ"ה בשבועות ט.

קעד. ראה ליקוטי תנינא סי' א: כי איך היינו מרימין פנינו לבקש כפרה מאתו יתברך, על כן עשה עמנו חסד וקבע יום הדין ראש השנה בראש חודש, שאז כביכול הוא יתברך בעצמו מבקש כפרה, בבחינת 'הביאו עלי כפרה', הנאמר בראש חודש, ועל כן אין לנו בושה ביום הדין לבקש כפרה, מאחר שהוא יתברך בעצמו מבקש אז כפרה, כנ"ל.

גם על ידי שהשם יתברך בעצמו כביכול בא לידי זה שיצטרך לומר: הביאו עלי כפרה הינו שעשה דבר שהצרך להתחרט עליו ולומר הביאו עלי וכו', על כן אין לנו בושה לבוא לפניו בחטאינו לבקש עליהם כפרה

הירח. וממיעוט הירח נמשך שרגליה [של המלכות שהיא כנגד הירח] יורדות מוות, וזו היא הסיבה שעל ידי הרחוקים דייקא נתעלה מלכותו ית' שירדה ונפלה בין הסט"א והעכו"ם [וכמבואר בביאור הליקוטים (אות יג), ומובא בהערה בתחילת התורה].

ועל זה משתדל כביכול השם יתברך בעצמו, להתחרט ולשוב, באופן שמזה בעצמו, ישתלשל החרטה והתשובה בלב כל הנבראים כנ"ל. ע"פ ביאור הליקוטים (אות טז).

קעג. חולין ס: אמר הקדוש ברוך הוא, הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח. והיינו דאמר ר"ש בן לקיש, מה נשתנה שעיר של ראש חודש שנאמר בו לה' - אמר הקדוש ברוך הוא, שעיר זה

בעולם הזה [שנמשל לערב שבת], לא יועיל לו לחזור בתשובה בעולם הבא [שנמשל לשבת], וּנְמַצָּא בְּיָדָיו לֹא נִפְטָרִין - בְּזֶה הַהוֹדָאָה שֶׁהֵן מִתְחַרְטִין וּמוֹדִין - מִדִּין גִּיהֵנוֹם, וְעַל פֶּן מִהֲדָרָא לְהוּ גִיהֵנוֹם לְהָכָא [-הגהינום מחזיר אותם לכאן] פִּי אֵין נִפְטָרִין בְּזֶה, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵין גִּיהֵנוֹם בְּרֵאשׁ חֲדָשׁ כְּמוֹ בְּשָׂרָא יָמִים (זהר תרומה קנ:), וְהַגִּיהֵנוֹם שֶׁל רֵאשׁ חֲדָשׁ הוּא אֵינוֹ אֶלָּא הַחֲרָטָה שֶׁמִּתְחַרְטִים וּמוֹדִים וּמִתְבַּיְשִׁין, זֶה בְּעֶצְמוֹ גִּיהֵנוֹם שְׁלָהֶם, וְזֶהוּ דְדִיק 'מִהֲדָרָא לְהוּ גִיהֵנוֹם לְהָכָא', דִּהֵינוּ מַה שֶּׁמִּהֲדָרָא לְהוּ לְהָכָא, וּמִהֲדָרָא הֵינּוּ שְׁחוֹזְרִים וּמוֹדִים, הוּא בְּעֶצְמוֹ הַגִּיהֵנוֹם שְׁלָהֶם.

י. וְזֶה פִּרוּשׁ 'וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁים לְפָנֶיהֶם', פִּי אֵיתָא בְּמִכְלִילָתָא שְׁדוּרְשִׁים מִתִּיבוֹת 'אֲשֶׁר תִּשִּׁים לְפָנֶיהֶם' שֶׁהָשׁוּוּ אִשָּׁה לְאִישׁ לְכָל דֵּינִים שְׁבַתוֹרָה^{קעז}, שֶׁהָאִשָּׁה שֵׁיכַת גַּם כֵּן בְּכָל הַדֵּינִים שְׁבִין אָדָם לַחֲבִירוֹ, וּבְפִנְיֵימִיּוֹת, הַפִּרוּשׁ הוּא, שְׁלֵכַל דֵּינִים שְׁבַתוֹרָה הֵינּוּ שְׁצָרִיף לְהַמְתִּיקָם, בְּשִׁבִיל זֶה צָרִיף לְהַשְׁוֹת^{קעז}, הֵינּוּ לִיְחָד אֶת קִדְשָׁא בְּרִיף הוּא וְשְׁכִינְתָּהּ שֶׁהוּא בְּחִינַת אִשָּׁה וְאִישׁ^{קעז}, בְּחִינַת מְרַדְכֵי וְאַסְתֵּר.

— ❧ — ציונים והערות — ❧ —

כאור החמה. כי צריך לבטל בחינת מקבל, רק יהיו שניהם שוין, וזה עקר התקון בחינת והיה אור הלבנה כאור החמה. ע"פ ליקו"ה (ה' ערב ה' ב. שעל התורה הזאת).

קעז. עיין לעיל באות ד בהערה שם על ענין המה ואביהם, שנתבאר שם ענין האיש ואשה.

ולהתחרט עליהם, כי גם הוא יתברך עשה דבר שהצרך להתחרט עליו כנ"ל. קעה. דינים שבתורה. שההמתקה נשכת על ידי התורה שהיא בבחינת הידים והרגלים כנ"ל.

קעו. צריך להשוות היינו ליחד. שמנשאין הרגלין למעלה עד שהרגלין שוין להדין בבחינת והיה אור הלבנה

היינו שצריך להעלות את הרגלין ממקום נפילתם לסטרא אחרא, ועל ידי זה הם שווים כביכול לירם, שזה בחינת איש ואשה שהם מרדכי ואסתר.

זה ביאור דברי חז"ל שדרשו מהפסוק הנ"ל, וכעת יבאר את הפסוק בעצמו:

וְזֶה פִּירוּשׁ וְאֵלֶּה, ודרשו חז"ל (בראשית רבה, נח פרשה ל) פֶּל מְקוֹם שְׁנַאֲמַר וְאֵלֶּה בא לומר שעכשיו הוא מוֹסִיף עַל הָרֵאשׁוֹנִים, ולא למעט את הנאמר לפני זה, ומפרש רבינו בפנימיות שזה בְּחִינַת תּוֹסֶפֶת וְרֵבּוּי שֶׁזֶה בְּחִינַת גְּאוּנָה ק"ח שכביכול מוסיף ומרבה את עצמו, שהיא עֲבוּדָה זָרָה, והראיה שתוספת היא בחינת גאווה, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב (דברים ז) 'לֹא מִרְבָּכֶם חֲשַׁק ה'' שִׁפְרוּשׁוֹ גְּאוּנָה (ע"ש

— ❖ ציונים והערות ❖ —

ובביאור הליקוטים (אות כה, כו) ביאר שהתוספת העיקרי הוא התורה שבנסתר [הטובה ונעימה מאד, בתוספות יותר מהתורה שבנגלה], שהיא היא, בגדולתו של היוצר בראשית, שנזכה בה לעתיד, בגמר התיקון, שהיא זה לעומת זה כנגד הגאווה. ובכוחה להעלות מהגאווה בעצמה, למדריגת הקדושה והתורה. וגם הוא כפשוטו שזה הולך על התורה שבנגלה, כי גם בהתורה שבנגלה נמצא מדריגת התוספות הנ"ל מכל הלכה אל חברתה [כענין התוספות של התורה שבנסתר הנ"ל].

קעח. ואלה מוסיף על הראשונים בחינת תוספת וריבוי בחינת גאווה. ופשטות מאמר חז"ל הוא מורה על תוספת של חידושי הלכות, כי ענין זה של מוסיף על הראשונים יש בקדושה, וכן להיפך בסטרא אחרא חס ושלום, כי לא די שלא תיקן המעוות אף גם שהוא מתגאה גם כן כנ"ל, וההיפוך מזה הוא בחינת מוסיף על ענין ראשון דקדושה, היינו שהצדיקים מוסיפין קדושה בכל פעם, וכל מה שמשיגין ביותר הם ענוים ושפלים ביותר, ועל ידי זה מכירין גם העכו"ם את גדולת השם יתברך, שזה גם כן בחינת מוסיף על הראשונים. פרפראות לחכמה.

בפירש"י ובחולין פט), שה' בחר בכם רק בגלל שאינכם מתגאים, היינו שתוספת וריבוי היא מורה על גאוה, וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶׁנִּקְטָו חז"ל מוֹסִיף עַל הָרְאוּשׁוֹנִים, שתיבת הראשונים מרמזת וְשֶׁהוּא בְּחִינַת הַמֶּן עֲמֹלֵק, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב (במדבר כד) 'רְאוּשִׁית גּוֹיִם עֲמֹלֵק' קצט.

וְתִקְוֵנוּ שֶׁל הַגְּאוּהָ הוּא עַל יְדֵי הַמִּשְׁפָּטִים שֶׁזֶה בְּחִינַת קַפ רוח קפא, כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב (ישעיה כח) 'וְלִרוּחַ מִשְׁפָּט קפב [וְכוּ'] לְיוֹשֵׁב עַל-הַמִּשְׁפָּט

— ❦ ציונים והערות ❦ —

ונתת באמונה. ושם עקר המלחמה והברור, כי בכל עניני משא ומתן יש הרבה קדשות נפולות מאד שצריכין לבררם על ידי המשא ומתן, ועקר הברור על ידי אמונה, כמובא בדברי רבנו ז"ל במקום אחר (בסי' רפ) במאמר כי תצא למלחמה. ע"פ ליקו"ה (הל' ערב הל' ב).

קפא. המשפטים בחינת רוח. רצה לומר כי משפטי התורה הם בחינת רוח, כי בהתורה שם משכן הרוח שבידין ורגלין, שהם בחינת נגלה ונסתר כמבואר באות ז. מי הנחל.

קפב. וכל זה נעשה על ידי המשפטים בחינת רוח כמו שכתוב 'ולרוח משפט'. כי שם מדבר מענין הגאווה כמו שכתוב (שם) הוי עטרת גאות שיכורי אפרים וכו' ברגלים תרמסנה וכו' ברגלים דייקא כנ"ל (ומזה תבין קצת גם ענין

ועוד הוסיף לבאר שזה לעומת זה על ידי תוספת בקדושה כד אתי יתרו הנ"ל שגם הוא, מוסיף ונתוסף על נפשות ישראל, על ידי זה נתתקן ונכנע התוספות והריבוי דסט"א.

קצט. עיין פסחים ה. בענין עשוי [שממנו יצא עמלק] שנקרא ראשון.

קפ. המשפטים בחינת רוח. י"ל כי כל עניני הדינים שבמשא ומתן הוא להאיר את האמונה 'כי מחמת שהאמונה היא בבחינת רגלין ושם נאחזים החיצונים בבחינת רגליה ירדות וכו', בבחינת זאת ירושלים בתוך הגוים שמתיה (יחזקאל ה, ה). ירושלים היא בחינת אמונה, הוא תמיד בנייהם, כמובא בדברי רבנו ז"ל בכמה מקומות (סי' לה. רפ ועוד). ובפרט האמונה שבמשא ומתן ששם עקר האמונה, כמו שאמרו (שבת לא). נשאת

ולגבורה משיבי מלחמה קפג שְעָרָה' קפד, כִּי עַל יְדֵי הַרוּחַ נִתְתַקֵּן
הַגָּאוּהַ וְהַעֲבוּדָת אֱלִילִים כַּנֶּל.

אֲשֶׁר תִּשִׂים לְפָנֶיהֶם' קפה, הֵינּוּ הַשּׁוֹף אֲשֶׁר לְאִישׁ לְכָל דֵּינִים
שְׁבִתוֹרָה, הֵינּוּ כְמוֹ שֶׁהַתְּבֵאֵר לְעִיל שְׁזָה בְּחִינַת הַמִּתְקַת הַדֵּינִים,
כִּי כָּל זְמַן שֵׁשׁ עֲבוּדָת אֱלִילִים בְּעוֹלָם אִזִּי יֵשׁ חֲרוֹן אַף וְדֵינִים
בְּעוֹלָם, וְעַל יְדֵי הַרוּחַ הַנֶּל נִתְיַחַד קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׁכִינְתָּה
וְנִמְתַקֵּין הַדֵּינִים וְנִסְתַּלַּק חֲרוֹן אַף מִן הָעוֹלָם.

וְהִגָּה, כָּלֵל הַדְּבָרִים אֵלּוֹ הֵם, שְׁעַל יְדֵי הַצְּדִיק שֶׁהוּא בְּחִינַת

— ציונים והערות —

קפג. ועיין מגילה טו,; סנהדרין קיא.:
קפד. פירש רש"י: ולרוח משפט -
יהיה הקדוש ברוך הוא להורות משפט:
ליושב על המשפט ולגבורה - יהיה
לאותן שהם משיבי מלחמה מלחמתה
של תורה.

קפה. אשר תשים לפניהם. ופשוטו
הוא שהולך על משה רבינו ע"ה,
שצריך ללמד אותם את המשפטים.
כי כשמשה רבינו בחינת הצדיק האמת
מאיר בחינת הרוח שלו שהוא בחינת
משפט, אל המתקרבים אליו שהם נגדו
בחינת רגלין, בחינת וכל העם אשר
ברגליך' כידוע, על ידי זה נתבטל
הגאוה והעבודה זרה ונעשה בחינת
יחוד קוב"ה ושכינתיה ונמתקין כל
הדינין. ע"פ פרפראות לחכמה.

השכרות של פורים). וסיים שם 'ביום
ההוא וכו' עטרת צבי לשאר עמו,
ודרשו רז"ל (סנהדרין קיא:) למשים
עצמו כשירים, היינו בחינת ענוה,
ולרוח משפט, כי כל זה נעשה על ידי
הרוח שהוא בחינת משפט כידוע.
פרפראות לחכמה.

ובמי הנחל ביאר: כי זה הפסוק פירשו
המפרשים ז"ל שהשם יתברך יהיה
לרוח משפט לחזקיהו שהוא צדיק
האמת שביטל העבודה זרה, שעל ידו
יכולים לזכות לכל התיקונים המב"פ.

וגם סוף הפסוק 'משיבי מלחמה שערה'
ופירש"י שקאי על אותם שהם משיבים
מלחמתה של תורה, שייך גם כן לזה,
כי בהתורה שם הרוח המבטל העבודה
זרה בחינת נגלה ונסתר שיש בהתורה.

הרוח, אֲתַעֲבֹר אֶל אַחַר כְּפִירוֹת, וְעַל יְדֵי הָרוּחַ בָּאִים רַקוּדִין
וְהַמְחָאת פֶּה, כִּי עַל יְדֵי הַצְדִּיק שֶׁהוּא בְּחִינַת הָרוּחַ נִתְעַלֵּו
הַרְגְּלִין, וְנִתְגַּלָּה הָאֵרֶת הַיְדִים, וְנִתְרַבָּה הָאֲמוּנָה כַּמְבָאָר
לְמַעְלָה.

וְעַל כֵּן כְּתִיב בְּיוֹסֵף, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצְדִּיק (בראשית מא) 'וּבְלַעֲדֶיךָ
לֹא יָרִים אִישׁ אֶת יָדוֹ וְאֶת רַגְלוֹ', כִּי בְלַעֲדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף,
שֶׁהוּא בְּחִינַת הַצְדִּיק, אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲלוֹת וּלְהָרִים הַיְדִים
וְהַרְגְּלִים כַּנ"ל.

וְהַנְּהָ, מִכָּל הַדְּבָרִים אֲתָה שׁוֹמֵעַ שֶׁנִּגְלָה הוּא בְּחִינַת יְדִים
וְנִסְתָּר הוּא בְּחִינַת רַגְלִין, בְּחִינַת מְרַדְכֵי וְאַסְתָּר, וְאֵף שֶׁנִּסְתָּר
הוּא לְמַעְלָה מִנִּגְלָה, עִם כָּל זֶה הַתְּגַלּוֹת הַנִּגְלָה הוּא בְּמִקּוֹם
גְּבוּהָ, דִּהְיִנוּ הַיְדִים, וְהַנִּסְתָּר בְּרַגְלִין, שֶׁהִיא לְמַטָּה מִיְדִים,
וְהַעֲנִין עֲמֵק, אֵף הוּא עֲנִין שֶׁפְּתוּב בְּזֵהר תְּנָאִים אַחִיזתָם הִיא
בְּשׁוֹקִין [-ברגלים], וְאַמּוֹרָאִים בְּיְדִין, וְאֵף שֶׁהַתְּנָאִים לְמַעְלָה
מְאֻמּוֹרָאִים, מִכָּל מְקוֹם הֵם בְּמִקּוֹם שֶׁהוּא לְמַטָּה מִמְּקוֹם
הָאֻמּוֹרָאִים, וְכֵן נְבִיאִים וְכַתּוּבִים, שֶׁהַכְּתוּבִים רוּמְזִים לִידִים,
וְהַנְּבִיאִים רוּמְזִים לְרַגְלִין, וְכַבֵּר מְבָאָר עַל זֶה תִּירוּץ קפ"ו (עֵיין בְּפִירוּשׁ
שֶׁנִּדְפַס בְּסוּף הַתִּיקוּנִים בְּדף י שֶׁם מְבֹאָר עֲנִין זֶה).

— ❦ ציונים והערות ❦ —

קפו. וכבר מבואר על זה תירוץ. כי
אף על פי שרגליה של השכינה כביכול,
יורדת בהסטרא דמותא והעבודה זרה,
שיונקים ונאחזים מאתה. נמצא כנגד
זה, בה לבד, כל מציאותו ושכינתו
יתברך, ופנימיות תורתו יתברך. ולכן
התורה שבנסתר, והנביאים, והתנאים,
הם דייקא בשוקין ורגליו, [למטה
ממקום האמוראים, והכתובים, והתורה
שבנגלה]. ע"פ ביאור הליקוטים (אות כג).

[עוד ראה זה מצאתי מכתב יד רבנו, זכרוננו לברכה, בעצמו מענין התורה הנ"ל, וזהו:] ואלה המשפטים אשר תשים וכו' גאות מודעת זאת בכל הארץ^{קפ} שהיא מדה מגנה וצריך לברח ממנה, אבל יש בני אדם שרודפים אחר כבוד ורוצים למלך ולהנהיג את העולם, ואומרים שיש לאל ידם לעשות פדיונות ולהתפלל תפלות, ועליהם נאמר 'השב אשת האיש כי נביא הוא ויתפלל בעדך וחייה', כי זה ידוע שהקדוש ברוך הוא [מתאנה לתפלתן של צדיקים וצריך לילך אצלם שיתפללו עלין] עליהם, אבל בעלי גאון אין הולכים אל צדיקים לבקשם שיתפללו עליהם, וגם אין מניחים שאר בני אדם שילכו אצל צדיקים שיתפללו עליהם, כי אמרו אלו בעלי גאון שגם הם צדיקים ויכולים להתפלל ואין צדיק בארץ יותר מהם, וכזה הם נקראים בשם 'אבימלך', אבי לשון רצון, כמו 'ולא אבה ה' אלקיך וכו'.

— ❦ ציונים והערות ❦ —

וגם בזה בעצמו מרמז מרחוק בלשונו הקדוש על אודות ירידתה, להתהפך חס ושלום לגאות דסטרא אחרא. אשר ממילא מבואר, שעל זה מוכרח על כל פנים להיות מודעת זאת בכל הארץ, שהיא מדה מגונה וכו'. ע"פ ביאור הליקוטים (אות לג).

קפז. מודעת זאת בכל הארץ. הוא מלשון הכתוב (ישעיה יב, ה) 'זמרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל-הארץ', ובוה מבאר יותר אגב אורחא, למה שכתב תחלה על אודות גדולתו וגאותו יתברך, שעיקרה, היא להיות מודעת זאת בכל הארץ, ובכל הגוים, שגם הם ידעו מגאותו וגדולתו.